Popwasku. —

KRÓTKI
KATECHIZM WYTRWAŁOŚCI.

KRÓTKI
KATECHIZM WYTRWAŁOŚCI

CZYLI

WYKŁAD HISTORYCZNY,

DOGMATYCZNY, MORALNY I LITURGICZNY RELIGII,

OD POCZĄTKÓW ŚWIATA AŻ DO DNI NASZYCH.

PRZEZ

Księdza J. GAUME

KANONIKA W NEVERS.

Z FRANCUZKIEGO.

Jesus Christus heri et hodie, ipse et in saecula.

Hebr. XIII, 8.

Jezus Chrystus który wczora i dziś: ten i na wieki.

Deus charitas est.

I Joan. IV, 8.

Bóg jest miłością.

TOM II.

WARSZAWA.

Nakładem **S. H. Merzbacha**, Księgarza

przy ulicy Miodowéj Nr. 486.

1851.

Wolno drukować, z warunkiem złożenia w Komitecie Cenzury, po wydrukowaniu, prawem przepisanéj liczby exemplarzy.

W Warszawie dnia 2 (14) Listopada 1850 r.

Cenzor, **Czerskier.**

W DRUKARNI J. UNGER.

KRÓTKI
KATECHIZM WYTRWAŁOŚCI.

CZĘŚĆ TRZECIA

Obejmująca Historyą i wykład Rel'gii od Wniebowstąpienia Pana Naszego, aż do dni naszych.

LEKCYA I.

CHRYSTYANIZM WPROWADZONY.

PIÉRWSZE OPOWIADANIA APOSTOŁÓW.

Wiek piérwszy.

P. Co zrobili Apostołowic po Wniebowstąpieniu Zbawiciela?

O. Po Wniebowstąpieniu Zbawiciela, Apostołowie powrócili do Jeruzalem z Najświętszą Panną; weszli do wieczorniku dla oczekiwania, z modlitwą i rozmyślaniem, zesłania Ducha-Świętego, i którego otrzymali w dzień Zielonych Świątek.

P. Opowiedz historyą tego cudu?

O. Około godziny dziewiątéj zrana dał się słyszéć wielki szum, jakby wiatru gwałtownego w całym domu, w którym Apostołowie byli zgromadzeni. W téjże chwili ukazały się jakby ogniste języki, które spoczęły na głowach każdego z nich. Natychmiast oni zaczęli rozmawiać rozmaitemi językami, i przemienieni jakby w nowych ludzi, pełnych żarliwości i odwagi, wyszli dla ogłoszenia Jezusa ukrzyżowanego.

P. Ciągnij daléj tę samą odpowiedź?

O. Tłum ludu dowiedziawszy się o tém co się zdarzyło, przybył do wieczornika: byli tam ludzie wszystkich narodów, przynajmniéj wszyscy rozumieli Apostołów. Ten cud w połączeniu z przemową Piotra, na miejscu zaraz nawrócił trzy tysiące osób.

P. Co następnie uczynili Apostołowie?

O. Apostołowie ochrzcili nowych wiernych, a Piotr i Jan udali się do świątyni, gdzie znaleźli człowieka około czterdziestu lat mającego, kulawego z urodzenia, który błagał ich o jałmużnę.

P. Co mu odpowiedział święty Piotr?

O. Święty Piotr rzekł do niego: *srebra i złota nie mam: lecz co mam to tobie dawam: W Imię Jezusa-Chrystusa Nazarańskiego, wstań a chódź.* I kulawy powstał, i był uleczony. Wszedł uradowany do świątyni z Apostołami, Piotr znowu przemawiał, i po téj drugiéj przemowie nawróciło się pięć tysięcy osób.

P. Co zrobili Arcy-kapłani?

O. Arcykapłani i cała synagoga przestraszeni postępem Ewangielii, kazali przytrzymać i chłostać rózgami Apostołów, wzbroniwszy im opowiadania w imieniu Jezusa Nazareńskie-

go. Apostołowie im odpowiedzieli: *więcéj trzeba słuchać Boga a niż ludzi*, i daléj prowadzili swoje posłannictwo. Żydzi bardziéj niż kiedykolwiek rozjątrzeni, skazali świętego Stefana na ukamienowanie.

P. Jaki był skutek tego prześladowania?

O. Skutek tego prześladowania był ten, iż Ewangielia rozpostarła się w dalekości, gdyż uczniowie rozbiegli się po Samaryi i Judei, gdzie wielką liczbę nawróceń dokonali.

P. Jakie były nawrócenia diakona Filipa?

O. Główniejsze nawrócenia diakona Filipa były: sławnego czarodzieja imieniem Szymona, którego nawrócił w Samaryi, i ministra królowéj Etiopii, który przybył do Jeruzalem dla uczczenia prawdziwego Boga. Święty Piotr i święty Jan przybyli do Samaryi dla udzielenia bierzmowania nowym wiernym.

P. Co uczynił Szymon czarnoksiężnik?

O. Szymon czarnoksiężnik chciał kupić od Apostołów władzę udzielania Ducha-Świętego. Święty Piotr zgromił go; lecz on zamiast żalu, stał się szczególnym nieprzyjacielem Apostołów.

P. Kto był wówczas najzapalczywszym prześladowcą Kościoła?

O. Najzapalczywszym prześladowcą Kościoła, był młodzieniec imieniem Saul. Dowiedziawszy się on, iż Chrześcianie są w Damaszku, uprosił u wielkiego Kapłana, że mu udzielił władzę przytrzymania ich, i okutych przyprowadzenia do Jeruzalem; wyruszył on z pewną liczbą żołnierzy i officerów pod jego rozkazami.

P. Co się mu przytrafiło w drodze?

O. Wśród drogi nagle został otoczony światłemi i padł, a głos dał się słyszéć, który mówił: *Szawle, Szawle przecz mnie prześladujesz?* Saul przestraszony odpowiedział: *Ktoś jest Panie?* a głos rzekł mu: *Jam jest Jezus którego ty prześladujesz. Panie, co chcesz abych czynił?* zapytał Szawel. *Wstań a wnidź do miasta,* dodał głos, *a tam ci powiedzą co będziesz miał czynić.* Udał się on tam, i został ochrzcony.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości: *uczyć się będę z starannością téj trzeciéj części Katechizmu.*

LEKCYA II.

CHRYSTYANIZM WPROWADZONY.

ŻYCIE ŚWIĘTEGO PIOTRA I ŚWIĘTEGO PAWŁA.

Wiek piérwszy.

P. Co uczynili Apostołowie opowiedziawszy Ewangielią w Judei?

O. Opowiedziawszy Ewangielią w Judei, Apostołowie rozdzielili się światem całym, dla shołdowania onego Jezusowi Chrystusowi.

P. Opowiedz nam historyą świętego Piotra?

O. Święty Piotr był podówczas w mieście Jopei, gdy Bóg uwiadomił go, że poganie mieli być powołanymi do Ewan-

gielii, i że to on, jako naczelnik Kościoła, powinien im otworzyć bramy onego.

P. Przez kogo zaczęło się nawrócenie pogan?

O. Nawrócenie pogan, rozpoczęło się przez officera rzymskiego, imieniem Kornel, który naówczas był w Cezarei. Byłto człowiek bojący się Boga i bardzo litościwy. Wysłał on dla wyszukania świętego Piotra, który go ochrzcił z całym jego domem.

P. Gdzie się udał święty Piotr, wyszedłszy z Cezarei?

O. Z Cezarei udał się święty Piotr do Antyochii stolicy Syryi, gdzie ustanowił stolicę swoją. Przebiegł następnie większą część Azyi, i przybył do Rzymu dla zwalczenia Szymona czarnoksiężnika, którego szatan spiesznie wyprawił, by się oparł ugruntowaniu Ewangielii. Święty Piotr zwalił wpływ Szymona, nawrócił wielką liczbę osób, i wyruszył na Wschód.

P. Co uczynił w Jeruzalem?

O. Prezydował na Koncylium Jerozolimskiém, na którém obecnymi byli także Apostołowie; byłoto piérwsze i wzorowe dla wszystkich innych, które nastąpiły w Kościele. Postanowiono na niém, aby pogan, którzyby się nawrócili, nie zniewalać do wykonywania prawa Mojżesza.

P. Ile święty Piotr napisał listów?

O. Święty Piotr pisał do wiernych, rozpierzchłych po rozmaitych prowincyach państwa Rzymskiego dwa listy, tchnące tkliwością Ojca i godnością naczelnika Kościoła. Powrócił nareszcie do Rzymu, gdzie oczekiwała go korona męczeńska, którą święty Paweł miał z nim podzielić, podzielając wprzód wszelkie walki.

P. Kto był święty Paweł?

O. Święty Paweł, był z pochodzenia Żyd, urodzony w Tarsie, mieście Cylicyi, a obywatelem rzymskim z urodzenia. Poprzednio prześladując Chrześcian, stał się późniéj najżarliwszym Apostołem Ewangielii, którą naprzód głosił w Damaszku, zkąd wkrótce był zmuszony uchodzić przed Żydami, chcącymi go koniecznie uśmiercić.

P. Gdzie się udał?

O. Udał się do Jeruzalem, gdzie widział świętego Piotra. Przybył do Antyochii, bawił tam rok cały z świętym Barnabą. I tyle tam nawróceń dokonali, że wierni otrzymali nazwę *Chrześcian*. Ruszyli następnie do wyspy Cypr, któréj gubernatora, zwanego Sergiusz Paulus, święty Paweł nawrócił, na pamiątkę czego Apostoł przybrał imie Pawła.

P. Co następnie uczynił?

O. W towarzystwie świętego Barnaby, przebiegł Azyą mniejszą, i udał się do miasta Lystra, gdzie uzdrowił człowieka sparaliżowanego z urodzenia. Na widok tego cudu, mieszkańcy którzy byli jeszcze poganami, mniemali, że dwaj Apostołowie byli Bogami, i chcieli im palić ofiary.

P. Co się zdarzyło świętemu Pawłowi w mieście Filippi?

O. Święty Paweł, udawszy się do Filippi miasta Macedonii z uczniem zwanym Silas, uzdrowił on dziewczynę, niewolnicę, opętaną przez czarta. Państwo owéj dziewczyny byli rozgniewani, że ona mieszała się do przepowiadania przyszłości, co im wielkie zyski przynosiło. Kazali osmagać rózgami i wtrącić do więzienia Pawła i Sylasa, pod pozorem że mieszali spokojność publiczną.

P. Ciągnij to samo opowiadanie?

O. Wśród nocy fundamenta więzienia wstrząsły się, drzwi się roztworzyły, i łańcuchy uwięzionych popękały. Dozorca

myślał, że wszyscy jego więźniowie uszli; chciał się zabić, lecz Paweł wstrzymał go mówiąc: wszyscy tu jesteśmy. Dozorca się nawrócił z całą swoją rodziną, i nazajutrz wypuszczono Pawła i Silasa, którzy nawrócili wielką liczbę osób w mieście.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *słuchać będę nauk z największą chęcią korzystania z nich.*

LEKCYA III.

CHRYSTYANIZM WPROWADZONY.

ŻYCIE ŚWIĘTEGO PAWŁA (dalszy ciąg).

Wiek piérwszy.

P. Ciągnij daléj opowiadanie Historyi świętego Pawła?

O. Opuściwszy miasto Filippi, święty Paweł udał się do Tessaloniki, gdzie założył Kościół żarliwych Chrześcian, do których pisał potém jeden z swoich listów. Przybył następnie do Aten, ukazał się przed senatem, zwanym areopagiem, potępił filozofią i bałwochwalstwo, i wkrótce wydalił się do Koryntu.

P. Długo tam pozostawał?

O. Pozostawał ośmnaście miesięcy dla założenia gminy Chrześciańskiéj, do któréj pisał dwa listy, w tych gorliwość, miłosierdzie, roztropność wielkiego Apostoła, wykazują się w zupełności. Z Koryntu udał się do Efezu.

P. Co się mu przytrafiło w Efezie?

O. W Efezie był celem gwałtownego powstania, wznieconego przez złotnika, wyrabiającego posążki Dianny; lecz przed wydaleniem się z tego miasta, święty Paweł napisał zachwycający list do wiernych w Rzymie.

P. Gdzie się udał?

O. Dążył ku Jeruzalem, niosąc wiernym tego miasta jałmużny ich braci rozsianych w całéj Azyi. Idąc, przechodził przez miasto Troadę.

P. Jaki cud tam uczynił?

O. W czasie gdy przemawiał, młodzieniec siedzący na oknie, zdrzymnąwszy spadł z trzeciego piętra i zabił się; Święty Paweł przywrócił mu życie i ruszył do Miletu.

P. Co uczynil w Milecie?

O. Zgromadził biskupów i pasterzy Kościoła w Efezie, z którymi się pożegnał, uwiadamiając: iż go już więcéj nie ujrzą. Wszyscy zaleli się łzami i odprowadzili go aż do okrętu, na którym odpłynął do Jeruzalem.

P. Co się mu zdarzyło w Jeruzalem?

O. Był przytrzymany w świątyni przez Żydów, i wydany gubernatorowi rzymskiemu, który go wysłał do Rzymu, dla osądzenia przed trybunał Nerona. Święty Paweł spędził dwa lata w więzieniu, głosząc Ewangielią wszystkim którzy go odwiedzali.

P. Czy otrzymał uwolnienie?

O. Otrzymał nakoniec uwolnienie, wrócił na Wschód, pisał do Kościołów i uczniów swoich Tyta i Tymoteusza, i wszedł do Rzymu z świętym Piotrem. Zapełnili oni miasto Chrześcianami, a nawet pałac Nerona, który nie mógł cierpiéć religii tak świętéj jak Chrystyanizm.

P. Cóż więc uczynił?

O. Skazał na śmierć obu Apostołów, którzy zostali umęczeni w niejakiém oddaleniu od miasta. Święty Piotr był ukrzyżowany głową w dół; święty Paweł, jako obywatel rzymski, miał głowę ściętą. Ich zaszczytne męczennictwo przypadło 29 Czerwca 66 roku po Jezusie-Chrystusie.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *chcę bez rozumowania wszystko czynić co mi Kościół poleca.*

LEKCYA IV.

CHRYSTYANIZM WPROWADZONY.

ŻYCIE INNYCH APOSTOŁÓW.

Wiek piérwszy.

P. Kto był święty Andrzéj?

O. Święty Andrzéj był bratem świętego Piotra. Był policzonym w rząd Apostołów przez samego Pana naszego. Po Zielonych Świątkach poniósł Ewangielią do Azyi mniejszéj i krainy Scytów, nakoniec został ukrzyżowany w mieście Patras.

P. Kto był święty Jakób większy?

O. Święty Jakób, przezwany większy, był bratem świętego Jana Ewangielisty a synem Salomei, kuzynki Najświętszéj

Panny. Po Zielonych Świątkach, przemawiał do dwunastu pokoleń Izraela, rozproszonych po rozmaitych okolicach ziemi, i przeszedł aż do Hiszpanii.

P. Co następnie uczynił?

O. Następnie powrócił do Jeruzalem, gdzie został ścięty z rozkazu Heroda Agryppy, który niedługo został ukaranym za swoją zbrodnię, albowiem umarł wkrótce potém, za życia stoczony przez robactwo.

P. Kto był święty Jan?

O. Święty Jan był najmłodszym z Apostołów, i szczególnym przyjacielem Pana naszego. Po Zielonych Świątkach opowiadał religią Partom, sławnemu ludowi, który sam zaprzeczał Rzymianom panowania nad światem. Święty Jan udał się do Azyi mniejszéj i osiadł w mieście Efezie.

P. Co mu się wydarzyło?

O. Cesarz Domicyan kazał go przytrzymać i przyprowadzić do Rzymu, tam był wrzucony w kocioł oleju wrzącego; lecz wyszedł z niego pełen życia. Prześladowca wygnał go na wyspę Patmos. Tamto napisał on swoje Apokalypsis czyli objawienie rzeczy, które się zdarzyć miały w następstwie wieków. Późniéj powrócił do Efezu; napisał on swoją Ewangielią, któréj celem jest wykazać bóstwo Pana naszego. Pisał on także trzy listy do wiernych; nakoniec umarł w podeszłym wieku, bo mając około lat sto.

P. Kto był święty Jakób mniejszy?

O. Święty Jakób mniejszy był synem Alfeusza i Maryi, bliskiéj krewnéj Najświętszéj Panny. Przed Wniebowstąpieniem Pan nasz polecił mu Kościół Jeruzalem. Był onego piérwszym biskupem. Pisał on list do wszystkich Kościołów,

i był zrzucony przez Żydów z wysokości świątyni, przez nienawiść ich przeciw Chrystyanizmowi.

P. Kto był święty Filip?

O. Święty Filip, rodem z Betsajdy w Galilei, był jednym z piérwszych uczniów Pana naszego. Po Zielonych Świątkach ruszył do Frygii, gdzie wprowadził Chrystyanizm, i umarł w podeszłym wieku.

P. Kto był święty Bartłomiéj?

O. Święty Bartłomiéj był także z Galilei. Po Zielonych Świątkach udał się on do okolic najbardziéj barbarzyńskich na Wschodzie, przedarł się on aż do krańców Indyj. Wrócił do Armenii i został umęczony.

P. Kto był święty Mateusz?

O. Święty Mateusz był poborcą podatków. Nawrócony przez samego Pana naszego, został policzony w rzęd Apostołów, a po Zielonych Świątkach ruszył do Afryki, gdzie umarł.

K. Kto był święty Szymon?

O. Święty Symon był z Kana w Galilei. Po Zielonych Świątkach wyruszył do Persyi, tam został umęczony z rozkazu kapłanów bałwochwalczych.

P. Kto był święty Juda?

O. Święty Juda zwany także Tadeusz, był bratem Jakóba mniejszego. Po Zielonych Świątkach przeszedł do Afryki, i zaszczepił wiarę w Libii. Powrócił do Jeruzalem i umarł w Armenii. Napisał on jeden list do wszystkich Kościołów, dla zabezpieczenia ich przeciw Mikołaitom i Gnostykom.

P. Kto był święty Maciéj?

O. Święty Maciéj był uczniem Pana naszego, on został wybrany w wieczorniku na zastąpienie Judasza. Historya

nic nie wspomina, ani o jego podbojach ewangielicznych, ani o szczegółach zgonu jego.

P. Ilu jest Ewangielistów?

O. Czterech jest Ewangielistów: święty Mateusz, święty Marek, święty Łukasz i święty Jan. Zowią się Ewangielistami ci, którzy opisywali życie Pana naszego.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *chcę czytać Ewangielią z najgłębszém uszanowaniem.*

LEKCYA V.

CHRYSTYANIZM WPROWADZONY.

OBYCZAJE POGAN.

Wiek piérwszy.

P. Jaki był stan świata przy śmierci Apostołów?

O. Przy śmierci Apostołów dwie spółeczności stały naprzeciw siebie, gotowe wziąć się w zapasy; spółeczność pogańska, zużyta zbrodniami i nierządem; i spółeczność chrześciańska, młoda, jaśniejąca cnotami. Rzym naówczas był stolicą świata i głównym punktem bałwochwalstwa.

P. Powiedz nam coto był Rzym sam w sobie?

O. Rzym, byłoto ogromne miasto, liczące przeszło trzy miliony mieszkańców; każdy dom był pysznym pałacem, otoczonym portykami, rozległemi ogrodami. Liczono w Rzymie ośmset zakładów kąpielnych i czterysta dwadzieścia świątyń

bożyszcz, w których oddawano cześć trzydziestu tysiącom bóstw. Jeden z amfiteatrów téj stolicy mógł objąć w sobie ośmdziesiąt siedm tysięcy widzów. Dwadzieścia dziewięć dróg wybrukowanych szerokiemi taflami, i wysadzonych grobowcami okrytemi złotem i spiżem, wiodło z Rzymu w inne prowincye.

P. Jakie były bogactwa jego mieszkańców?

O. Bogactwa jego mieszkańców przechodziły wszystko co tylko można powiędziéć.

P. Jaka była ich religia?

O. Ponieważ Rzymianie przyjęli religię wszystkich ludów które pokonali, widziano przeto zebrane w Rzymie najgrubsze przesądy i najsprośniejsze bóstwa, jakie tylko były rozpostarte na całéj ziemi.

P. Jakie były ich obyczaje?

O. Obyczaje były takie, iż wstyd o nich mówić. Dość wiedziéć, że zbrodnie najbardziéj oburzające były upoważnione przez religią, przez milczenie praw i przez zwyczaj; że były popełniane publicznie przez dzieci i przez starców, przez znakomitych i przez lud.

P. Jakie były ich prawa?

O. Ich prawa były prawami nienawiści i okrucieństwa. Ucisk najsroższy nad wszystkiém, co tylko mogło być uciśnione.

P. Nad kim?

O. 1. Nad niewiastą: była ona naprzód niewolnicą ojca swojego, który mógł ją zabić lub sprzedać; idąc za mąż, stawała się niewolnicą męża swojego, który mógł ją sprzedać lub wypędzić według swego widzimisię. 2. Nad dziećmi: prawa pozwalały gubić one przed ich narodzeniem, nakazywały

to nawet w pewnych wypadkach; dozwalały one mordować, wystawiać publicznie, sprzedawać po ich urodzeniu; religia szczególniéj wybierała one dla zarzynania i palenia na cześć bóstw swoich.

P. Nad kim jeszcze?

O. 3. Nad niewolnikami: tych sprzedawano jak bydło, znaczono rozpalonérn żelazem na czole; w dzień zmuszano do pracy biciem; w nocy zaś pokutych zamykano w podziemiach; karano śmiercią za najmniejszą niezręczność. 4 Na jeńcach wojennych: jużto ich mordowano na grobie zwycięzcy, jużto zmuszano do zabijania wzajemnego pomiędzy sobą w amfiteatrach dla zabawy publicznéj ludu; zawsze ich zamieniano w niewolników.

P. Ciągnij daléj tę odpowiedź?

O. 5. Nad dłużnikami: prawo pozwalało wierzycielowi porąbać ciało w kawałki swojego niewypłacalnego dłużnika. 6. Nad ubogiemi: zwano ich nieczystemi zwierzętami; znieważano dla ich ubóstwa; a dla pozbycia się, pewien cesarz rzymski kazał ich napakować trzy okręty, które potém zatopiono na pełném morzu. Takito był Rzym, gdy święty Piotr przybył do niego.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *odmawiać będę każdego dnia modlitwę o nawrócenie niewiernych.*

LEKCYA VI.

CHRYSTYANIZM WPROWADZONY.

OBYCZAJE CHRZEŚCIAN.

Wiek piérwszy.

P. Pod Rzymem pogańskim czy nie było innego Rzymu?

O. Pod Rzymem pogańskim był inny Rzym, Rzym podziemny, zamieszkany przez piérwszych Chrześcian. Ów Rzym podziemny, sąto Katakumby; tworzą one miasto mające kilka mil rozległości. Znajdują się tam w znacznéj liczbie ulice, place, rynki i mnóstwo grobów.

P. Jaki jest początek Katakumb?

O. Wyraz *Katakumby* znaczy podziemia, cmentarz. Tak nazywano owe rozległe łomy, z których Rzymianie wydobywali pewien rodzaj piasku do swoich budowli.

P. Do czego służyły Katakumby?

O. Katakumby służyły za schronienie piérwszym Chrześcianom w czasie ich prześladowań. W tychto obszernych podziemiach ukrywali się oni, modlili, odbywali święte tajemnice, jużto dla przygotowania się na śmierć męczeńską, już dla otrzymania zbawienia dla swoich prześladowców.

P. Co więcéj jeszcze czynili?

O. Dla zachęcenia się do cierpliwości i ufności, malowali i ryli główniejsze rysy Pisma Świętego, podobieństwo mające z ich położeniem, jak np. *Daniel w jaskini lwów*, *troje dziatek w rozpalonym piecu;* Pan nasz *wskrzeszający Łaza-*

rza; nakoniec jelenie, gołębie, krzewy winne, jako symbola niewinności, miłosierdzia.

P. Chrześcianie czy długo zostawali w Katakumbach?

O. Katakumby były schronieniem piérwszych Chrześcian w czasie prześladowań, które trwały prawie trzysta lat bez przerwy. Gdy prześladowanie przeminęło, powracali na ziemię i przemieszkiwali pomiędzy poganami.

P. Jakie było ich życie?

O. Życie Ojców naszych ,tak na ziemi jak i w Katakumbach, było cudownném życiem świętości i niewinności. Przeciw pysze pogan stawiali oni pokorę, nie pragnąc ani być bogatymi, ani téż wyjść z swojego położenia. Przeciw zbytkowi pogan stawiali skromną prostotę, nadewszystko wykazującą się w ich ubraniu i umeblowaniu.

P. Ciągnij daléj tę samą odpowiedź?

O. Przeciw nierządom pogan, stawiali posty, umiarkowanie. Największa trzeźwość panowała w ich szczegółowych biesiadach, a nawet podczas uczt niewinnych zwanych *agape.*

P. Coto były Agape.

O. Agape, byłyto biesiady miłosierdzia, jakowe piérwsi Chrześcianie wyprawiali pomiędzy sobą; bogaci ponosili onych wydatki, a ubożsi byli na nie spraszani; wszyscy razem pożywali bez różnicy, jako będący dziećmi jednéj i téj saméj rodziny. Owe biesiady rozpoczynały się i kończyły modlitwą.

P. Jakie były ich posty?

O. Ojcowie nasi pościli nietylko post, lecz jeszcze Środę i Piątek w każdym tygodniu. Kościół rzymski pościł także Soboty, na pamiątkę tryumfu odniesionego przez Świętego Piotra nad Szymonem czarnoksiężnikiem.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *unikać chcę wszelkiego wyszukania w sukniach i jedzeniu.*

LEKCYA VII.

CHRYSTYANIZM WPROWADZONY.

OBYCZAJE CHRZEŚCIAN. (Dalszy ciąg)

Wiek piérwszy.

P. Co stawiali Ojcowie nasi co do wiary, przeciw wstydnym bezrządom pogan?

O. Przeciw wstydnym bezrządom pogan, Ojcowie nasi co do wiary, stawiali czystość aniołów: nawet sami ich nieprzyjaciele byli zmuszeni uznawać to.

P. Jaką cnotę stawiali przeciw pragnieniu złota, które pożerało pogan?

O. Przeciw pragnieniu złota, które pożerało pogan, Ojcowie nasi stawiali odstrychnięcie się i dobrowolne ubóstwo. Poprzestając na potrzebnem, oddawali co zbywało z ich dostatków na wsparcie ubóstwa, wdów i sierot, i uważali bogactwa za przeszkodę dla wolności duszy.

P. Przeciw wszelkim zbrodniom pogan co stawiali?

O. Przeciw wszelkim zbrodniom pogan, stawiali życie, modlitwy i świętobliwości. Wstawali bardzo rano; piérwszą ich czynnością był znak Krzyża; ubierali się skromnie, i cała

rodzina udawała się do oddzielnego pokoju, gdzie Ojciec odmawiał modlitwę donośnym głosem.

P. Jak się modlili?

O. Klęczący, z odkrytą głową, oczami wzniesionemi do Nieba, rękami wyciągnionemi i twarzą zwróconą ku Wschodowi.

P. Gdzie się udawali po modlitwie?

O. Po modlitwie, udawali się do Kościoła dla wysłuchania mszy, tam komunikowali codziennie; następnie skromnie wychodzili, wracali do domów swoich, lub się zabierali do pracy.

P. Jak rozpoczynali swoje prace?

O. Rozpoczynali swoje prace znakiem Krzyża; o dziewiątéj godzinie modlili się, potém zajmowali się pracą aż do obiadu, który w południe pożywali.

P. A w jakim sposobie

O. Przed posileniem ciała, żywili swą duszę odczytaniem kilku ústępów z Pisma świętego, potém błogosławili potrawy które pożywać mieli. Wczasie obiadu śpiewali hymny święte, toż samo się działo wśród pracy po obiedzie, znów czytali niektóre ustępy z Biblii i weseli powracali do pracy.

P. Czém się zajmowali po obiedzie?

O. Po obiedzie, ci którzy mogli, poświęcali się wykonywaniu rozmaitych uczynków miłosiernych, jakoto: odwiedzaniu ubogich i braci uwięzionych za wiarę; o trzeciéj godzinie modlili się znowu.

P. Co robili wieczorem?

O. Wieczorem cała rodzina się zbierała, rodzice nauczali swoje dzieci. Wieczerzano, śpiewano hymny święte, czytano Pismo święte, modlono się, poczém każdy udawał się

na spoczynek, piérwéj jednak zrobiwszy znak Krzyża nad łóżem swojém.

P. Czy się modlili w nocy?

O. O północy wstawali jeszcze dla modlenia się. Takieto życie wiedli nasi Ojcowie; naśladując ich, staniemy się również świętymi, i nakażemy szanowanie religii złym chrześcianom, tak jak Ojcowie nasi wskazywali jéj poszanowanie samym poganom.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *wszystkie postępki moje każdego dnia chcę dobrze wykonywać.*

LEKCYA VIII.

CHRYSTYANIZM WPROWADZONY.

OBYCZAJE CHRZEŚCIAN (Dalszy ciąg).

Wiek piérwszy.

P. Co stawiali Ojcowie nasi przeciw prawu nienawiści i okrucieństwu panującemu pomiędzy poganami?

O. Przeciw prawu nienawiści i okrucieństwu, panującemu pomiędzy poganami, Ojcowie nasi stawiali prawo miłosierdzia powszechnego, i co do joty wykonywali przykazanie Zbawiciela: *Będziesz miłował bliźniego swojego jak siebie samego.*

P. Objaśnij nam tę odpowiedź.

O. Naprzód, Ojcowie i Matki kochali swoje dzieci; zamiast one wyniszczać przed lub po urodzeniu, jak poganie to czynili, z największą starannością usiłowali zachować one, uważając za najdroższy skarb, nic nie zaniedbywali by je oświecać i kształcić w cnocie.

P. O co się najbardziéj starali?

O. Najbardziéj się starali oddalać od swoich dzieci towarzystwa i książki szkodliwe; Ewangielia była jedyném dziełem które im oddawali w ręce. Wymagali aby były schludne w odzieniu, lecz bez żadnego zbytku ani téż próżności.

P. Ojcowie i Matki czy miłowali wzajem jedni drugich?

O. Ojcowie i Matki miłowali wzajem jedni drugich, przywiązaniem całkiem nadprzyrodzoném, okazującém się w stałéj uprzejmości, w względach, w staraniach, a nadewszystko w ciągłych i żarliwych modlitwach, gdy jedno z nich nie miało szczęścia być chrześcianinem.

P. Czy dzieci naśladowały przykład swoich rodziców?

O. Dzieci naśladowały przykład rodziców swoich, i kochały się pomiędzy sobą najgorętszą miłością. Widziano je modlące się i walczące i umierające razem w amfiteatrach.

P. Piérwsi Chrześcianie czy kochali jedni drugich?

O. Piérwsi Chrześcianie wszyscy kochali jedni drugich do tego punktu, że poganie zdziwieni wołali: „Patrzcie jak oni się kochają i jak są gotowi ponieść śmierć jedni za drugich.“

P. Jakie sobie nazwy nadawali?

O. Dla oznaczenia swojéj tkliwéj miłości, nadawali sobie miłe nazwy ojca, matki, brata, siostry, syna i córki; przez to

okazywali, że tworzą jedną rodzinę. Ta miłość rozciągała się do Chrześcian najodleglejszych Kościołów.

P. Kto był przedmiotem ich szczególnéj miłości?

O. Przedmiotem ich szczególnéj miłości byli słudzy ołtarza, ubodzy, a nadewszystko Chrześcianie skazani do kopalń z powodu swéj wiary.

P. Nasi Ojcowie w wierze czy miłowali wszystkich ludzi?

O. Nasi Ojcowie w wierze miłowali wszystkich ludzi, a nawet i pogan, swoich prześladowców; wyświadczali im wielkie przysługi, modlili się za nich, opłacali wiernie podatki i wywięzywali się z wszelkich powinności jako dobrzy żołnierze i dobrzy obywatele.

P. Do kogóż się rozciągała ich miłość jeszcze?

O. Ich miłość rozciągała się aż do umarłych. Nadzwyczajne bowiem mieli staranie o grobach; umywali ciała, balsamowali one, obwijali w najcieńszą bieliznę lub materye jedwabne; modlili się i dawali jałmużnę za pokój dusz.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *nie chcę nigdy mówić o drugich tego cobym nie chciał aby o mnie mówiono.*

LEKCYA IX.

CHRYSTYANIZM WPROWADZONY.

Wiek piérwszy.

P. Jak Ojcowie nasi w wierze, doszli do tak wielkiéj świętobliwości?

O. Ojcowie nasi w wierze, doszli do tak wielkiéj świętobliwości, ciągłém usiłowaniem dobrego wypełniania swoich codziennych obowiązków, rozdzielaniem czasu swojego pomiędzy modlitwą, pracą i wykonaniem uczynków miłosiernych, a nadewszystko przez unikanie wszelkich sposobności do grzechu.

P. Jakie to były sposobności?

O. Owemi sposobnościami głównie były ówczesne widowiska, tańce i zabawy publiczne. Ojcowie nasi nigdy nie okazywali się na takowych, dla tych samych powodów, dla których my dziś nie bierzemy z sobą dzieci na te zabawy.

P. Jakieto były powody?

O. 1. Piérwsi Chrześcianie słusznie uważali ówczasowe widowiska jako szkołę rozwiązłości, i utrzymywali, że Chrześcianin niepowinien uczęszczać dla widzenia rzeczy, których naśladowanie było mu zakazane; gdyż bardzo jest trudno nie dać się wciągnąć namiętnościom, gdy wszystko w około przyczynia się do ich rozpłomieniania.

P. Ciągnij daléj tę samę odpowiedź?

O. 2. Mówili, że wiek nie stanowi wymówki, albowiem będąc człowiekiem, jest się słabym w każdéj porze; że zwyczaj nie upoważnia, albowiem zwyczaj światowy nie jest prawem dla Chrześcianina; 3. że uczęszczaniem na nieprzyzwoite widowiska gorszą bliźniego, bo gdyby nie było widzów, nie byłoby także i ludzi poświęcających się temu sposobowi życia.

P. Co mówili o balach i uroczystościach publicznych?

O. Toż samo mówili o balach i uroczystościach publicznych, i pytali pogan, którzy im wyrzucali że nie uczęszczali na takowe, czy tylko można szanować panów ziemskich

spełnianiem zbytków nieumiarkowania i obrażaniem niebieskiego Pana.

P. Czy tak cnotliwe postępowanie podobało się poganom?

O. To cnotliwe postępowanie nie podobało się poganom, podobnie jak postępowanie dobrych ludzi dziś się nie podoba złym chrześcianom. Żydzi i bałwochwalcy rozgłaszali nawet wiele potwarzy przeciw Ojcom naszym i religii.

P. Kto one odparł?

O. Wielbiciele religii odparli one wymownie, a cnota chrześciańska jeszcze lepiéj je odpiérała; lecz zamiast się poddać ich nieprzyjaciele, stali się prześladowcami, i miliony ofiar wymordowanych zostało przez nienawiść religijną.

P. Jak się nazywają te ofiary?

O. Te ofiary nazywają się męczennikami, tojest świadkami. Tę nazwę nadają Chrześcianom pomarłym w obronie wiary. Liczba męczenników w czterech piérwszych wiekach jest niezrachowaną.

P. Co uważasz co do męczeństwa?

O. 1. Męczeństwo jest dowodem prawdziwości religii, albowiem jest spełnieniem proroctwa Pana naszego, który objawił, iż jego uczniowie będą na śmierć skazywani z powodu jego nauki.

P. Ciągnij daléj tę odpowiedź?

O. 2. Męczeństwo jest dowodem prawdziwości religii przez wytrwałość ofiar wśród męczarni; gdyż to jest cud, że miliony cnotliwych osób wszelkiego wieku, płci i stanu, oraz wszystkich krajów, znosiły wszelkie męczarnie zadawane sobie przez ciąg lat trzystu spokojnie, bez szemrania, bez najmniejszego użalenia.

P. Co rozumiesz przez akta męczenników?

O. Przez akta męczenników, rozumiem opisanie ich sądu, ich badania, ich męk i zgonu.

P. Jak Chrześcianie otrzymywali akta męczenników?

O. Chrześcianie otrzymywali akta męczenników dwoma sposobami: 1, opłacając pisarzom sądowym pozwolenie przepisania onych; 2, wciskając się jako nieznani pomiędzy pogan w czasie sądzenia męczenników i spisując wszystko co się działo.

P. Jakie starania mieli o męczennikach?

O. Mieli najtroskliwsze starania o męczennikach gdy ci byli więzieni; zaś po zgonie grzebali ich pilnie, a na grobowcach spełniali świętą ofiarę nie dla męczenników, lecz dla Boga który ich wieńczył.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *z oburzeniem unikać będę wszelkich zgromadzeń światowych.*

LEKCYA X.

CHRYSTYANIZM WPROWADZONY.

PIÉRWSZE I DRUGIE PRZEŚLADOWANIE.

Wiek piérwszy.

P. Wiele było powszechnych prześladowań przeciw Chrześcianom?

O. Było dziesięć prześladowań powszechnych przeciw chrześcianom. Nazywają je powszechnemi, gdyż były nakazane przez cesarzy rzymskich, władców większéj części świata.

P. Który z cesarzów rzymskich piérwszy prześladował Chrześcian?

O. Piérwszym z cesarzów rzymskich, który prześladował Chrześcian, był Neron, w roku 64 po Jezusie-Chrystusie. Neron kazawszy spalić Rzym, by tylko był świadkiem tego pożaru, obwinił Chrześcian o tę zbrodnię i wielką ich liczbę wymordował.

P. Jakie męki kazał im zadawać?

O. Z jego rozkazu okrywano ich w skóry zwierząt, i oddawano psom na pożarcie; lub odziewano w strój napuszczony smołą, oblany woskiem, poczém zapalano i zamiast pochodni używano w nocy. W tém prześladowaniu pomarli, święty Piotr i święty Paweł i jeden z piérwszych officerów Nerona nazwiskiem Tropes.

P. Czy Bóg bezkarnie przepuścił to okrucieństwo Neronowi?

O. Bóg nie przepuścił bezkarnie tego okrucieństwa Neronowi, Rzymianie powstali przeciw niemu; musiał się ukrywać w bagniskach, a nakoniec sam sobie śmierć zadał. Ten jego zgon traiczny, oraz wszystkich innych prześladowców, przekonywa nas, że Bóg ciągle czuwa nad Kościołem swoim.

P. Jaki tego przykład jeszcze mamy?

O. Inny jeszcze przykład owéj ciągłéj troskliwości Boga nad swoim Kościołem, mamy w zburzeniu Jerozolimy, która ukrzyżowawszy Zbawiciela, bez przestanku prześladowała

jego uczniów. Oblężoną została przez Tytusa, syna cesarza Wespazyana, roku 70 po Jezusie-Chrystusie.

P. Jakie znaki poprzedziły zburzenie Jerozolimy?

O. Straszliwe znaki poprzedziły zburzenie Jerozolimy. Kometa w kształcie miecza cały rok była zawieszoną nad tym nieszczęśliwym grodem, a pewien człowiek, imieniem *Jezus*, bezustannie przebiegał wszystkie ulice Jerozolimy, wołając dniem i nocą: biada Jerozolimie! biada świątyni! biada całemu ludowi.

P. Dlaczego były te znaki?

O. Bóg zesłał te wszystkie znaki, dla spełnienia przepowiedni Pana naszego i ostrzeżenia Chrześcian, aby wyszli z Jerozolimy.

P. Co się stało z Żydami?

O. W czasie oblężenia, potworzyły się rozmaite stronnictwa w Jerozolimie: Żydzi sami się pomiędzy sobą mordowali. Miasto przedstawiało istny obraz piekła. Głód tak okropny panował, że kobieta pożarła własne swoje dziecko.

P. Jak miasto zostało zdobyte?

O. Dziesiątego Sierpnia Tytus podsunął się aż pod świątynię, którą zakazał palić; lecz głownia rzucona przez żołnierza, w proch ją zamieniła; poczém zwycięzca zburzył miasto nie zostawiwszy kamienia na kamieniu.

P. Który był drugi cesarz prześladujący Chrześcian?

O. Drugim cesarzem prześladującym Chrześcian, był Domicyan, brat Tytusa, po którym nastąpił w 81 roku po Jezusie-Chrystusie. Kazał śmiercią ukarać własnych krewnych swoich, ponieważ byli Chrześcianami, kazał wrzucić świętego Jana Ewangielistę w kocioł wrzącego oleju. Bóg ukarał tego okrutnika; dręczony zgryzotami sumienia dniem i nocą,

zamordowany został w 96 roku po Jezusie-Chrystusie, i był pozbawiony wszelkich zaszczytów a nawet pogrzebu.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę się modlił za nieprzyjaciół Kościoła.*

LEKCYA XI.

CHRYSTYANIZM WPROWADZONY.

TRZECIE i CZWARTE PRZEŚLADOWANIE.

Pierwszy i drugi wiek.

P. Czém Kościół był trapiony po prześladowaniu Domicyana?

O. Po prześladowaniu Domicyana, Kościół był trapiony duchem niesnasek i rozdziału. Szatan widząc iż go zwyciężyć nie może wytraceniem jego dziatek, probował go rozdzielić. Powstał spór pomiędzy wiernymi w Koryncie; lecz papież święty Klemens napisał list do nich, który przywrócił jedność tak potrzebną Kościołowi, albowiem nowe prześladowanie zbliżało się.

P. Jakie było to prześladowanie?

O. Było to prześladowanie Trajana. Cesarz ten, najsprośniejszym wadom oddany, nienawidził Chrześcian, których życie świętobliwe było żywą krytyką jego pożycia. Przybył on do miasta Antyochii, i rozkazał pod karą śmierci, aby

wszyscy Chrześcianie złożyli Bogom ofiary, polecił oraz uwięzić świętego Ignacego.

P. Kto był święty Ignacy?

O. Święty Ignacy, uczeń świętego Jana, był biskupem Antyochii od czterdziestu lat; został stawiony przed cesarzem, który rozkazał przewieźć go do Rzymu, aby tam został pożarty przez zwierzęta i był widowiskiem dla ludu.

P. Co uczynił w czasie swojéj podróży?

O. Ten święty człowiek, przechodząc przez Smyrnę, zobaczył się tam z świętym Polikarpem, podobnie jak on uczniem świętego Jana, i z wielu innymi biskupami, przybyłymi dla złożenia mu życzeń swoich kościołów. Z Smyrny napisał on do wiernych w Rzymie, prosząc aby nie błagali o jego ułaskawienie ani Boga, ani ludzi.

P. Jak został umęczony?

O. Przybywszy do Rzymu 20 Grudnia, w ostatnim dniu igrzysk publicznych, natychmiast ów święty powiedziony został do amfiteatru, gdzie dwa lwy rzuciły się na niego i pożarły w jednéj chwili. Kości jego pozbierane z uszanowaniem, z tryumfem odniesiono do Antyochii.

P. Jak Trajan skończył?

O. Trajan najnędzniéj umarł, przedwcześnie wyniszczony szpetnemi wadami. Takto pomarli wszyscy prześladowcy Chrześcian; ich opłakany zgon wskazuje nam, że nikt bezkarnie powstać nie może przeciw Jezusowi-Chrystusowi; bardzo się przyczynił do utrwalenia jego panowania, naucząjąc ludzi, iż się go lękać należy.

P. Jakie było czwarte prześladowanie Chrześcian?

O. Czwarte prześladowanie Chrześcian było Adryana. Nastąpił on po Trajanie roku 114 po Jezusie-Chrystusie.

Byłto monarcha okrutny, przesądny i rozwiozły. Radził się złych duchów, a te mu odpowiedziały, że pewna wdowa, imieniem Symforoza, bezustannie ich trapi.

P. Co uczynił ów okrutnik?

O. Okrutnik kazał stawić przed sobą Symforozę; miała ona siedmiu synów, także Chrześcian, mąż jéj i szwagier officer w wojsku cesarza, już byli ponieśli męczeństwo. Adryan rozkazał by złożyła bogom ofiary; a gdy Symforyna odmówiła tego, kazał ją okrutnik zamordowoć wraz z jéj siedmiu synami.

P. Kto był obrońcą chrześcian?

O. Kwadrat biskup ateński i Arystyd filozof ateński, przedstawili cesarzowi obronę chrześcian; Adryan udobruchał się, i ustało prześladowanie. Jednak ręka Boga ciążyła nad nim, i pożerany ponurą melancholią, sam sobie śmierć zadał.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę starał się tak żyć, jak gdybym sam tylko jeden był na świecie z Bogiem.*

LEKCYA XII.

CHRYSTYANIZM WPROWADZONY.

PIĄTE I SZÓSTE PRZEŚLADOWANIE.

Drugi wiek.

P. Jakie było piąte powszechne prześladowanie?

O. Piąte powszechne prześladowanie było Antonina. Władca ten oddany wszelkim sprośnym wadom, dozwolił wymordować wielką mnogość Chrześcian, lubo nie wydał przeciw nim nowych postanowień.

P. Kto był główną jego ofiarą?

O. Główną ofiarą była pewna dama rzymska, imieniem Felicyta, z siedmiu synami swoimi. Publiusz, prefekt Rzymu, kazał uwięzić tę cnotliwą rodzinę, i nie mogąc jéj zmusić do zmiany wiary, kazał ją zamordować w najokropniejszych mękach.

P. Którego obrońcę Bóg zesłał Kościołowi?

O. Bóg, który zawsze czuwa nad swoim Kościołem, zesłał wówczas zaszczytnego obrońcę. Byłto święty Justyn; on pomścił religią za wszystkie potwarze żydów i pogan; cesarz kazał zaprzestać prześladowania; lecz wkrótce umarł, a jego następca ponowił wojnę przeciw Chrześcianom.

P. Czyje było szóste powszechne prześladowanie?

O. Szóste powszechne prześladowanie było Marka Aureliusza. Monarcha ten, z powodu swéj nieukróconéj dumy i przewrotności, był nieprzyjacielem prawdy. Święty Justyn przedstawił mu nową obronę, lubo wiedział dobrze, że to pismo życiem przypłaci. Nie omylił się, ścięto mu bowiem głowę.

P. Kto był jeszcze ofiarą tego prześladowania?

O. Liczba innych ofiar tego prześladowania była bardzo wielka. Piérwszą z nich, święty Polikarp biskup w Smyrnie.

P. Kto był święty Polikarp?

O. Święty Polikarp był uczniem świętego Jana, z którym żył czas długi. Gdy się rozpoczęło prześladowanie, przyja-

ciele doradzali mu, aby się wydalił z miasta. Spełnił ich życzenia, i przebywał na wsi w odosobnionym domku.

P. Co się mu przytrafiło?

O. Wkrótce został odkryty i przytrzymany. Napoił on i nakarmił jeźdców, którzy przybyli po niego dla odprowadzenia do Smyrny, gdzie w amfiteatrze stawiono go przed prokonsulem.

P. Co rzekł prokonsul?

O. Prokonsul rzekł do Polikarpa: „Wyrzeknij jakie bluźnierstwo na Jezusa-Chrystusa.“ Wówczas Polikarp dał tę piękną odpowiedź: „Ośmdziesiąt sześć lat służę mu, nigdy mi nic złego nie zrobił, owszem przeciwnie, obsypywał łaskami, jakże mógłbym wyrzec jakie bluźnierstwo na mojego króla, i mojego Zbawiciela?“

P. Cóż naówczas uczynił prokonsul.

O. Prokonsul rozkazał aby Polikarpa spalono żywcem; lecz płomienie nic mu nie zaszkodziły; owszem, rozpierzchły się w łuk, a podobne do okrętowego żagla, utworzyły ponad świętym jakby sklepienie chroniące go. Prokonsul widząc ten cud, zadał świętemu raz sztyletem. Krew buchła tak obficie, że zagasiła płomienie. Takto święty Polikarp zwieńczył swoją ofiarę 25 Kwietnia, o drugiéj z południa, roku 156 po Jezusie-Chrystusie.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *chcę dobrze czynić tym, którzy mnie źle uczynią.*

LEKCYA XIII.

CHRYSTYANIZM WPROWADZONY.

SZÓSTE PRZEŚLADOWANIE (Dalszy ciąg).

Wiek drugi.

P. Z jakiego powodu Marek Aureliusz zostawił czas jakiś w pokoju Chrześcian?

O. Marek Aureliusz zostawił Chrześcian czas jakiś w pokoju, a to z powodu cudu legii piorunującéj. Wiódł on wojnę z ludami Germanii. Wojska jego otoczone zostały w wąwozie, i oblężone zewsząd od nieprzyjaciół. Skwar był nadzwyczajny, i Rzymianie już o mało nie wyginęli z pragnienia.

P. Jakże zostali ocaleni?

O. Legia piorunująca, złożona z żołnierzy chrześciańskich, padła na kolana i żarliwemi modłami otrzymała tak obfity deszcz, że dostatecznie napoił ludzi i zwierzęta. Wtymże czasie grad z piorunami spuszczony na ich nieprzyjaciół, zmusił tychże do porzucenia oręży i spiesznego pierzchnięcia.

P. Jak Marek Aureliusz okazał wdzięczność swoję?

O. Marek Aureliusz przez zawdzięczenie zaniechał prześladowania, i uwiecznił pamięć owego cudu, wzniesieniem pomnika w Rzymie, który po dziś dzień jeszcze istnieje; lecz wkrótce znowu szatan podbudził go do nowego prześladowania Chrześcian.

P. W którem miejscu nadewszystko wybuchło to nowe prześladowanie.

O. To nowe prześladowanie nadewszystko wybuchło w Gallii. Miasto Lyon zalane zostało krwią męczenników.

P. Którzy byli z nich główniejszymi?

O. Główniejszymi z nich byli: święty Pontin biskup tego miasta; miał on przeszło lat dziewięćdziesiąt, został przytrzymany, skrzywdzony i wtrącony do ciasnego więzienia, w którém w trzy dni późniéj umarł; Matur i Sanktus, którzy wystawieni na widowisko i strawę dla zwierząt, późniéj wpakowani w krzesło żelazne do czerwoności rozpalone, ścięci zostali.

P. Którzy byli inni męczennicy?

O. Inni główniejsi męczennicy byli: Attal i Alexander, Blandyna i Pontykus mający lat piętnaście.

P. Kto była Blandyna?

O. Blandyna, byłato niewolnica, nieśmiała i nader delikatnego zdrowia; lecz Zbawiciel taką jéj nadał siłę, że zmordowała wszystkich swoich katów. Na wszystkie pytania sobie zadawane, poprzestawała na odpowiedzi: „Jestem Chrześcianką, a pomiędzy nami nikt nie popełnia nic złego.“

P. Jak jéj męczeństwo zwieńczone zostało?

O. Była wystawioną w sieci na wściekłość rozjadłéj krowy, która rogami wyrzuciwszy ją w powietrze, całe jéj ciało pokaleczyła, poczém dopiero domordowaną została. Pontykus, zachęcony przez świętą Blandynę, przebył odważnie wszystkie stopnie męczeństwa, i spełnił swoją ofiarę mieczem.

P. Czy byli jeszcze inni męczennicy w Gallii?

O. Byli jeszcze inni męczennicy w Gallii. W Antun zginął święty Symforyan, młodzieniec znamienity urodzeniem, nauką i pięknemi przymiotami. Herakliusz gubernator prowin-

cyi, kazał go przytrzymać, i zapytał jaki był jego zawód i jego imie.

P. Cóż odpowiedział?

O. Odpowiedział: „Jestem Chrześcianinem.“ Gubernator używał wszelkich przymileń, obietnic i groźb, aby czynił ofiary bogom. Lecz gdy wszystko okazało się nadaremne, skazał świętego na ucięcie głowy.

P. Gdy Symforyana prowadzono na śmierć, co się stało?

O. Gdy Symforyana prowadzono na śmierć, matka jego bardziéj szanowana dla cnót swoich niż dla wieku, wołała na niego z wysokości murów miasta: „Symforyanie, synu mój, patrz w Niebo; miéj odwagę, nie lękaj się śmierci, ona jest drogą życia wiecznego.“

P. Czy religia wówczas musiała jeszcze inne toczyć walki?

O. Religia musiała inne jeszcze walki wytrzymać. Filozofowie i odszczepieńcy, połączyli się przeciw niéj; lecz Bóg wspierał ją; rozgałęziła się ona pomimo wszelkich zawad.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *chcę często powtarzać sobie jak męczennicy: Jestem Chrześcianinem.*

LEKCYA XIV.

CHRYSTYANIZM WPROWADZONY.

SIÓDME PRZEŚLADOWANIE.

Wiek trzeci.

P. Jak się rozpoczął wiek trzeci?

O. Wiek trzeci rozpoczął się najuporczywszą i powszechną walką przeciw Kościołowi. Filozofowie, odszczepień-

cy w połączeniu z katami zmówili się na jego pognębienie; lecz Bóg wziął go pod swoję obronę; przeciw filozofom, odszczepieńcom, stawił dwóch wielkich obrońców; przeciw prześladowcom tłum męczenników. Owymi wielkimi obrońcami byli Tertullian i Orygenes.

P. Kto był Tertullian?

O. Tertullian był kapłanem z Kartaginy. Urodził się on w tém mieście roku 160 Pana naszego; był synem setnika. Przybywszy do Rzymu, ogłosił obronę chrześcian, którą przedstawił urzędnikom cesarskim. Dzieło to zadało ostatni cios poganizmowi.

P. Jakie on dzieło wydał przeciw odszczepieńcom.

O. Pognębiwszy pogan, Tertullian zwrócił się przeciw odszczepieńcom i odparł wszystkie herezye przeszłe, teraźniejsze i przyszłe, w dziele zwaném *Preskrypcye*.

P. Jakiém rozumowaniem?

O. Bardzo prostém rozumowaniem: Prawdziwym Kościołem jest ten który bez najmniejszéj przerwy dochodzi aż do Jezusa-Chrystusa; Kościół katolicki sam więc jest prawdziwym.

P. Jak skończył Tertullian?

O. Tertullian nieszczęściem popadł późniéj w błędy naganne; lecz te nie zmniejszają wcale zalet dzieł, które pisał przed swoim upadkiem.

P. Kto był Orygenes?

O. Orygenes urodził się w Alexandryi roku pańskiego 185; ojcem jego był święty Leonidas męczeunik. Przykładając się wcześnie do nauk i obdarzony bystrym jeniuszem, stał się jedném z najświetniejszych świateł Kościoła i zwy-

cięzko odparł jednego z najniebezpieczniejszych nieprzyjaciół religii, nazwiskiem Cels. Orygenes popadł także w niejakie błędy, ale zdaje się iż nigdy nie obstawał, przy takowych uporczywie.

P. Jakie było siódme powszechne prześladowanie?

O. Siódme powszechne prześladowanie było za cesarza Septyma-Sewera. W roku 200 ów barbarzyński władca ogłosił edykt proskrypcyjny, i krew lała się we wszystkich częściach cesarstwa.

P. Kto poniósł piérwsze męczeństwo w tém prześladowaniu?

O. Piérwsze męczeństwo w tém prześladowaniu poniosły: święta Perpetua i święta Felicyta z swojemi towarzyszkami. Owe święte były z Kartaginy. Perpetua, mająca lat dwadzieścia dwa, z szlachetnego rodu, poślubiona i matka dziecięcia które sama karmiła. Felicyta zaś była niewolnicą, zamężną także. Przytrzymane one zostały z rozkazu prokonsula Hilariona.

P. Co uczyniła święta Perpetua?

O. Ojciec świętéj Perpetui, który był poganinem, błagał ją aby się wyrzekła swojéj wiary i nie stała się przyczyną zgonu jego z rozpaczy. Prokonsul także połączył swoje prośby; lecz Perpetua tylko im odpowiadała: „Jestem Chrześcianką.“

P. Co następnie się stało?

O. Zaprowadzono następnie męczenników do więzienia. Odźwierny onego ich cnotami wzruszony nawrócił się. W wilią ich śmierci wyprawiono im wolną wieczerzę. Byłato uczta jaką dawano męczennikom w sali otwartéj dla publiczności.

Zebrał się tłum ludu, do którego męczennicy z wielką stałością przemawiali i wielu z obecnych nawróciło się.

P. Jakie były męczarnie świętych męczenników?

O. Nazajutrz święci męczennicy zostali wprowadzeni do amfiteatru. Trzech z nich wystawiono na pastwę zwierzętom; święta Perpetua i święta Felicyta, obwinięte w siatkach, były wystawione na wściekłość rozjuszonéj krowy, która je bardzo pokaleczyła.

P. Czego się lud domagał.

O. Aby lepiéj bawił się katownią świętych męczenników żądał, aby wszyscy pomordowani zostali w amfiteatrze, tam téż odebrali ostatni cios nie uczyniwszy najmniejszego ruchu i bez żadnego użalenia.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *chcę każdego dnia myśleć o sądzie ostatecznym.*

LEKCYA XV.

CHRYSTYANIZM WPROWADZONY.

ÓSME I DZIEWIĄTE PRZEŚLADOWANIE.

Wiek trzeci.

P. Kto był sprawcą ósmego powszechnego prześladowania?

O. Sprawcą ósmego powszechnego prześladowania był Decyusz. Najsłynniejszym zaś męczennikiem tego prześladowania był święty Pioniusz ze Smyrny, kapłan i uczeń świę-

tego Polikarpa. Na wszelkie zapytania sędziego tylko odpowiadał: „Jestem chrześcianinem, dzieckiem Kościoła Katolickiego."

P. Jakież on męczarnie wytrzymał?

O. Wytrzymawszy wszystkie rodzaje katuszy, został skazany na spalenie żywcem; lecz po odmówieniu modlitwy, wyzionął ducha, a ogień nie uszkodził nawet jego brody ni włosów.

P. Wymień jeszcze niektórych innych męczenników.

O. W tém prześladowaniu przypadło męczeństwo dziecięcia zwanego Cyryl; wstępując ono na stos, zachęcało obecnych do śpiewania hymnów dla weselenia się szczęściem swojém. W Sycylii umęczoną została także święta Agata, która lubo młoda jeszcze, pochodząca z słynnéj rodziny i dziedziczka ogromnego majątku, wolała jednak wyrzec się tego wszystkiego niż wiary.

P. Kto był sprawcą dziewiątego prześladowania powszechnego?

O. Sprawcą dziewiątego powszechnego prześladowania był Waleryan. Kazał on wytracić mnóstwo chrześcian, a pomiędzy innymi i papieża świętego Syxtusa II. Wiedziono go na męczeństwo, gdy w tém święty Wawrzyniec, dyakon kościoła w Rzymie, zapytał ze łzami, gdzie idzie bez niego. Święty papież odpowiedział: „Pójdziesz za mną w trzy dni." Przepowiednia ziściła się i święty Wawrzyniec został przytrzymany.

P. Czego się od niego domagał prefekt Rzymu?

O. Prefekt Rzymu domagał się wydania sobie skarbów kościelnych. Ów święty zgromadził wszystkich ubogich, których kościół żywił i rzekł do prefekta: „Oto są skarby

chrześcian." Sędzia rozgniewany rozkazał go położyć na kratach żelaznych ustawionych na ognisku. Święty okazał się tak spokojnym jak na łożu zwyczajném. Następnie modlił się o nawrócenie Rzymu i zwolna wydał ducha. Święty Cypryan tuż za nim poszedł.

P. Kto był święty Cypryan?

O. Święty Cypryan był biskupem Kartaginy, a synem jednego z piérwszych senatorów tego miasta. Udzielał pomocy poganom trapionym morowém powietrzem, gdy wtém został przytrzymany i skazany na ucięcie głowy. Święty, usłyszawszy wyrok swojéj śmierci, odrzekł: „Niech Bóg będzie pochwalony!" i po odmówieniu modlitwy za swój kościół, otrzymał cios śmiertelny.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *chcę wspierać i szanować ubogich.*

LEKCYA XVI.

CHRYSTYANIZM WPROWADZONY.

DZIESIĄTE PRZEŚLADOWANIE.

Wiek trzeci i czwarty.

P. Jak Bóg ukarał cesarza Waleryana?

O. Jak wszyscy inni prześladowcy, cesarz Waleryan został skarany najwyraźniéj; pojmany jako jeniec przez Sapora króla Persów, był zmuszony schylać się i służyć mu za stopień gdy ten wsiadał na konia. Następnie kazał go on żyw-

cem ze skóry obedrzeć, tę skórę na czerwono ufarbować i zawiesić w świątyni bogów swoich.

P. Kto był sprawcą dziesiątego powszechnego prześladowania?

O. Sprawcą dziesiątego powszechnego prześladowania był Dyoklecyan. Okrutny ten władca powołał do współrządów Maxymiana, Galera i Konstansa Chlora. Wszyscy, z wyjątkiem ostatniego, byli przejęci nienawiścią przeciw Chrześcianom.

P. Powiedz nam męczeństwo legii tebańskiéj.

O. Maxymian miał w wojsku swojém jedną legią całkiem złożoną z chrześcian. Bylito wszystko starzy żołnierze przybyli ze wschodu i okolic Teb w Egipcie; i dlatego legia ta zwała się legią Tebańską; była ona silną na dziesięć tysięcy ludzi. Maxymian, przybywszy do Szwajcaryi niedaleko Genewy, rozkazał im by złożyli ofiary Bogom, a gdy się temu oparli, kazał ich wszystkich wyciąć.

P. Jak Bóg udzielił pomocy Kościołowi swojemu?

O. W chwili gdy chrześcianie mieli być napastowani gwałtowniéj niż kiedykolwiek, Bóg zesłał jak w puszczy nowych Mojżeszów, by się modlili i otrzymali zwycięztwo dla wiernych. Tymi nowymi Mojżeszami byli: święty Paweł, piérwszy pustelnik, święty Antoni i liczni ich uczniowie.

P. Kto był święty Paweł?

O. Święty Paweł piérwszy pustelnik, urodził się w Egipcie w 229 r. Mając lat dwadzieścia dwa udał się na pustynię, gdzie jaskinia była jego pomieszkaniem, liście palmowe odzieniem, a owoce pokarmem.

P. Jak Pan następnie go żywił?

O. W czterdziestym trzecim roku, Pan cudownym sposobem go żywił, tak jak niegdyś Proroka Eliasza. Pędził on życie na modlitwie i pokucie, aż do lat stu trzynastu. Gdy umarł, dwa lwy przybyły, wykopały grób, w którym święty Antoni złożył zwłoki jego, śpiewając hymny i modlitwy kościelne. Zabrał koszulę jego zrobioną z liści palmowych i ubierał się w takową tylko w dni uroczyste Wielkonocy i Zielonych świątek.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *nigdy nie chcę szemrać przeciw moim przełożonym.*

LEKCYA XVII.

CHRYSTYANIZM WPROWADZONY.

DZIESIĄTE PRZEŚLADOWANIE. — (Dalszy ciąg).

Wiek czwarty.

P. Kto był święty Antoni?

O. Święty Antoni był ojcem zakonników. Zwano zakonnikami duchownych żyjących w społeczności, a pustelnikami żyjących w grotach i odosobnionych celkach. Święty Antoni urodził się w Egipcie r. 251. Po zgonie swoich rodziców oddał wszystek swój majątek ubogim, a sam udał się na puszczę w Tebajdzie, gdzie sam żył przez czterdzieści lat, poczém przyzwolił na przyjęcie uczniów, których liczba

tak się zwiększyła, że zbudował wiele klasztorów dla pomieszczenia ich.

P. Kiedy się to działo?

O. Działo się to około 303 roku, w chwili gdy cesarz Dyoklecyan wydał najstraszliwszy edykt prześladowania kościoła.

P. Czy święty Antoni mniéj miał do cierpienia na puszczy?

O. Święty Antoni wiele wycierpiał na puszczy, z powodu czarta który bardzo go kusił; lecz święty ów człowiek samém znakiem krzyża świętego zmuszał go do ucieczki. Zalecał on często uczniom swòim używanie tego zbawiennego znaku, jakotéż by sami nad sobą czuwali, modlili się i przemyślali o wieczności.

P. Do wielu lat dożył święty Antoni?

O. Święty Antoni dożył do stu pięciu lat, nigdy nie chorując. Umierając, oddał on świętemu Atanazemu swój płaszcz i jedną z skór baranich, drugą skórę biskupowi Serapionowi, swoim uczniom włosiennicę; to bowiem było wszystko co posiadał. Dopiéro potém zasnął spokojnie w Panu.

P. Ktoto była święta Synkletyka?

O. Święta Synkletyka pochodziła z szlachetnéj i cnotliwéj rodziny, posiadała ona wielki majątek; lecz po zgonie rodziców, rozdała go ubogim, a sama oddaliła się na samotnią nieopodal Alexandryi i dała początek klasztorom panieńskim na Wschodzie. Ta święta uległszy okropnéj chorobie, umarła mając ośmdziesiąt siedm lat.

P. Dlaczego Bóg ustanowił zakony religijne?

O. Bóg ustanowił zakony religijne dla utrzymania i rozprzestrzenienia chrystyanizmu. Zakony rozmyślające czyli

takie w których się żyje pod zamknięciem w klasztorach, w ustawicznéj modlitwie, postach i umartwieniu, mają za cel: 1, modlić się za chrześcian żyjących, i pokutować za grzechy świata; 2, zachować wykonanie ewangielii w jéj całéj pierwotnéj czystości.

P. Co uważasz jeszcze pod względem założenia zakonów religijnych?

O. Uważam jeszcze pod względem założenia zakonów religijnych, iż były fundowane w chwili rozpuszczenia się i zepsucia chrześcian. Opatrzność chciała wówczas dochować światu wzory przykładnego życia naszych ojców w wierze. I dlategoto życie Zakonników, a nawet ich ubranie, wskazuje nam ich życie, obyczaje i zwyczaje piérwszych chrześcian.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, a to dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *chcę się modlić gdy się obudzę w nocy.*

LEKCYA XVII.

CHRYSTYANIZM WPROWADZONY.

DZIESIĄTE PRZEŚLADOWANIE. (Dalszy ciąg).

Wiek czwarty.

P. Jakie przysługi zakony rozmyślające wyświadczyły społeczeństwu.

O. Piérwszą przysługą którą zakony rozmyślające społeczeństwu wyświadczyły, było przechowanie w całéj czysto-

ści Ewangielii, któréj świat winien szczęście swoje. Drugą udzielenie schronienia mnóstwu osób unikających świata, lub których świat unika, lub które nie mogą w nim pozostać, by nie stać się jego ochydą lub plagą:

P. Jaka jest trzecia?

O. Trzecią, iż dają z siebie przykład wzgardy bogactw i uciech, których nieograniczone zamiłowanie bywa źródłem wszystkich nieszczęść. Przykład zakonów religijnych jest najlepszym środkiem odczarowania ludzi i nastręczenia im szczęścia na ziemi.

P. Jaka jest czwarta?

O. Czwarta przysługa jest niedozwolenie wielkiéj liczbie osób być ciężarem społeczeństwu, rozdawanie obfitych jałmużn, i wskazanie pewnego źródła w nieszczęściu publiczném.

P. Co się przytrafiło po założeniu piérwszych zakonów rozmyślających?

O. Po założeniu piérwszych zakonów rozmyślających, przeznaczonych do utrzymania zwycięztwa Kościoła, Dyoklecyan wydał swoje edykta prześladowania, które się rozpoczęło roku 303, od piérwszych urzędników pałacowych cesarskich. Jeden z nich imieniem Piotr, był wpół przecięty razami kija, a następnie spalonym na ruszcie przy powolnym ogniu. Krew wkrótce buchła potokami we wszystkich prowincyach.

P. Jaka była dążność Dyoklecyana?

O. Dążność Dyoklecyana była wyniszczyć aż do nazwiska Chrystyanizm. Dla poznawania chrześcian, ustawiano bożyszcza na ulicach przy studniach, na placach publicznych,

na rynkach, i wszyscy przybywający po wodę lub dla kupna czegoś, musieli oddawać im pokłon. Podpalano miasta w których przemieszkiwali, a wtenczas wszyscy ginęli w płomieniach.

P. Opowiedz nam historyą świętego Cyra i świętéj Julitty?

O. Jedną z piérwszych ofiar prześladowania Dyoeklecyana była święta Julitta i syn jéj święty Cyr. Święta Julitta była rodem z Ikony i z rodu królewskiego. Schroniła się ona do Tars w Cylicyi z świętym Cyrem, synem swoim, wówczas mającym lat trzy, i z dwoma służebnicami.

P. Co się jéj zdarzyło?

O. Gubernator, nazwiskiem Alexander, kazał ją przytrzymać i osmagać bykowcem. A w tymże czasie wziąwszy świętego Cyra na ręce, chciał się z nim pieścić; lecz młody męczennik podrapał mu twarz swojemi małemi rękami i za każdym razem, gdy święta Julitta mówiła: „Jestem chrześcianką,“ on powtarzał: „Jestem chrześcianinem.“

P. Cóż sędzia uczynił?

O. Barbarzyński sędzia zrucił z wysokiego stołu niewinną ofiarę, która rozbiła sobie główkę padając i skończyła brocząc się w krwi własnéj. Święta Julitta złożyła dzięki Bogu za zwycięztwo, jakie ten udzielił jéj synowi, i została ściętą.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *chcę unikać z oburzeniem złych towarzystw.*

LEKCYA XIX.

CHRYSTYANIZM WPROWADZONY.

DZIESIĄTE PRZEŚLADOWANIE. (Dalszy ciąg).

Wiek czwarty.

P. Opowiedz nam historyą świętego Fokasa?

O. Święty Fokas był ogrodnikiem, niewinności obyczai, prostoty patryarchalnéj. Ogród jego i chata podawały mu sposobność udzielania jałmużny i gościnności.

P. Jakie było jego męczeństwo?

O. Gubernator prowincyi wysłał żołnierzy dla zamordowania go. Nie wiedząc żołnierze przybyli do domu Fokasa, który im udzielił schronienia; prosili aby im wskazał pewnego Fokasa, albowiem mieli rozkaz zabić go. Nazajutrz rano rzekł do nich: „Znalazłem Fokasa. To ja. Nie lękam się smierci." I żołnierze zabili go.

P. Opowiedz nam męczeństwo świętego Taraka, świętego Probusa i świętego Andronika.

O. Święty Tarak był starym żołnierzem. Miał on sześćdziesiąt pięć lat gdy został przytrzymany. Święty Probus był bardzo bogaty, lecz wyrzekł się wszystkich swoich dostatków, by mógł lepiéj służyć Panu naszemu. Święty Adronik był młodzieńcem pochodzącym z jednéj z piérwszych rodzin w Efezie. Wszyscy oni stawieni zostali przed gubernatorem Cylicyj, który gdy zapytał o ich stan i nazwiska, odpowie-

dzieli: „Jesteśmy chrześcianie, to nasz stan i nasze nazwiska.“

P. Jakie katusze wycierpieli?

O. Gubernator kazał łamać im zęby, rozdzierać boki żelaznemi grzebieniami, przebijać ręce gwoździami rozpalonemi do czerwoności, obdziérać głowy ze skóry, na tych dopiero kłaść rozżarzone węgle. A widząc że nic z nimi podołać nie zdoła, kazał by ich wystawiono na pastwę dzikim zwierzętom.

P. Jaką była ich śmierć?

O. W dniu widowiska wypuszczono przeciw nim niedźwiedzia i lwicę, nadzwyczajnéj wielkości; ryk ich przejmował trwogą obecnych widzów. Te zwierzęta zwolna zbliżyły się do świętych męczenników, układły się przed nimi, liżąc im nogi. Ciemiężyciel zawstydzony, rozkazał pościnać głowy prześladowanym. Chrześcianie w nocy uniósłszy ich ciała, pochowali w pieczarach skały.

P. Opowiedz męczeństwo świętéj Agnieszki i świętéj Eulalii.

O. Gdy tak krew męczenników lała się na Wschodzie, broczyła także wszystkie prowincye Zachodu. Dwie młode dziewice znakomitego urodzenia i dziedziczki wielkiego majątku, odniosły koronę męczeńską. Piérwszą z nich jest święta Agnieszka.

P. Opowiedz jéj męczeństwo?

O. Agnieszka zaledwie miała lat trzynaście, gdy gubernator Rzymu prosił o jéj rękę dla swojego syna; ona odpowiedziała że jest przyrzeczoną małżonkowi niebieskiemu. Z tego dorozumiano się, iż była chrześcianką; wtenczas ona wcale

się nie trwożąc widokiem straszliwych narzędzi katowni, najspokojniéj odebrała raz śmiertelny wśród powszechnego płaczu zebranych widzów.

P. Coza jedna była święta Eulalia?

O. Święta Eulalia urodziła się w Meryda w Hiszpanii. Zaledwie mając lat trzynaście, sama stawiła się przed Dacyanem gubernatorem prowincyi i wyrzucała mu bezbożność, z jaką chciał wyniszczyć prawdziwą religią. Dacyan kazał poszarpać jéj boki rozpalonemi obcęgami.

P. Co powiedziała święta?

O. Święta spokojnie licząc swoje rany, rzekła: „Pąnie, na mnie pisano o tobie, żelazem wyryto twoje zwycięztwa na ciele mojém: ah jakże lubię czytać one tak napisane.“ Ciemięzca kazał następnie żywcem ją spalić.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *często pomyślę w troskach moich na cierpienia męczenników.*

LEKCYA XX.

CHRYSTYANIZM WPROWADZONY.

BOSKOŚĆ RELIGII.

Wiek czwarty.

P. Co uważasz pod względem historyi męczenników?

O. Uważam pod względem historyi męczenników, że Bóg wybierał ich we wszystkich krajach świata, aby wykazać zgodność i katoliczność wiary, we wszystkich wiekach i we

wszystkich położeniach i przekonać nas że niémasz ani wieku ani stanu coby przeszkadzały zostać świętym i osiągnęć Niebo, jeśli tylko tego chcemy.

P. Co uważasz pod względem zgonu prześladowców?

O. Uważam pod względem zgonu prześladowców, że ten był widocznym dowodem sprawiedliwości Boga. Ukaranie jakie ich dotknęło w tém życiu naucza nas bojaźni boskiéj, i właśnie tą bojaźń przyczynia się do utrwalenia religii. Tak więc męczenniey jak i prześladowcy ich zarówno przyczynili się, każdy w swoim sposobie, do chwały Jezusa-Chrystusa.

P. Kto udarował Kościół pokojem?

O. Udarował Kościół pokojem Konstantyn, syn Konstansa Chlora. W wilią bitwy krzyż promieniejący ukazał się w powietrzu Konstantynowi i całemu jego wojsku; a w pośrodku krzyża były te wyrazy: „Przez ten znak zwyciężysz."

P. Co się daléj zdarzyło?

O. Następującéj nocy, Pan nasz ukazał się Konstantynowi, nakazując aby polecił zrobić sztandar z podobnym znakiem jak widział w powietrzu i przyrzekł mu, że odniesie zwycięztwo. Konstantyn był posłusznym i zwyciężył. Wszedł do Rzymu i ogłosił się protektorem religii, którą udarował pokojem i swobodą w 313 roku.

P. Co dowodzi ugruntowanie Kościoła?

O. Ugruntowanie Kościoła dowodzi boskość religii. Wprowadzoną ona została naprzeciw wszelkim ludzkim siłom; bo Bóg jest jéj Twórcą.

P. Jakież rozumowanie możem stawić bezbożnikom?

O. Możemy stawić to rozumowanie bezbożnikom: Religia chrześciańska ugruntowaną została przez cuda i bez cudów

jak chcecie. Jeśli powiecie że była wprowadzoną przez cuda, jest więc boską, jest więc prawdziwą; gdyż Bóg nie może czynić cudów dla uprawnienia kłamstwa. Jeśli mówicie, że religia wprowadzoną była bez cudów, przypuszczacie w takim razie największy z wszyskich cudów; gdyż świat nawrócony przez dwunastu rybaków bez współdziałania Boga, jest największym z cudów.

P. Co zdziałała religia stawszy się wolną?

O. Religia stawszy się wolną, zmieniła wszystkie prawa, uczyniwszy one łagodnemi i sprawiedliwemi; zniosła niewolnictwo, wielożeństwo, rozwód, prawo sprzedawania i zabijania dzieci; jednym wyrazem, ona ulżyła wszelkim nędzom ludzkim.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *modlić się będę za moich doczesnych przełożonych.*

LEKCYA XXI.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

ARYUSZ, ŚWIĘTY ATANAZY.

Wiek czwarty.

P. Jakie są środki, przez które Pan nasz utrzymuje i rozszerza religią?

O. Sposoby przez które Pan nasz utrzymuje i rozszerza religią, są: 1, kapłaństwo, 2, święci, 3, zakony religijne, 4, missye.

P. Którzy są piérwsi obrońcy religii?

O. Pierwszymi obrońcami religii są kapłani. Dlategoto każdy kapłan obowiązany jest nauczać prawdy, aby ją stawić przeciw błędowi; winien dawać dobry przykład, by go stawić przeciw zgorszeniu; nieść ulgę nędzom ludzkim, na koniec nie dozwolić człowiekowi znów stać się tak nędznym jakim był w pogaństwie.

P. Którzy są drudzy obrońcy religii?

O. Drugimi obrońcami religii są wielcy święci, którzy się pojawiają od czasu do czasu, wówczas gdy klęski Kościoła się wzmagają i niebezpieczeństwa są ważniejszemi. Onito są obowiązani bronić prawdy, lub dawać dobre przykłady, nieść ulgę w nędzach ludzkich. Ztąd powstało trzy rodzaje świętych: święci obrońcy, święci rozmyślający i święci infirmiarze. Pojawiają się oni zawsze w chwili, gdy ich obecność staje się potrzebną.

P. Którzy są trzeci obrońcy religii?

O. Trzecimi obrońcami religii są zakony religijne; także jest ich trzy rodzaje: zakony uczone dla obrony prawdy; zakony rozmyślające dla dawania dobrego przykładu i modlenia się; i zakony infirmierskie dla niesienia ulgi w nędzach ludzkich. Wszystkie te środki obrony odnoszą się do jednego, a tym jest Kościół; gdyż w Kościele i przez Kościół kapłani są poświęceni i tworzą się święci i zakony religijne.

P. Jaki jest sposób ustanowiony przez Pana naszego do rozszerzenia religii?

O. Sposobem ustanowionym przez Pana naszego do rozszerzenia religii są missye; mają one wówczas miejsce nadewszystko, gdy lud jaki staje się niegodnym religii, aby

znów pozyskać Kościołowi nowe dziatki, któreby mu wynagrodziły straty poniesione w dawnych.

P. Po doznanych prześladowaniach czy Kościół używał pokoju?

O. Po doznanych prześladowaniach, Kościół nie używał wcale pokoju; gdyż on musi być zawsze, tak jak i Pan nasz celem coraz nowych napaści. Piérwszym z powstałych przeciw niemu był Aryusz, śmiał on zaprzeczać bóstwa Panu naszemu. Został za to potępiony przez powszechne koncylium w Nicei i zasłany na wygnanie, z którego wrócił by poniósł zgon najokropniejszy i najohydniejszy.

P. Kto był wówczas wielkim obrońcą prawdy?

O. Największym obrońcą prawdy przeciw Aryanom był święty Atanazy, biskup Alexandryi w Egipcie. Wiele on wycierpiał dla dobréj sprawy w ciągu długiego życia swojego. Umarł wpośród ludu swojego, żałowany od wszystkich, roku pańskiego 373.

P. Jak Pan nasz wynagrodził straty Kościoła?

O. Kościół widział wielką liczbę dziatek swoich wciągniętych w odszczepieństwo. Pan nasz pocieszył go nawróceniem nowych ludów. Święty Frumencyusz poniósł pochodnią wiary do Abissynii, która z wielką żarliwością przyjęła religią. W tymże czasie niewolnica chrześcianka nawróciła naród Iberyanów.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę się modlił o nawrócenie odszczepieńców.*

LEKCYA XXII.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

ŚWIĘTY HILARY, ŚWIĘTY MARCIN, SWIĘTY GRZEGÓRZ Z NAZIANZY I ŚWIĘTY BAZYLI.

Wiek czwarty.

P. Kto był święty Hilary?

O. Święty Hilary, biskup z Poitiers, był natchniony od Boga dla obrony Kościoła Zachodniego przeciw Aryanizmowi, wówczas gdy święty Atanazy ochraniał Kościół Wschodni.

P. Wymień najsłynniejszego z uczniów świętego Hilarego?

O. Najsłynniejszym z uczniów świętego Hilarego był święty Marcin Wielki. Syn trybuna wojskowego, był obowiązanym zostać żołnierzem; lecz i w tym stanie umiał wypełniać wszystkie cnoty, a nadewszystko być miłosiernym dla ubogich.

P. Co późniéj uczynił?

O. Przywiązawszy się do świętego Hilarego, piérwszy założył znany wielki klasztor w Galiach, został poświęcony na biskupa w Tours, nawrócił mnóstwo pogan, którzy wynagrodzili Kościołowi dziatki utracone przez Aryanizm.

P. Co się wówczas działo na Wschodzie?

O. Podczas gdy święty Hilary bronił religii na Zachodzie, a święty Marcin ją rozszerzał, cesarz Julian Odstępca, usiłował przywrócić poganizm na Wschodzie.

P. Jakim sposobem?

O. By zwalić religią jednym ciosem, umyślił zaprzeczyć Panu naszemu odbudowaniem świątyni w Jerozolimie. Zburzono pozostałe szczęty dawniejsze; lecz w chwili położenia piérwszego kamienia na tę budowlę, kłęby płomieni buchły z ziemi i zmusiły robotników do ucieczki. Zabierano się potém znowu kilkakrotnie do rozpoczęcia budowy, lecz zawsze nowe kłęby płomieni przeszkadzały robocie, któréj nareszcie zupełnie zaniechać musiano.

P. Jaki był skutek owego cudu?

O. Cud ten poświadczony przez pewnego autora pogańskiego, radością przejął katolików, a władcę odstępcę wściekłością, który poprzysiągł pomścić się na Jezusie-Chrystusie; lecz śmiertelnie został raniony w jednéj bitwie. Wówczas pieniąc się z zajadłości, wziął ręką krwi z rany własnéj i takową bluzgnąwszy ku Niebu zawołał: „Zwyciężyłeś Galilejczyku.“ Tak bowiem nazywał Pana naszego. Wyrazy te były ostatnim wrzaskiem konającego już poganizmu.

P. Jak Bóg utrzymał Swój Kościół?

O. Bóg utrzymał Swój Kościół, naprzód zawstydzając samegoż Juliana Odstępcę, następnie wielkich doktorów którzy go zwyciężyli pismami, równie jak i aryanizm rozszérzający się z każdym dniem. Pomiędzy owymi wielkimi doktorami, należy policzyć świętego Grzegorza z Nazianzy i świętego Bazylego Wielkiego.

P. Kto był święty Grzegórz z Nazianzy?

O. Święty Grzegórz z Nazianzy, urodził się w Nazianzie, mieście Kapadocyi. Był on sposobionym do cnoty przez swoich rodziców, późniéj został wysłany dla doskonalenia

się w naukach do Aten, tam połączył się ścisłą przyjaźnią z świętym Bazylim.

P. Jaki owoc wydała ta przyjaźń?

O. Przyjaźń ta, która powinna być dla nas wzorem, wydała ten owoc, iż obu wzmocniła przeciw złym przykładom i zwiększyła ich postęp w cnocie i nauce.

P. Jaką im oddawano pochwałę?

O. Oddawano im pochwałę powiedzeniem, że znali tylko dwie ulice, tojest, wiodącą do Kościoła i wiodącą do szkół publicznych. Grzegórz został obrany arcybiskupem konstantynopolitańskim. Wiele wycierpiał z powodu odszczepieństw i oddalił się na samotnię; tam pisał piękne dzieła, będące chwałą i skarbem Kościoła.

P. Kto był święty Bazyli?

O. Święty Bazyli pochodził z Cezarei w Kapadocyi, zrodzony z świetnéj rodziny, wsławionéj bardziéj jego świętobliwością niż szlachectwem. Doszedłszy dojrzałego wieku, lubił przebywać w samotności, założył wiele klasztorów tak męzkich jak i żeńskich, nadawszy im mądre urządzenia. I dlategoto jest on uważany za jednego z cztérech patryarchów zakonów religijnych.

P. Czy pozostał na zawsze w samotności?

O. Nie pozostał on na zawsze w samotności. Pomimo woli wyniesiony na arcybiskupstwo w Cezarei, był jedną z kolumn Kościoła przeciw Aryanizmowi; cesarz Walens drżał przed nim; umarł on, mając lat pięćdziesiąt jeden, tak ubogim że nie pozostawił tyle nawet, aby mógł mieć kamienny grobowiec.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę miał zawsze tylko cnotliwych przyjaciół.*

LEKCYA XXIII.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

ŚWIĘTY HILARION, ŚWIĘTY AMBROŻY, ŚWIĘTY AUGUSTYN. — DRUGIE POWSZECHNE KONCYLIUM.

Wiek czwarty i piąty.

P. Co się działo przy końcu czwartego wieku?

P. Przy końcu czwartego wieku, odszczepieństwo i herezya spowodowały wielkie bezrządy. Wielcy święci oddalili się na puszczę, dla pokutowania za grzechy świata, i otrzymania zwycięztwa Kościoła; w liczbie ich był święty Hilarion.

P. Kto był święty Hilarion?

O. Święty Hilarion urodził się w Palestynie z rodziców zamożnych lecz pogan. W piętnastym roku udał się na pustynię, tam żył aż do ośmdziesięciu czterech lat w niesłychanéj surowości obyczajów. Czując się bliskim zgonu, mówił dó swojéj duszy: „Czegóż się lękasz duszo moja, już siedmdziesiąt lat służysz Jezusowi - Chrystusowi, dla czegóż więc miałażbyś obawiać się śmierci?"

P. Jakaż nowa herezya powstała w owym czasie?

O. W owym czasie powstała herezya Macedoniusza, zaprzeczającego bóstwa Duchowi Świętemu. Pan nasz przybył

na ratunek Kościołowi Swojemu przez koncylium Konstantynopolitańskie, które potępiło heretyka i pomnożyło kilku wyrazami Wyznanie Wiary w Nicei, dla dokładniejszego wyjaśnienia wiary dotyczącéj Ducha-Świętego. Jestto wyznanie wiary które śpiéwamy przy mszy.

P. Po potępieniu Macedoniusza czy Kościół używał pokoju?

O. Po potępieniu Macedoniusza, Kościół nie używał pokoju. Sektarze owego heretyka, jakotéż Aryanie, niepokoili Kościół rozszerzaniem błędów swoich. Lecz Bóg stawił przeciw nim wielkiego doktora, który ich zawstydził: był nim święty Ambroży.

P. Ktoto był święty Ambroży?

O. Święty Ambroży, był synem prefekta Galliów, został biskupem Medyolanu, pomimo swojego oporu i łez. On stłumił herezyą Aryanów w dyecezyi swojéj i zawsze się okazywał stałym w obronie sprawy Boga.

P. W czém się nadewszystko okazała stałość jego?

O. Stałość jego nadewszystko okazała się w postępowaniu z Teodozyuszem Wielkim. Ów monarcha kazawszy wymordować siedm tysięcy mieszkańców miasta Tessalonii, odważył się wejść do Kościoła. Święty Ambroży wstrzymał go we drzwiach i skazał na pokutę, któréj cesarz z pokorą się poddał.

P. Kto był święty Augustyn?

O. Święty Augustyn urodził się w Tagaście w Afryce. Matką jego była święta Monika, a ojcem Patrycy, poganin, lecz został nawrócony modłami i cierpliwością swojéj cnotliwéj małżonki. W młodości święty Augustyn oddawał się

wszelkim bezrządom, lecz od takowych odwiedziony został przez świętego Ambrożego i świętą Monikę, matkę swoję.

P. Co zrobił po swojém nawróceniu?

O. Po swojém nawróceniu, oddalił się na wieś, został biskupem Hippony i gromił odszczepieńców, heretyków i pogan, którzy wszyscy napastowali Kościół. Podobnie jak święty Ambroży, sprzedał on naczynia święte dla okupu niewolników i umarł tak ubogi, że nie potrzebował robić testamentu.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę się często modlił o utrzymanie wiary pomiędzy nami.*

LEKCYA XXIV.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

ŚWIĘTY CHRYZOSTOM, ŚWIĘTY HIERONIM, ŚWIĘTY ARSEN.— TRZECIE I CZWARTE KONCILIUM POWSZECHNE.

(Dalszy ciąg Wieku Piątego).

P. Jacy byli jeszcze święci doktorowie, których Bóg natchnął dla obrony religii w piątym wieku?

O. W piątym wieku, Bóg natchnął wielką liczbę doktorów dla obrony religii, takimi byli: święty Cyryl z Alexandryi, święty Izydor z Peluzy, święty Epifan, a nadewszystko święty Chryzostom, patryarcha konstantynopolitański i święty Hieronim.

P. Kto był święty Chryzostom?

O. Święty Chryzostom był synem wodza wojsk rzymskich, urodził się w Antyochii, i był wychowany w pobożności przez cnotliwą swoję matkę. Tak był biegłym mówcą, iż zmienił postać miasta Antyochii.

P. Jak został patryarchą Konstantynopolitańskim?

O. Cesarz Arkadyusz kazał go wynieść i poświęcić na arcybiskupa Konstantynopolitańskiego. Wtenczas to ów święty rozwinął tam takąż samą żarliwość co i w Antyochii, i podobneż miał powodzenie; lecz heretycy i złośliwi spowodowali jego wygnanie, na którém umarł w 407 roku.

P. Kto był święty Hieronim?

O. Święty Hieronim, urodzony w Panonii, był wysłany do Rzymu dla wydoskonalenia się w naukach. Zapomniał on czas jakiś o dobrych zasadach, otrzymanych w rodzinie swojéj, lecz wszedłszy w siebie, znów wrócił na drogę prawą, został ochrzcony i całkiem się poświęcił modlitwie i nauce.

P. Gdzie się udał?

O. Udał się do Betleem, gdzie przepędził resztę życia w największéj powściągliwości. Z głębi swojéj samotni walczył przeciw heretykom i odszczepieńcom, i uświetnił Kościół wielką liczbą dzieł swoich uczonych.

P. Którzy byli główniejsi samotnicy w piątym wieku?

O. Główniejszymi samotnikami w piątym wieku byli: święty Nil, święty Symeon Stylita, święty Arsen i święty Gerazim. Wówczas gdy wielcy doktorowie walczyli za Kościół, wielcy święci modlili się na pustyni dla pozyskania tryumfu wierze i wzruszenia sprawiedliwości boskiéj.

P. Kto był święty Arsen?

O. Święty Arsen był naprzód nauczycielem dzieci cesarza Teodozyusza. Spędziwszy lat jedenaście na dworze, oddalił się na pustynię, gdzie aż do dziewięćdziesiątego piątego roku życia wiódł byt zupełnie ewangieliczny, często mawiając sam do siebie: „Arsenie, dlaczego rzuciłeś świat, i dlaczego tu przybyłeś?“

P. Kto był święty Gerazim?

O. Święty Gerazim osiadł w Palestynie, nad brzegami Jordanu i założył wsławioną ławrę. *Ławrą* zowie się samotne pomieszkanie, składające się z celek wkoło urządzonych, oddzielonych jedne od drugich, a w pośrodku tych wznosi się Kościół. Wszyscy owi święci pędzili życie w wieczném milczeniu, zajmując się tylko modlitwą i robotą ręczną. W niedzielę zgromadzali się do Kościoła dla odprawiania tajemnic świętych.

P. Jak Bóg skarał grzechy heretyków i pogan?

O. W piątym wieku Bóg ukarał grzechy heretyków i pogan, zesławszy na państwo rzymskie tłumy barbarzyńców pod wodzą ich straszliwych naczelników, jakoto: Attylli, króla Hunnów i Alaryka króla Wissygotów. Papież Leon święty po dwa razy ocalił Rzym od ich wściekłości.

P. Czy odbyły się jakie Koncylia powszechne w piątym wieku.

O. Odbyło się dwa, jedno w Efezie w r. 431, na którém został potępiony Nestoryusz; a drugie w Chalcedonii w roku 451, na którém potępiono Eutychesa.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę często zadawał sobie pytanie: dlaczego jestem Chrześcianinem.*

LEKCYA XXV.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

ŚWIĘTY PATRYK, ŚWIĘTA KLOTYLDA, ŚWIĘTY BENEDYKT.— PIĄTE KONCYLIUM POWSZECHNE.

Wieki piąty i szósty.

P. Co uważasz jeszcze co do piątego wieku?

O. Uważam jeszcze, że w chwili gdy herezye trapiły Kościół na Wschodzie, nowe ludy nawróciły się do Wiary.

P. Jakie to były owe ludy?

O. Owemi ludami byli Irlandczycy i Francuzi.

P. Kto był Apostołem Irlandyi?

O. Apostołem Irlandyi był święty Patryk. Urodził się on w Anglii; mając lat piętnaście, był porwany przez tłuszczę barbarzyńców, którzy go uprowadzili do Irlandyi i tam musiał trzód pilnować. Lecz Bóg go oswobodził, a za powrotem do rodzinnéj ziemi, postanowił przebiedz Irlandyą dla głoszenia wiary. Przez papieża Celestyna mianowany biskupem, i wysłany do owego kraju, był tak szczęśliwym, iż ten za jego staraniem, niemal całkowicie przyjął katolicyzm.

P. Kto był Apostołem Francuzów?

O. Można rzec, iż Apostołem Francuzów była święta Klotylda. Owa księżniczka katolicka, została oddaną w małżeństwo Klodoweuszowi królowi Francuzów. Wszelkiemi przymiotami usiłowała ona zjednać sobie serce małżonka, by go pozyskać dla Jezusa-Chrystusa; lecz Klodoweusz to odkładał z dnia na dzień; nakoniec chwila łaski nadeszła.

P. W jakiéj okoliczności?

O. W bitwie przeciw Niemcom. Klodoweusz widząc wojska swoje w nieładzie, a siebie samego niemal w ręku nieprzyjaciół, wezwał pomocy Boga Klotyldy, przyrzekłszy iż przyjmie cześć jego, jeśli otrzyma zwycięztwo. Modły te zostały wysłuchane, a on wróciwszy do Reims, był ochrzcony przez świętego Remi, biskupa tamtejszego z wielką liczbą swoich officerów.

P. Jaki był koniec świętéj Klotyldy?

O. Święta Klotylda spełniwszy swoje życzenie, po zgonie małżonka oddaliła się do miasta Tours, aby się mogła znajdować przy grobie świętego Marcina. Umarła tam syta dni i zasług, 3 Czerwca 545 roku. Onato jest wraz z świętą Moniką, wzorem matek i żon Chrześciańskich.

P. Kto był święty Benedykt?

O. Święty Benedykt urodził się we Włoszech. Był wysłany przez rodziców do Rzymu dla nauki, lecz rzucił to miasto z obawy, aby w niém nie utracił swojéj niewinności, i udał się na pustynię Sublak, a późniéj na górę Kassiu, tam założył słynny klasztor noszący jego nazwę.

P. Czy założył inne?

O. Wkrótce dwanaście innych założył, dla których pełną mądrości napisał regułę. Święty Benedykt jest piérwszym patryarchą zakonów religijnych na zachodzie. Piérwszy artykuł jego reguły, dozwala przyjmować do zakonu wszystkie rodzaje osób. Celem tego postanowienia było udzielenie schronienia wszystkim chroniącym się przed napadem barbarzyńców?

P. Jakie przysługi wyświadczyli Benedyktyni?

O. Benedyktyni wyświadczyli światu największe przysługi. Wykarczowali rozległe prowincye, przechowali dzieła starożytności, i rozpostarli światło wiary w całych narodach.

P. Czy nie było odbyte Koncylium powszechne w szóstym wieku?

O. W szóstym wieku odbyło się koncylium powszechne w Konstantynopolu r. 553, na którém potępiono rozmaite błędy.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *często modlić się będę o nawrócenie do Wiary.*

LEKCYA XXVI.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY i ROZSZERZONY.

ŚWIĘTY AUGUSTYN APOSTOŁ ANGLII. ŚWIĘTY JAN JAŁMUŻNIK.

Wieki szòsty i siódmy.

P. Jak Anglia została nawróconą?

O. Młody dyakon, imieniem Grzegórz, przechodząc pewnego dnia przez rynek w Rzymie, ujrzał niewolników bardzo pięknych, wystawionych na sprzedaż; a dowiedziawszy się, że są z Wielkiéj-Brytanii i jeszcze poganie: „Jaka szkoda, zawołał, że stworzenia tak piękne są jeszcze niewolnikami czarta.“

P. Cóż potém uczynił?

O. Zostawszy papieżem pod imieniem Grzegorza Wielkiego, wyprawił do Anglii świętego Augustyna, przeora klasztoru Benedyktynów w Rzymie. Ów święty wyruszył na czele czterdziestu missyonarzy; wylądowali oni szczęśliwie w Anglii, i dostali się aż do miasta Kantorbery, którego Augustyn został biskupem.

P. Czy wiele dokonali nawróceń?

O. Poganie tłumami się nawracali, uniesieni podziwem cnót i cudów swojego Apostoła. Sam ich Król zażądał być ochrzconym, i wkrótce cała Wielka-Brytania została Chrześciańską. Tymto sposobem Pan nasz wynagrodził Kościół za straty, jakowe poniósł z powodu herezyi na Wschodzie.

P. Jak się zaczął wiek siódmy?

O. W początkach wieku siódmego, sprawiedliwość Boska spełniła się na państwie Partow, którzy od powstania Chrystyanizmu, nie poprzestawali prześladować Chrześcian.

P. Jak Bóg położył tamę ich nieprawościom?

O. Partowie, czyli Persowie, pod wodzą Króla swojego Chosroesa, rzucili się na Syryą i Palestynę, zdobyli Jerozolimę, a wszystko spustoszywszy, opanowali Krzyż prawdziwy i ten uprowadzili do Armenii, wymordowawszy wielką liczbę Chrześcian, pozostałych zaś przywiodłszy do najstraszliwszéj nędzy.

P. Jak Pan nasz przybył na pomoc strapionym dziatkom swoim.

O. Pan nasz przybył na pomoc strapionym dziatkom swojem, zesłaniem człowieka który ich pocieszał, żywił i wielce się przyczynił do odbudowania Jerozolimy. Owym człowiekiem, którego można nazwać Wschodnim świętym, Wincen-

tym z Paulo, był święty Jan, patryarcha Alexandryi w Egipcie; był on tak miłosiernym, że go przezwano *Jałmużnikiem.*

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *nigdy nie powiem: nie chcę aby Jezus-Chrystus panował nademną.*

LEKCYA XXVII.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

ŚWIĘTY JAN JAŁMUŻNIK. (Dalszy ciąg).

KRZYŻ PRAWDZIWY ODDANY.

Wiek siódmy.

P. Opowiedz daléj życie świętego Jana Jałmużnika?

O. Święty Jan Jałmużnik z jednakową łatwością przebaczał krzywdy, z jaką rozdawał jałmużny. Pewnego dnia senator, nazwiskiem Nicetas, chciał zagarnąć własność Kościoła ubogich w Alexandryi. Święty oparł się temu, co rozgniewało senatora.

P. Cóż uczynił święty?

O. Wysłał dwóch duchownych, by oświadczyli Nicetasowi: „Bracie, słońce już blisko jest ku Zachodowi.“ Senator zrozumiał te wyrazy i pospieszył do patryarchy. Klękli oba jeden przed drugim, modlili się razem, uściskali i największa odtąd przyjaźń zawsze trwała pomiędzy nimi.

P. Czy wielką była rezygnacya tego świętego patryarchy?

O. Pewnego razu gdy najbardziéj potrzebował swoich zasobów, dowiedział się, że trzynaście okrętów naładowanych zbożem i drogiemi towarami, a należących do Kościoła w Alexandryi rozbiło się. Cios ten Opatrzności przyjął z całą rezygnacyą świętego człowieka Joba, i podobnież jak tamten został wynagrodzony.

P. Jakie było jego odłączenie się od świata?

O. Przemieszkiwał w celce, gdzie sypiał na łożu okrytém tylko podziurawioną w kilku miejscach kołdrą wełnianą. Pewien zamożny mieszkaniec Alexandryi kupił mu nową i prosił aby chciał używać przez miłość ku niemu. Święty przystał nato, ale z żalem.

P. Co następnie się stało?

O. Całą noc święty spać nie mógł. Słyszano go powtarzającego co chwila: „Któżby uwierzył, że pokorny Jan przykryty jest kołdrą kosztującą trzydzieści sześć sztuk srébra? Ilużto ubogich ma tylko matę chróstową! Boże bądź pochwalony, piérwszy to i ostatni raz używam tego okrycia!“ I zaraz nazajutrz rano owę kołdrę kazał sprzedać.

P. Gdzie umarł święty Jan Jałmużnik?

O. Święty Jan Jałmużnik, dożywszy późnéj starości, umarł na wyspie Cypr, pozostawiwszy taki testament: „Ja Jan, będąc tylko ubogim rybakiem, dzięki składam Panu, iż w chwili zgonu, całym moim majątkiem jest jedna sztuka monety. A ponieważ zawsze oddawałem Bogu to co miałem, i to Mu jeszcze oddaję, oddając ubogim.“

P. Jak Bóg ukarał Persów, którzy złupili Jerozolimę?

O. Bóg, który zesłał świętego Jana Jałmużnika dla wsparcia Chrześcian w Palestynie i Syryi, nie przepomniał o ska-

raniu Persów za zbrodnie i zniszczenia przez nich spełnione. Cesarz Herakliusz naprzod zadał cios śmiertelny ich państwu, odniesieniem zwycięztwa; poczém ów Chosroes ich król, który zdobył Jerozolimę, i zabrał prawdziwy Krzyż, został zamordowany przez własnego syna.

P. Co się stało z prawdziwym Krzyżem?

O. Prawdziwy Krzyż został oddany, zamknięty jeszcze w skrzyni, opieczętowanéj pieczęcią patryarchy jerozolimskiego, i odniesiony w tryumfie do tegoż miasta.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *nie przejdę nigdy przed Kościołem bez zrobienia znaku Krzyża świętego.*

LEKCYA XXVIII.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

ŚWIĘTY SOFRONIUSZ. — SZÓSTE KONCYLIUM POWSZECHNE. — ŚWIĘTY WILLIBROD.

Wieki siódmy i ósmy.

P. Kto zadał ostatni cios państwu Perskiemu?

O. Ostatni cios zadał państwu Perskiemu Mahomet. Mahomet urodził się w Mekce, mieście Arabii, z rodziców nizkiego pochodzenia. Spełnienie zbrodni nic go nie kosztowało gdy szło o zadowolenie namiętności. Dla pewniejszego

władania Arabami, pomiędzy którymi bardzo wielu było jeszcze pogan, umyślił nadać im religią.

P. Jakato była religia?

O. Religia Mahometa jest dziwaczną mieszaniną chrystyanizmu, judaizmu i bałwochwalstwa. Mahomet powiedział, że jeden jest Bóg, lecz nie zostawia człowiekowi wolności; przepisuje rozmaite postępki religijne, lecz uświęca najochydniejsze grzechy; obiecuje swoim sektarzom, w nagrodę w wieczności, zmysłowe rozkosze.

P. Co spowodowała ta religia?

O. Religia ta spowodowała poniżenie i zepsucie, niewolnictwo i barbarzyństwo; gdy tymczasem religia chrześciańska oczyściła obyczaje, zwaliła niewolnictwo i ucywilizowała narody.

P. Jakim sposobem Mahomet ugruntował religię?

O. Mahomet ugruntował swoję religię mieczem. Powiedział on: *Wierz lub umieraj*. Gwałtowi to i zamiłowaniu rozkoszy, Mahomet winien swoje powodzenie; gdy przeciwnie Apostołowie ugruntowali religią Chrześciańską, kładąc wędzidło wszelkim namiętnościom i pozwalając się mordować.

P. Czy religia Mahometa jest jedna?

O. Gdy religia Chrześciańska jest jedna, mahometanizm rozdzielił się na mnóstwo sekt. Liczą ich przeszło sześćdziesiąt.

P. Jaki był koniec Mahometa?

O. Pewna żydówka chcąc się zapewnić, czy Mahomet był rzeczywiście prorokiem jak twierdził, zatruła ćwierć baraniny, którą mu podała. Mniemany prorok dopiéro po zjedzeniu postrzegł to i umarł najnędzniéj.

P. Jakiż był koniec państwa Perskiego?

O. Omar, jeden z namiestników Mahometa, został zesłany przez Opatrzność na ukaranie Persów. Wypowiedział im wojnę, zabił ostatniego ich władcę, i zwalił ich państwo. Mahometanie shołdowali w poddaństwo wszystkie prowincye Wschodu.

P. Jaka jeszcze klęska dotknęła Kościół?

O. Tą klęską, jaka jeszcze dotknęła Kościół, była herezya Monotelitów. Ci heretycy utrzymywali, że tylko jedna wola była w Panu naszym, jakkolwiek miał dwie natury. Potępieni oni zostali na Koncylium powszechném, odbytém w Konstantynopolu w roku 680.

P. Jak Bóg pocieszył Kościół?

O. Bóg pocieszył Kościół ewangieliczném życiem wielkiéj liczby świętych, którzy wynagradzali zgorszenia i zbrodnie, spełnione przez herezyą. Z téj liczby był święty Anastazy, samotnik z góry Synai.

P. Jak Bóg naprawił te straty?

O. Bóg naprawił straty zrządzone Kościołowi przez herezyą i mahometanizm, nawróceniem nowych ludów. Owemi ludami byli Fryzoni, Hollendrzy i część Duńczyków. Missyonarzem, który im poniósł światło Ewangelii, był święty Willibald, zakonnik benedyktyn angielski, wysłany przez papieża Sergiusza.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, a to dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę się bardzo strzegł, opierać natchnieniom łaski.*

LEKCYA XXIX.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

ŚWIĘTY BONIFACY. — MĘCZEŃSTWO ZAKONNIKÓW W LERINS I ŚWIĘTEGO STEFANA, SAMOTNIKA.

Wiek ósmy.

P. Czy Kościół nie dokonał innych podbojów?

O. Kościół jeszcze rozleglejsze dokonał podboje: całe bowiem Niemcy nawróciły się na głos świętego Bonifacego, benedyktyna angielskiego, którego najwyższy kapłan Grzegórz II, upoważnił do głoszenia Ewangielii w całéj północnéj Europie.

P. Co uczynił święty po otrzymaniu téj missyi?

O. Po otrzymaniu téj missyi, ruszył ów święty, nawrócił Bawarów, resztę Fryzonów i część Sasów. Dla zapewnienia owocu prac swoich, założył słynne opactwo w Fuldzie, które się stało szkołą świętych i wielkich ludzi, co ucywilizowali Niemców, uczyniwszy ich Chrześcianami.

P. Jak umarł święty Bonifacy?

O. Święty Bonifacy, zostawszy poświęconym na biskupa Mogunckiego, apostoliczne prace swoje posunął aż do miejsc najodleglejszych w Fryzyi, nad brzegami morza. Już był on nawrócił wielką liczbę bałwochwalców, gdy barbarzyńcy napadli na niego i uwieńczyli męczeńską koroną, któréj oddawna pragnął.

P. Z czyjéj przyczyny Kościół cierpiał?

O. Kościół uradowany nawróceniem Niemców, wielce cierpiał ze strony Saracenów czyli Mahometanów. Przeszli oni z Afryki do Hiszpanii, a z téj do Francyi, wszystko paląc i mordując co tylko na swéj drodze napotykali.

P. Przez kogo wstrzymani zostali?

O. Wstrzymani zostali przez Karola Martela, władcę francuzkiego, który ich pokonał w krwawéj bitwie pod Poitiers. Przed i w czasie tego najścia, straszliwe bezrządy spełnione zostały; potrzebowały one aż ofiar do odpokutowania.

P. Co Kościół musiał jeszcze wycierpiéć w tym wieku?

O. Kościół musiał jeszeze wycierpiéć w tym wieku bezbożność *obrazoburców*. Bylito heretycy, którzy uważali za bałwochwalstwo cześć oddawaną wyobrażeniom Pana naszego, Najświętszéj Panny i świętych, i zaczęli takowe niszczyć.

P. Kto był twórcą téj herezyi?

O. Twórcą téj herezyi był cesarz Leon Izauryan, rozszerzał ją mieczem. Syn jego Konstantyn chciał jeszcze ją popierać rozumowaniem, lecz pokonany został w dyspucie publicznéj przez świętego Stefana samotnika. Ów prześladujący władca umarł nędznie tknięty ręką Boga.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę miał jak największe uszanowanie dla obrazów świętych*.

LEKCYA XXX.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

ŚWIĘTY JAN DAMASCEŃSKI, SIÓDME KONCYLIUM POWSZECHNE, ŚWIĘTY ANSKIER, ŚWIĘTY EULOG, ŚWIĘTY METODYUSZ.

Wieki ósmy i dziewiąty.

P. Kto był głównym obrońcą świętych obrazów?

O. Głównym obrońcą świętych obrazów, był święty Jan, przezwany Damasceński, albowiem się urodził w Damaszku; ojciec kazał go starannie wychowywać świętemu zakonnikowi, którego wykupił z niewoli Saracenów.

P. Co uczynił po zgonie ojca swojego?

O. Po zgonie ojca swojego, został mianowany gubernatorem Damaszku; lecz obawiając się, aby go nie zgubiła pożądliwość zaszczytów i bogactw, porzucił swój urząd, i udał się na samotnię, do ławry świętego Sabasa w pobliżu Jerozolimy. Dziełami swojemi zadał on cios śmiertelny herezyi obrazoburców, którzy potępieni zostali na siódmém powszechném Koncylium, odbytém w Nicei w roku 787.

P. Kto spowodował nawrócenie Sasów?

O. Nawrócenie Sasów spowodował Karol Wielki, cesarz Zachodni.

P. Jaki lud następnie się nawrócił?

O. Po nawróceniu Sasów, nastąpiło nawrócenie Duńczyków i Szwedów. Tym sposobem Kościół wynagrodzone miał straty i szkody zrządzone przez mahometan i heretyków.

P. Kto był Apostołem tych ludów?

O. Apostołem Duńczyków i Szwedów był święty Anskier, zakonnik benedyktyński z opactwa w Corbie.

P. Czy w owym czasie nie było męczenników?

O. W owym czasie byli męczennicy w Hiszpanii, gdzie Saraceni postanowili przytłumić wiarę. Abderam ich władca, spowodował wielkie prześladowanie, wśród którego padło mnóstwo ofiar, a pomiędzy temi był święty Eulog.

P. Kto on był?

O. Byłto święty kapłan, pełen wiary i naukowości. Doradził on pewnéj Chrześciance, któréj ojciec i matka byli Mahometanami, aby porzuciła dom rodzicielski, by nie straciła wiary. Saraceni rozdraźnieni, porwali świętego Euloga i na śmierć skazali. Młoda Chrześcianka w cztery dni po nim umęczoną została.

P. Czy krew rozlana męczenników stała się nasieniem nowych Chrześcian?

O. Krew rozlana męczenników, była nasieniem nowych Chrześcian, gdyż po ich zgonie naród Bulgarów przyjął religią. Widok obrazu sądu ostatecznego taką trwogą przejął monarchę, że zażądał być ochrzconym i stał się najżarliwszym Chrześcianinem.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *wszelkich moich zdolności używać będę dla chwały Boga.*

LEKCYA XXXI.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

ÓSME KONCYLIUM POWSZECHNE, NAWRÓCENIE NORMANDÓW, ZAŁOŻENIE OPACTWA W CLUNI.

Wiek dziesiąty.

P. Jaki lud w dziesiątym wieku nawrócił się?

O. Owym ludem, który się nawrócił w dziesiątym wieku, byli Normandowie. Ci barbarzyńcy przybyli od północy, i przeszło już od pół wieku łupili Europę.

P. Kto im ogłosił prawdę wiary?

O. Nadewszystko arcybiskup Reims był u nich głosicielem wiary. Rollon ich naczelnik zapragnął być obznajmionym z religią chrześciańską, przyjął ją i osiadł w kraju dziś nazywanym Normandyą. Po przyjęciu chrztu, usilnie pracował nad nawróceniem swoich współrodaków, co też się mu powiodło.

P. Przeciw jakiemu nowemu nieprzyjacielowi Kościół musiał walczyć?

O. Nowym nieprzyjacielem, przeciw któremu Kościół musiał walczyć, było zgorszenie. W czasie ciągłych wojen Normandów, rozprzężenie wcisnęło się pomiędzy Chrześcian i przedarło się nawet aż do klasztorów. Kościół cierpiał, a Bóg zesłał wielkich świętych, którzy wznowili zakwitnienie cnoty.

P. Który był z nich najpiérwszy?

O. Najpiérwszym z nich był święty Odon, opat w Kluniaku. Kluniak, byłoto opactwo zakonu świętego Benedykta, położone niedaleko Makon. Ów święty wprowadził tam doskonały porządek. I ztąd wyszła szczęśliwa reforma, która przywróciła zakonom ich piérwotną świętobliwość.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *bardzo się lękać będę, bym nie dawał złych przykładów.*

LEKCYA XXXII.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

ŚWIĘTY GERARD, ŚWIĘTY ODON, ŚWIĘTA ADELAJDA, NAWRÓCENIE POLAKÓW.

Wiek dziesiąty.

P. Przez kogo dalsza reforma w obyczajach była prowadzoną?

O. Reforma obyczajów, zaczęta w Kluniaku, była daléj prowadzoną w Belgii, przez świętego Gerarda. Młody ten pan, z dzieciństwa oddany powołaniu wojskowemu, zachował całą czystość duszy. Jednego dnia powracając z polowania, zatrzymał się dla pomodlenia w samotnéj kaplicy i postanowił rzucić swoich i świat.

P. Gdzie się udał?

O. Udał się do opactwa Saint-Denis pod Paryżem, tam został poświęcony na Kapłana, i był wysłany do Belgii dla przywrócenia karności. Co się téż bardzo mu powiodło.

P. Kto zreformował Anglią?

O. Anglią zreformował święty Odon, a następnie święty Dunstan, oba arcybiskupi z Kantorbery. Ich usiłowania uwieńczone zostały wielkiém powodzeniém, i pomimo wszelkich wybiegów czarta, religia wszędzie tryumfowała.

P. Okaż nam to wyraźniéj.

O. Gdy tak cnota nanowo zakwitła w klasztorach i pomiędzy duchowieństwem, podobało się Bogu, by także zajaśniała na dworach królów. Wówczasto widziano świętego Wacława, księcia Czeskiego, świętego Edwarda króla Angielskiego, świętą Matyldę królową Niemiecką i świętą Adelajdę cesarzowę, jak zreformowali własnemi przykładami ludy sobie podwładne.

P. Jakie były inne tryumfy Kościoła?

O. Inne tryumfy Kościoła były: 1, nawrócenie Biskajczyków, ludu przemieszkującego przy granicach Francyi i Hiszpanii; 2, nawrócenie Polaków, którzy winni są wprowadzenie światła Ewangielii powiększéj części Dąbrówce, pobożnéj księżnicce Czeskiéj, żonie Mieczysława ich władcy.

P. Jakie jeszcze inne były pocieszenia Kościoła?

O. Nadzwyczajne cnoty świętego Pawła z Latranu, pustelnika wschodniego, były pocieszeniem Kościoła. W czasie długiego życia swojego, odpokutował on nieprawości świata, zaostrzeniem i twardością życia najsławniejszych samotników. Wziętość jego tak głośną była w całym chrześciańskim świecie, że cesarze, papieże, biskupi, szukali rad

jego w przekonaniu, że Bóg przemawiał przez usta tego wielkiego świętego.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *spełniać będę po chrześciańsku pracę moję.*

LEKCYA XXXIII.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

ŚWIĘTY BRUNON, ŚWIĘTY WILHELM, ŚWIĘTY PIOTR DAMIAN, ŚWIĘTY GRZEGÓRZ VII.

Wiek jedynasty.

P. Jacy byli reformatorowie obyczajów w Niemczech?

O. Reformatorami obyczajów w Niemczech byli: święty Brunon i święty Wilhelm. Piérwszy był bratem cesarza Ottona i arcybiskupem Moguńckim. Bóg wspierał jego usiłowania, a zamiłowanie nauk i wykonywanie cnót, pocieszyły o tyle Kościół, o ile go poprzednie zgorszenia strapiły.

P. Kto był drugi?

O. Drugim reformatorem obyczai w Niemczech, był święty Wilhelm, opat w Hirsange, za którego pobożność kwitnęła w tém wsławioném opactwie; zreformował on przeszło sto klasztorów.

P. Którzy byli piérwsi reformatorowie duchowieństwa?

O. Najpiérwszymi reformatorami duchowieństwa byli papieże. I tak należało, albowiem oni są ustanowieni od Pa-

na naszego dla czuwania nietylko nad wiernymi, ale nawet nad samymi pasterzami.

P. Przez kogo byli wspierani?

O. Byli oni silnie wspierani przez świętego Piotra Damiana. Urodzony on w Rawennie we Włoszech, musiał w młodości swojéj paść prosięta; stał się następnie sławnym profesorem; lecz z obawy by nie zginął wśród świata, udał się na pustelnię, i tam poddał się wszelkim ostrościom pokuty.

P. Co uczynili Papieże?

O. Papieże wydobyli go z tego schronienia; został biskupem i kardynałem, poświęcił całe życie reformie duchowieństwa, i miał pociechę, iż widział zabiegi swoje i prace uwieńczone powodzeniem.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *modlić się będę często za papieża.*

LEKCYA XXXIV.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

WIELKI ŚWIĘTY BERNARD, ZAŁOŻENIE KAMEDUŁÓW, LANFRANK ARCYBISKUP W KANTORBERY.

Wiek jedynasty.

P. Jacy byli główniejsi święci w jedynastym wieku?

O. Oprócz dwóch, których historyę już opowiedzieliśmy, główniejszymi świętymi w jedynastym wieku byli: święty

Henryk cesarz Niemiecki; święty Stefan król Węgierski i święty Emeryk syn jego; święty Olaus król Norwegii; oni nam przedstawiają skutki reformy obyczajów, i nauczają, że Kościół był zawsze pełnym siły i życia.

P. Co nas jeszcze bardziéj o tém przekonywa?

O. Bardziéj nas jeszcze o tém przekonywa, że Kościół był zawsze pełnym siły i życia, instytucya zakonników Wielkiego świętego Bernarda.

P. Kto był ich założycielem?

O. Założycielem był święty Bernard de Menthon, archidyakona z Aosty w Piemoncie; dowiedziawszy się on, że oddawano cześć na wierzchołku Alp sławnemu posągowi Jowisza, doszedł aż ku temu miejscu, zwalił posąg, zbudował szpital w pobliżu dla przyjmowania wędrowców przechodzących przez owe niebezpieczne góry, i ten nazywa się szpitalem Wielkiego świętego Bernarda.

P. Czém się zajmują zakonnicy przemieszkujący w nim?

O. Zakonnicy zamieszkujący w nim, ciągle tylko są zajęci ratowaniem wędrowców; szukają ich w śniegach, przenoszą do klasztoru i udzielają wszelkich starań, by ich przywrócić do życia. Ci zakonnicy prowadzą życie nader ostre, skracają nawet życie swoje, oddychając zbyt dokuczliwém powietrzem tych gór.

P. Jaka była inna instytucya założona w tymże czasie?

O. Inną instytucyą przeznaczoną do dawania światu przykładów, jak należy pokutować za zbrodnie ludzi, a założoną wtymże czasie, był zakon Kamedułów. Święty Romuald, ustanowiciel onego, byłto pan włoski, spędził on młodość swoję niebardzo wzorowo; lecz natchniony od Boga, nawrócił się i na puszczy pędził życie bardzo ostre.

P. Jaki był skutek jego świętobliwości?

O. Ten był skutek jego świętobliwości, że znęcił ku sobie pewną liczbę uczniów, książąt i młodych panów, oraz wiele innych osób.

P. Jak oni tam żyli?

O. Żyli z pracy rąk własnych. Post, milczenie, modlitwa i wszystkie cnoty dawnych samotników były wykonywane przez świętego Romualda i uczniów jego. Zakon ten wydał także Kościołowi wielką liczbę świętych i sławnych osób, a między niemi zmarłego ojca świętego papieża Grzegorza XVI.

P. Jakie strapienia dotknęły Kościół w tym wieku?

O. Główniejszemi strapieniami co Kościół dotknęły w tym wieku, były: 1, herezya Berengera, archidyakona Kościoła w Angers; ośmielił się on zaprzeczać rzeczywistéj obecności Pana naszego w Przenajświętszym Sakramencie; lecz został zgromiony przez sławnego Lanfranka, arcybiskupa Kantorbery.

P. Ciągnij daléj tę samę odpowiedź?

O. Dwa prześladowania przez Mahometanów, którzy stawszy się groźnymi bardziéj niż kiedykolwiek, trapili Chrześcian w Egipcie i Palestynie.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę dobrym dla ubogich obcych.*

LEKCYA XXXV.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

NAWRÓCENIE WĘGRÓW, POKÓJ BOŻY, FUNDACYA KARTUZÓW.

(Dalszy ciąg jedynastego wieku).

P. Czém Bóg pocieszył Kościół?

O. W jedynastym wieku Bóg pocieszył Kościół nawróceniem Węgrów, ludu barbarzyńskiego i nader okrutnego, który łupił Niemcy, Włochy i inne kraje.

P. Jakto dokonaném zostało?

O. Jeden z ich królów otrzymał chrzest, i zachęcił swoich poddanych by poszli za jego przykładem. Kazał on wychować w religii naszéj syna swojego, imieniem Stefana, ten późniéj stał się Apostołem Węgier, i był wielkim świętym.

P. Jaką jeszcze pociechę Bóg udzielił Kościołowi?

O. Inną jeszcze pociechą udzieloną od Boga Kościołowi było ustanowienie pokoju Bożego, mocą którego wszelka walka była wzbronioną od Środy wieczór aż do Poniedziałku zrana w każdym tygodniu. Pokój ten był tém pożądańszy, że Chrześcianie zbierali się na krucyatę przeciw Saracenom.

P. Coto są krucyaty?

O. Krucyaty, sąto wojny przedsiębrane przez Chrześcian, dla oswobodzenia Ziemi Świętéj z pod jarzma Saracenów, którzy opanowali większą część Azyi i Afryki. Jeruzalem popadła w ich moc; popełnili oni tam najstraszniejsze okrucieństwa, i zagrażali zagarnieniem wszystkiego.

P. Kto był piérwszym Apostołem Krucyat?

O. Piérwszym Apostołem krucyat był święty pustelnik, imieniem Piotr z dyecezyi Amiens, temu papież polecił przebiegać Europę, dla nakłaniania królów i panów do wystąpienia przeciw Saracenom.

P. Jak się nazywali należący do téj wyprawy?

O. Należący do téj wyprawy, przyjęli za oznakę ich odróżniającą, Krzyż czerwony, zrobiony z materyi, i umieszczony na ramieniu. Dlategoto nadano im nazwę *Krzyżaków*, a tym wojnom tytuł *wojen krzyżowych* czyli *krucyat*. Krzyżacy ruszyli i zdobyli Jerozolimę, któréj królem obrany został Godfred de Bouillon. Liczą sześć głównych krucyat.

P. Jakie osiągnięto z nich korzyści.

O. Główniejszemi korzyściami, jakie z wojen krzyżowych osiągnięto, było: 1, wsparcie udzielone Chrześcianom zostającym w niewoli u niewiernych; 2, przeszkodzenie Saracenom owładnienia całéj Europy, a tém samém wprowadzenia z nimi, co wszędzie przenoszą, niewoli, zepsucia i barbarzyństwa; 3, rozwinięcie się sztuk i umiejętności.

P. Jaki zakon w tymże czasie był fundowany?

O. W tymże czasie był fundowany zakon Kartuzów. W chwili gdy krzyżacy szli do walki, ci święci samotnicy na puszczy wzywali pomocy Boga dla zmazania nieprawości świata, i otrzymania zwycięztwa dla swoich współbraci.

P. Kto był założycielem Kartuzów?

O. Założycielem Kartuzów był święty Bruno, kanclerz Kościoła w Reims, udał się on do dyecezyi Grenobli, na okropną puszczę zwaną Kartuzya, tamto on i jego współtowarzysze żyli jak aniołowie. Święty Bruno umarł w 1101 roku.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *zadawać będę sobie często pytanie: Gdyby święty był na mojém miejscu, coby uczynił.*

LEKCYA XXXVI.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

FUNDACYA ZAKONU ŚWIĘTEGO ANTONIEGO, KAWALEROWIE Śgo JANA, Śgo ŁAZARZA, Śgo BERNARDA.

Wiek jedynasty i dwunasty.

P. Coto jest zakon świętego Antoniego z Viennois?

O. Zakon świętego Antoniego z Viennois był zakonem przeznaczonym do niesienia ulgi chorym dotkniętym chorobą *paska świętego Antoniego*. Choroba zwana paskiem świętego Antoniego, byłato słabość nieznana i straszliwa, niszcząca Europę w jedynastym, dwunastym i trzynastym wieku.

P. Jaki jeszcze inny zakon ustanowiony został w tym czasie?

O. W tym czasie ustanowiony także został zakon kawalerów świętego Jana Jerozolimskiego.

P. Jakie były ich obowiązki?

O. Obowiązkiem ich było nieść pomoc chorym, i walczyć z Saracenami. Czynili oni ślub ubóstwa, czystości i posłu-

szeństwa, i przysięgali nigdy nie liczyć nieprzyjaciół. Wykonywali oni cuda waleczności.

P. Czy tylko oni sami obowiązani byli nieść ulgę chorym i walczyć z niewiernymi?

O. Nietylko oni sami obowiązani byli nieść ulgę chorym, i walczyć z niewiernymi. Kawalerowie świętego Łazarza, toż samo czynili; lecz szczególniéj musieli nieść ulgę i pomoc trędowatym.

P. Jaki był los trędowatych?

O. Trędowaci wypędzani z miast i wiosek, tułali się po polach i po większéj części marli z nędzy. Kawalerowie świętego Łazarza spieszyli im z pomocą i by lepiéj byli pielęgnowani, wielki mistrz zakonu powinien był być koniecznie trędowatym. To podziwienia godne miłosierdzie przypomina nam miłosierdzie Pana naszego, który raczył przyjąć na siebie wszelkie niedołężności ludzkie, aby litościwszym był na nasze nędze.

P. Który święty został zesłany dla ulżenia duchownem niedolom Chrześcian?

O. Święty Bernard był zesłany dla niesienia ulgi duchownem niedolom Chrześcian. Wygnał on zgorszenie, potępił herezye i Kościół pocieszył.

P. Gdzie się urodził?

O. Urodził się w zamku Fontaines, w poblizkości Dižon, i w dwudziestym trzecim roku wszedł do zakonu Cystersów z swoimi braćmi, i trzydziestu młodymi panami, których pozyskał dla Jezusa-Chrystusa.

P. Co się stało z świętym Bernardem?

O. Bernard stał się wzorem całego zgromadzenia. Miał on zwyczaj zachęcać się do cnoty, powtarzając sobie to py-

tanie: *Bernardzie, po co tu przyszedłeś?* Święty Stefan opat Cystersów, wysłał go z dwunastu zakonnikami dla założenia sławnego opactwa w Clairvaux.

P. Gdzie jest Clairvaux?

O. Clairvaux znajduje się w dyecezyi Langres. Miejsce to było kryjówką rozbójników. Święty Bernard tu się zatrzymał i zbudował celki, wkrótce ujrzał on zebranych pięćset zakonników ożywionych największą pobożnością.

P. Jakie były celniejsze cnoty świętego Bernarda?

O. Celniejszemi cnotami świętego Bernarda były: łagodność dla drugich, srogość dla siebie samego, i pobożność do Najświętszéj Panny. Umarł w Clairvaux mając sześćdziesiąt trzy lat, 20 sierpnia 1153.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę codziennie modlić się za chorych.*

LEKCYA XXXVII.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

ZAŁOŻENIE ZAKONÓW ROZMYŚLAJĄCYCH, ZAŁOŻENIE ZAKONU KAWALERÓW TEUTOŃSKICH I ZAKONNIKÓW TRÓJCY ŚWIĘTÉJ.

(Dalszy ciąg wieku dwunastego).

P. Jak Bóg zapobiegł zgorszeniom, które trapiły Kościół w ciągu dwunastego wieku?

O. Bóg zapobiegł zgorszeniom, które trapiły Kościół w ciągu dwunastego wieku, ustanowieniem zakonów rozmyślających, przykładami wielu wielkich świętych, i nawróceniem wielkiéj prowincyi na północy, zwanéj Pomeranią.

P. Jak bronił Bóg Kościół?

O. Bóg bronił Kościół za pomocą zakonów religijno-wojskowych; na Północy Kawalerów Teutońskich; na Wschodzie przez kawalerów świętego Jana Jerozolimskiego i świętego Łazarza; na Południu przez zakony świętego Jakóba, Miecza, Kalatrawa, Alkantara i Awis.

P. Jakie śluby czyniły ostatnie zakony?

O. Ostatnie zakony czyniły ślub popierania Niepokalanego Poczęcia Najświętszéj Panny. Przez wiele wieków były one wałem Chrześcian, a postrachem Saracenów, którzy pomimo wszystkich starań, zabierali lud często w niewolę.

P. Jak owi niewolnicy zostali wsparci?

O. Owi niewolnicy zostali wsparci i wykupieni przez zakon Trynitarzy, których fundatorem był Jan z Matty. Urodzony w południowéj Francyi, spędził młodość swoję w cnocie, nauki pobierał w Paryżu z wielkiém powodzeniem i wstąpił do stanu duchownego. W dniu w którym odprawiał piérwszą mszę swoję, w obecności biskupa paryzkiego i wielu znakomitych osób, Bóg zrobił cud, by mu dać poznać jego powołanie.

P. Jakito był ów cud?

O. W chwili gdy podnosił Przenajświętszą Hostyą, ujrzano ponad ołtarzem anioła w postaci młodzieńca. Był on ubrany w białéj szacie z Krzyżem czerwonym i niebieskim na piersiach, i trzymał ręce złożone na dwóch niewolnikach.

Biskup paryzki wysłał świętego Jana de Matta do Rzymu z zapytaniem papieża, jaka w tém mogła być wola Boga.

P. Co uczynił Najwyższy Kapłan?

O. Papież nakazał post i modlitwę; sam odprawił mszę świętą. Przy podniesieniu, tenże sam cud znów się objawił, a papież rozkazał świętemu Janowi de Matta fundować zakon religijny dla wykupywania niewolników cierpiących w więzach u niewiernych.

P. Czy ten święty pozostał w Rzymie?

O. Ten święty nie pozostał w Rzymie; wrócił do Francyi, wystawił klasztor, zbierał jałmużny, i wyprawił dwóch swoich zakonników dla wykupu niewolników. Przyprowadzili oni ich z sobą stu ośmdziesięciu. Późniéj sam święty udał się tam osobiście, i oswobodził ich wielką liczbę.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę wspierał niewolników moją jałmużną albo mojemi modlitwami.*

LEKCYA XXXVIII.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

FUNDACYA ZAKONU ŚWIĘTEGO DUCHA. KONCYLIUM LATERAŃSKIE. NAWRÓCENIE RUGIANÓW.

Wiek dwunasty i trzynasyt.

P. Które były jeszcze inne zakony szpitalne w dwunastym wieku.

O. Inne jeszcze zakony szpitalne w dwunastym wieku były: Świętego Ducha, Dalbrak i Braci mostowych.

P. Jakiżto jest zakon Ducha Świętego?

O. Zakon Świętego Ducha jest zakonem przeznaczonym dla wspiérania chorych. Najsławniejszy szpital tego zakonu jest Świętego Ducha w Rzymie, w którym bywa utrzymywanych kilkanaście tysięcy chorych i dzieci podrzuconych.

P. Co się znajduje w pobliżu klasztoru?

O. W pobliżu klasztoru jest mała wieżyczka do przyjmowania dzieci podrzuconych. Zakazane jest pod najsurowszemi karami nietylko wywiadywanie się o osobach składających tam dzieci, ale nawet śledzenie ich wzrokiem dla dowiedzenia się w którą stronę odeszły.

P. Jakiżto jest zakon Dalbrak?

O. Zakon Dalbrak był zakonem ustanowionym na korzyść pielgrzymów. Był on fundowany w południowéj Francyi, na wysokiéj górze i składał się z zakonników doglądających chorych pielgrzymów, rycerzy exkortujących ich i broniących od napadów rozbójniczych; nakoniec zakonnic, które wszystkie były znakomitego pochodzenia, dla umywania im nóg, czyszczenia ich sukien i słania im łóżek.

P. Jakiżto jest zakon braci Mostowych?

O. Celem zakonu braci Mostowych było: 1, zaprowadzać mosty na rzekach; 2, przewozić podróżnych w czółnach zawsze przygotowanych; 3, przyjmować tychże, żywić i odprowadzać w ich drodze.

P. Jacy heretycy wystąpili w dwunastym wieku?

O. W dwunastym wieku mnóstwo wystąpiło heretyków, a z pomiędzy innych Waldensowie, którzy mieli swój początek w Lyonie. Wyzuli się oni z dóbr swoich, pozornie wie-

dli życie nader ostre, mówiąc że zakazaną jest rzeczą cośkolwiek posiadać, i utrzymywali że wszycy chrześcianie byli kapłanami.

P. Przez które koncylium zostali oni potępieni?

O. Zostali oni potępieni przez Koncylium powszechne odbyte w Rzymie w Kościele ś. Jana Laterańskiego. Lecz pozorna ich świętobliwość uwodziła lud, przeto Bóg natchnął z pomiędzy ludu prawdziwych świętych dla okazania na któréj stronie jest prawdziwy Kościół. Z liczby tych byli święty Izydor, patron rolników i święty Drogon, patron pasterzy.

P. Co uważasz pod względem trzynastego wieku?

O. Uważam pod względem trzynastego wieku, że piekło napastowało Kościół z niesłychaną zaciekłością; lecz Bóg przybył na pomoc swojemu Kościołowi.

P. W jakim sposobie?

O. Natchnienie wielu wielkich świętych, powstanie wielu nowych zakonów żebrzących, tojest Karmelitów, Franciszkanów, Dominikanów i Augustyanów; zowią się *żebrzącemi*, albowiem się utrzymują z jałmużny.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *nie będę nikim gardził.*

LEKCYA XXXIX.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

ZAŁOŻENIE CZTERECH ZAKONÓW ŻEBRZĄCYCH: KARMELITÓW, FRANCISZKANÓW, DOMINIKANÓW I AUGUSTYANÓW. ŚWIĘTY TOMASZ. — (Dalszy ciąg wieku trzynastego).

P. Jakiżto jest zakon Karmelitów?

O. Zakon Karmelitów, składający się z pustelników żyjących w celach, pod naczelnictwem przełożonego, był założony na Wschodzie, zkąd przeszedł na Zachód, dla udzielenia pomocy Kościołowi w początkach wieku trzynastego. W tym czasie Bóg natchnął nowego Obrońcę Kościołowi.

P. I któż nim był?

O. Święty Franciszek z Assizu, założyciel Franciszkanów. Urodził się on we Włoszech, rozdał cały majątek pomiędzy ubogich i sam się stał ubogim; założył on nowy zakon, celem onego było głosić ludom przykładem i słowem, trzy wielkie cnoty chrześciańskie, oderwanie się, umartwienie i pokorę.

P. Jaką nazwę nadają zakonnikom świętego Franciszka?

O. Zakonników świętego Franciszka nazywają w różnych krajach: *Braciszkami minorytami*, tojest mniejszymi braciszkami dla ich pokory; *Rekollektami* z powodu samotności i zebrania ducha, w jakich żyją; *Franciszkanami* z powodu sznura używanego przez nich w miejscu pasa; *Kapucynami* z powodu oddzielnego kształtu ich ubioru.

P. Kto był święty Dominik?

O. Święty Dominik urodził się w Hiszpanii z znakomitéj rodziny, przybył on do Francyi dla walczenia przeciw here-

ykom Albigensom. By się mu to powiodło, założył zakon religijny w celu opowiadania Ewangielii, nawracania heretyków i obznajmiania niewiernych z religią. I dlategoto zakonnicy owego zakonu są nazywani *Braćmi Kaznodziejami* lub *Dominikanie.*

P. Jaki był czwarty zakon od Boga zesłany na pomoc Kościołowi?

O. Czwartym zakonem religijnym, który Bóg zesłał na pomoc Kościołowi, był zakon Augustyanów, tak nazywany albowiem rozmaite kongregacye połączywszy się dla utworzenia go, przyjęły regułę świętego Augustyna.

P. Kto był święty Tomasz?

O. Święty Tomasz, zesłany od Boga dla obrony prawdy, narodził się we Włoszech, wszedł do zakonu Dominikanów, gdzie naukowość jego i świętobliwość wkrótce stały się przedmiotem powszechnego podziwu. Długi czas nauczał teologii w Paryżu, pisał liczne dzieła teologiczne i pobożne, pomiędzy innemi Officium Przenajświętszego Sakramentu; umarł mając lat czterdzieści ośm.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *często będę mówił sobie: Chcę się zbawić.*

ŁEKCYA XI.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

ŚWIĘTY LUDWIK, ŚWIĘTY FERDYNAND, KONCYLIA POWSZECHNE LATRAŃSKIE I LYOŃSKIE. — ZAKONNICY NAJŚWIĘTSZÉJ MARYI PANNY OD NAGRODY. — (Dalszy ciąg wieku trzynastego).

P. Kto był święty Ludwik?

O. Święty Ludwik król Francyi, był synem Ludwika VIII. Urodził się r. 1215, był chrzcony w Poissy. I dlatego podpisywał się w listach swoich Ludwik z Poissy, aby okazał że więcéj cenił tytuł Chrześcianina nad tytuł króla Francyi.

P. Jakie wyrazy powtarzała mu królowa jego matka?

O. Gdy był dziecięciem, królowa Blanka, matka jego, powtarzała mu często te piękne wyrazy: „Mój synu, kocham cię bardzo; lecz wolałabym raczéj widzieć cię umierającego przy nogach moich, niż byś miał popaść w grzech śmiertelny.“ Ludwik umiał korzystać z jéj nauk i przez całe życie utrzymał niewinność chrztu swojego.

P. Co uczynił zostawszy królem?

O. Wstąpiwszy na tron Francyi, starał się o panowanie religii i o szczęście swoich poddanych. Dał on wielkim przykłady cnót wszelkich, przeszkodził herezyi szerzyć się, wygnał zgorszenie z całego królestwa swojego.

P. Co jeszcze potém uczynił?

O. Następnie prowadził daléj wojnę świętą, którą chrześcianie rozpoczęli z niewiernymi. Odpłynął do Palestyny, wylądował w Egipcie, zdobył Damiettę i został pojmany w niewolę. W więzach nawet zdziwił samych barbarzyńców

wielkością duszy i sprawiedliwością. Wrócił następnie do Francyi, potém wyruszył do Afryki, umarł tam w pobliżu Tunis, jak monarcha prawdziwie chrześciański, pozostawiwszy synowi swojemu najzbawienniejsze nauki.

P. Kto był święty Ferdynand?

O. Podczas gdy święty Ludwik król Francyi był obroną Kościoła a wzorem cnót wielkich na ziemi, święty Ferdynand król Kastylii i Leonu toż samo czynił w Hiszpanii, zawojował wielką liczbę miast na niewiernych i zaludnił takowe chrześcianami.

P. Jak jeszcze Kościół pocieszony został?

O. Kościół pocieszony jeszcze został i wynagrodzony za straty poniesione, nawróceniem Inflant, Kumanii i części Prus; tak dalece że zawsze zyskał z jednéj strony co z drugiéj utracił.

P. Jakie się odbyły Koncylia powszechne w trzynastym wieku?

O. Koncylia powszechne jakie się odbyły w trzynastym wieku były: czwarte Koncylium Latrańskie, piérwsze i drugie w Lyonie, na których Kościół stwierdza wszystko, co tylko dobrego zdziałały zakony religijne i święci o których już mówiliśmy.

P. Jakiżto jest zakon Najświętszéj Panny Maryi od Nagrody.

O. Celem zakonu Najświętszéj panny od Nagrody było wykupywanie niewolników z rąk niewiernych. Święty Piotr Nolasko, Francuz rodem, podobnie jak Jan de Matta, był jego założycielem. Zakonnicy owi czynili ślub pozostania w niewoli niewiernych, gdyby tego potrzeba wymagała dla uwolnienia niewolników.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *modlić się będę za grzesznych.*

LEKCYA XLI.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

FUNDACYA BRACI CELLITÓW I ZAKONU ŚWIĘTÉJ BRYGITTY.

Wiek czternasty.

P. Co uważasz pod względem czternastego wieku?

O. Uważam pod względem wieku czternastego, że wojna przez złego ducha wypowiedziana Kościołowi, była nader żywą i uporczywą. Herezye strapiły Kościół, który Bóg bronił i pocieszał przez ustanowienie nowych zakonów religijnych, przez świętych męczenników, nawrócenie nowych ludów.

P. Wskaż nam niektóre z zakonów religijnych czternastego wieku?

O. Piérwszym jest zakon Braci Cellitów, tojest *Braci Grobu* czyli *Braci grzebiących;* mieli oni staranie o chorych, grzebali umarłych i codziennie odmawiali za nich nabożeństwo.

P. Jaki szczególny ślub oni czynili?

O. Prócz trzech ślubów zwyczajnych religijnych, czynili oni jeszcze ślub nieopuszczania nigdy łoża zapowietrzonych,

czém udowodniali świętobliwość i miłosierdzie prawdziwego Kościoła; gdyż niedowiarki nigdy nic podobnego nie robili.

P. Jakito jest zakon świętéj Brygitty?

O. Zakon świętéj Brygitty został założony w celu pozyskania dla świata chrześciańskiego szczególniejszéj opieki Najświętszéj Panny, i Jéj pomocy wszechmocnéj przeciw herezyom. Założony on został przez świętą Brygittę księżniczkę szwedzką, któréj objawieniom można dać wiarę.

P. Jacy byli jeszcze inni obrońcy Kościoła?

O. Jeszcze byli obrońcami Kościoła w czternastym wieku wielcy święci, których Bóg podniecił by dowiedli odblaskiem cnót swoich, świętości Kościoła Katolickiego; pomiędzy innymi święty Eleazar i święta Delfina jego małżonka.

P. Kto był święty Eleazar?

O. Święty Eleazar był hrabią Arrian. Pobożny, skromny, przyjemny w rozmowie, waleczny wśród wojny, był prawdziwym ojcem ubóstwa i swoich domowników. Święta Delfina, małżonka jego, naśladowała piękne przykłady swojego męża; pędzili oni życie w najzupełniejszéj jedności i w wykonywaniu cnót wszelkich.

Postanawiam miłownć Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę odwidzał chorych.*

LEKCYA XLII.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

KONCYLIUM POWSZECHNE W VIENNE, ŚWIĘTA ELŻBIETA, NAWRÓCENIE CZĘŚCI TARTARYI, NAWRÓCENIE LITWY.

(Dalszy ciąg czternastego wieku).

P. Jakie było Koncylium powszechne odbyte w czternastym wieku?

O. Koncylium powszechne w czternastym wieku odbyte zostało w Vienne w Delfinacie; byłoto piętnaste Koncylium ekumeniczne. Kościół okazał na niém swoję troskliwość o społeczeństwo, potępieniem niedowiarków niepokojących je, przeistoczeniem obyczajów i zachęceniem do nauki. W tym czasie świętość jaśniała na tronie w osobie świętéj Elżbiety.

P. Kto była święta Elżbieta?

O. Święta Elżbieta była królową Portugalii. Owa pobożna monarchini tak umiała czas swój rozdzielać, iż zadość czyniła i obowiązkom swojéj pobożności i wymaganiom stanu.

P. Jakie były jéj zajęcia?

O. Ulubionćm jéj zajęciem było szycie bielizny i ozdób kościelnych, wyszukiwanie i wspomaganie nieszczęśliwych i obcych, nadewszystko wstydliwych ubogich. Anielską swoją łagodnością pozyskała sobie serce męża swojego, którego była tak szczęśliwą iż zjednała Bogu.

P. Jakie wiodła życie po zgonie męża?

O. Po zgonie męża, życie jéj jaśniało tylu bohaterskiemi cnotami, że stała się widocznym dowodem świętości Kościoła Katolickiego, któremu wielu męczenników zgonem swoim jeszcze głośniejsze dali świadectwo.

O. Którzyto byli owi męczennicy?

O. Owi męczennicy byli trzéj młodzi panowie litewscy zwani Antoni, Jan i Eustachy, zrodzeni w bałwochwalstwie, po nawróceniu swojém woleli ponieść śmierć, niż pożywać mięso w dniu zakazanym przez Kościół. Był jeszcze inny męczennik sławniejszy.

P. Któżto był?

O. Byłto święty Jan Nepomucen, Kanonik pragski, który zginął jako męczennik tajemnicy spowiedzi.

P. Czy krew męczenników wydawała i jednała nowych Chrześcian?

O. Krew męczenników wydawała nowych Chrześcian. Część Tartaryi czyli Chin północnych, Bulgarya i Litwa nawróciły się na wiarę i pocieszyły Kościół po stratach jakowe ten poniósł.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *wiernie będę zachowywać przykazania Kościelne.*

LEKCYA XLIII.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

KONCYLIUM KONSTANCYEŃSKIE. ŚWIĘTY WINCENTY FERRERYUSZ. FUNDACYA ZAKONU DOBROWOLNIE UBOGICH.

Wiek piętnasty.

P. Jakież były szturmy które Kościół wytrzymał w piętnastym wieku?

O. Szturmy, które Kościół wytrzymał w piętnastym wieku, były wykonane przez niedowiarstwa i zgorszenia. Wiklef, Jan Hus, Hieronim z Pragi, rozsiewali nader niebezpieczne błędy, napastowali władzę Kościoła, i najświętsze Sakramenty.

P. Jakich obrońców Bóg udzielił Kościołowi?

O. Główniejszymi obrońcami, jakich Bóg udzielił Kościołowi, było duchowieństwo w Anglii, ojcowie Koncylium konstancyeńskiego, a nadewszystko święty Wincenty Ferreryusz.

P. Kto on był?

O. Święty Wincenty Ferreryusz był zakonnikiem, Dominikanem hiszpańskim, tak świętym i tak wymownym, że Najwyższy Kapłan mianował go Kaznodzieją apostolskim. Przez lat czterdzieści przebiegał on Hiszpanią, Francyą, Piemont, Niemcy i Anglią, poruszył całą Europę i nawrócił niezliczone mnóstwo żydów, mahometanów, niedowiarków i grzeszników.

P. Jak Bóg przybył jeszcze na pomoc Kościołowi?

O. Bóg przybył jeszcze na pomoc Kościołowi założeniem trzydziestu siedmiu Kongregacyj czyli Zakonów religijnych, których przeznaczeniem było stawiać prawdziwe cnoty przeciw fałszywym cnotom niedowiarków: takim był szczególniéj zakon Dobrowolnie ubogich.

P. Opisz go nam?

O. Członkowie tego zakonu wystrzegali się wszelkich dostatków, bardzo pracowali, a zamiast pobierania nagrody za pracę swoję, woleli oczekiwać pożywienia udzielonego przez Opatrzność i żyli z jałmużny. Doglądali chorych.

P. Ktoto byli *Czarni pokutnicy?*

O. *Czarni pokutnicy* czyli Miłosierdzia, pocieszali skazanych na śmierć i dopomagali im do dobrego skonania. Tak

to religia nie przepomniała o żadnéj z nędz ludzkich. Za przykładem Rzymu, gdzie początkowie byli wprowadzeni, bractwa tego samego rodzaju potworzyły się w rozmaitych częściach chrześciaństwa.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *modlić się będę za zbrodniarzy i skazanych na śmierć.*

LEKCYA XLIV.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

FUNDACYA ZAKONU NAJMNIEJSZYCH. — KONCYLIUM FLORENCKIE. — ODKRYCIE AMERYKI.

(Dalszy ciąg piętnastego wieku).

P. Ktoto był święty Franciszek a Paulo?

O. Święty Franciszek a Paulo, jeden z wielkich pocieszycieli Kościoła w piętnastym wieku, urodził się we Włoszech, udał się na samotnię i tam wiódł życie najostrzejsze i założył zakon *Najmniejszych.*

P. Jaki był cel tego zakonu?

O. Celem tego zakonu było ożywienie miłości całkiem niemal zagasłéj w sercach wielkiéj liczby chrześcian i naprawienie gorszącego pogwałcenia ustaw postu i powściągliwości. Dlategoto zakonnicy Najmniejsi przydawali do ślubów ubóstwa, czystości i posłuszeństwa, ślub postu wiecznego.

P. Gdzie umarł święty Franciszek a Paulo?

O. Święty Franciszek a Paulo umarł we Francyi, gdzie przybył z rozkazu papieża dla doglądania złożonego słabo-

ścią króla Ludwika XI, który wydał ducha na jego ręku. Cuda, świętobliwość świętego Franciszka a Paulo i licznych jego uczniów, pocieszyły Kościół i wzmocniły do zniesienia prób nowych.

P. Jakieto były te próby?

O. Próbami temi były: upadek cesarstwa Konstantynopolitańskiego i zabory Mahometanów.

P. Co Pan uczynił?

O. Pan zesłał Mahometa II, cesarza tureckiego, który zdobył Konstantynopol, prócz tego chciał jeszcze opanować inne prowincye, albowiem uczynił ślub wyniszczenia wszystkich Chrześcian; lecz Bóg przybył z pomocą Kościołowi. Mahomet został zwyciężony przez kawalerów Rodyjskich i najnędzniéj żywot swój zakończył.

P. Jak Bóg wynagrodził Kościół?

O. Bóg wynagrodził Kościół: 1, nawróceniem Żmudzi, która do wiary doprowadzoną została przez Jagiellona króla Polskiego; 2, głoszeniem Ewangielii wewnątrz Afryki i na wyspach Kanaryjskich; 3, odkryciem Ameryki, gdzie Ewangielia wkrótce szybkie dokonała podboje.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *nigdy nie będę działać dla podobania się ludziom lecz Bogu.*

LEKCYA XLV.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

WALKA KOŚCIOŁA RZYMSKIEGO Z PROTESTANTYZMEM.

Wiek szesnasty.

P. Co uważasz pod względem szesnastego wieku?

O. Uważam że w szesnastym wieku Kościół musiał wytrzymać wielką walkę. Napastowali go bowiem Luter, Zwingliusz, Kalwin, Henryk VIII.

P. Kto był Luter?

O. Luter był zakonnik Augustyanin niemiecki, złamawszy potrójne śluby swoje: ubóstwa, czystości i posłuszeństwa, zaczął powstawać przeciw Kościołowi, przeciw biskupom i teologom katolickim, utrzymując że sam jeden więcéj posiadał światła niż cały świat chrześciański.

P. Kto był Zwingliusz?

O. Zwingliusz był proboszczem w klasztorze Najświętszéj Panny Pustelników w Szwajcaryi; ogłaszał błędy Lutra w Zurich, a dopuszczając się wszelkich bezrządów, ośmielił się pojąć żonę publicznie; poległ zabity w jednéj bitwie przegranéj przez jego stronników, lubo im był przyrzekł zwycięztwo.

P. Kto był Kalwin?

O. Kalwin był duchownym w Noyon; lecz nigdy nie był księdzem. Przybył do Bourges, tam przyjął błędy Lutra,

które pomnożył własnemi i osiadł w Genewie; tam kazał spalić Michała Servet, który ośmielił się mu przeczyć.

P. Kto był Henryk VIII.

O. Henryk VIII był królem Anglii. Owładnięty namiętnościami, chciał zerwać swoje prawe małżeństwo przy pomocy papieża, który oparł się temu. Wówczas monarcha ten ogłosił się naczelnikiem religii w Anglii.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, a to dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *często się modlić będę o nawrócenie obłąkanych.*

LEKCYA XLVI.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

FUNDACYA BRACI ŚWIĘTEGO JANA BOŻEGO I JEZUITÓW. — ŚWIĘTY FRANCISZEK XAWERY.

(Dalszy ciąg wieku szesnastego).

P. Jak Bóg usprawiedliwił Kościół z zarzutów czynionych przez Protestantów?

O. Bóg usprawiedliwił Kościół z zarzutów czynionych mu przez Protestantów, dopomagając do wykonywania świetnych uczynków miłości i świętobliwości, dowodzących że on jest prawdziwą małżonką Jezusa-Chrystusa.

P. Wymień nam niektóre z owych uczynków.

O. Główniejszemi z nich były: założenie wielu zakonów religijnych dla niesienia ulgi dotkniętym chorobą, i missyj które dały niebu wielką liczbę męczenników.

P. Kto był święty Jan Boży?

O. Święty Jan Boży urodził się w Portugalii w 1495; zostawszy wojskowym, stracił bojaźń Boga; lecz się wkrótce nawrócił i całkiem się poświęcił niesieniu ulgi chorym.

P. Jaki on zakon fundował?

O. Fundował zakon religijny noszący jego nazwisko, członkowie onego obowięzują się ślubem nieść pomoc obłąkanym na umyśle.

P. Kto był święty Ignacy?

O. Święty Ignacy był rycerzem hiszpańskim; został on raniony przy oblężeniu Pampeluny, tegoż samego roku w którym Luter zaczął głosić swoje nowatorstwa; nawrócił się czytaniem ksiąg dobrych i poświęcił Bogu; przybył do Paryża, tam położył fundamenta nowego zakonu religijnego nazywanego *Towarzystwem Jezusowém.*

P. Jaki był cel onego?

O. Celem Towarzystwa Jezusowego było kształcenie młodzieży, nawracanie niedowiarków i niewiernych. Zakonnicy jego czynią ślub udawania się z missyą wszędzie, gdzie tylko papież uzna za potrzebne ich wysłać.

P. Kto święty Franciszek Xawery?

O. Święty Franciszek Xawery był młody magnat hiszpański, odznaczający się talentami. Nauczał on filozofii w Paryżu gdy święty Ignacy tam przybył, i nawrócił go powtarzając mu owe wyrazy Zbawiciela: *Na co się przyda człowiekowi choćby świat cały zyskał, jeśli na duszy swojéj skazę poniesie.*

P. Co uczynił Xawery?

O. Xawery został uczniem świętego Ignacego i udał się z pochodnią wiary do Indyj, właśnie w chwili gdy Niemcy, Anglia i część Francyi, traciły pochodnią Ewangielii.

P. Czego dokonał święty Franciszek Xawery?

O. Święty Franciszek Xawery nawrócił nieprzeliczone mnóstwo niewiernych w Indyach i w Japonii, i umarł właśnie w chwili wejścia do Chin, w r. 1552, w czterdziestym szóstém roku życia. Ciało jego przewieziono do miasta Gos, w którém się dotąd zachowuje bez zepsucia.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę często powtarzał owe wyrazy świętego Ignacego: Wszystko dla większéj chwały Boga.*

LEKCYA XLVII.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

KONCYLIUM TRYDENCKIE. ŚWIĘTY KAROL BOROMEUSZ. ŚWIĘTA TERESSA. URSZULINKI. — (Koniec wieku szesnastego).

P. Dlaczego zwołane zostało Koncylium Trydenckie?

O. Koncylium trydenckie ośmnaste i ostatnie koncylium powszechne, składające się z dwóchset trzydziestu ośmiu biskupów, było zwołane dla potępienia błędów nowatorskich i zreformowania rozwolnionych obyczai katolickich.

P. Kto był święty Karol Boromeusz?

O. Święty Karol Boromeusz, arcybiskup Medyolański, był wielkim przekształcicielem karności duchownéj i wzorem miłosierdzia, którego świetne dał dowody w czasie morowego powietrza panującego w Medyolanie. Wówczas gdy

on rozkrzewiał cnotę pomiędzy duchowieństwem, święta Teressa przywracała jéj panowanie po klasztorach.

P. Kto była święta Teressa?

O. Święta Teressa, reformatorka zakonu Góry Karmelu, urodziła się w Hiszpanii. Wychowana w pobożności, o mało nie została zgubioną przez czytanie romansów, lecz wsparta łaską, została zakonnicą, wiodła życie całkiem anielskie i wznowiła żarliwość w wielkiej liczbie klasztorów.

P. Coto jest kongregacya Urszulanek?

O. Kongregacya Urszulanek była fundowaną przez błogosławioną Anielę de Bresse, dla doprowadzenia grzeszników do cnoty, oświecania nieświadomych, rozpościerania w świecie woni Jezusa-Chrystusa; wyświadczyła ona nader wielkie przysługi Kościołowi, tak podobnie jak i zakony religijne, które wówczas wprowadzone zostały dla niesienia ulgi nędzom cielesnym.

P. Wymień niektóre z nich.

O. 1. Bracia *Szpitalni*, przeznaczeni do pielęgnowania chorych po szpitalach; 2, zakonnicy *Somaski*, którzy nieśli pomoc wszystkim nieszczęśliwym; 3, bracia *dobréj śmierci*, fundowani przez świętego Kamilla de Lellis, ci poświęcali się w udzielaniu chorym łaski dobrego zgonu.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *odwidzać będę ubogich, nadewszystko gdy będą złożeni chorobą.*

LEKCYA XLVIII.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

ŚWIĘTY FRANCISZEK SALEZY. MISSYE W AMERYCE I W LEWANCIE. ŚWIĘTY WINCENTY A PAULO,

Wiek siedmnasty.

P. Jak Bóg ukarał kraje które porzuciły wiarę?

O. Bóg ukarał kraje które porzuciły wiarę, klęskami jakich niéma przykładu w ich historyi; w tymże czasie dobroć Jego pocieszyła Kościół dając mu wielkiego świętego, którego było przeznaczeniem ożywić pobożność w świecie, tak jak święty Karol ożywił ją w duchowieństwie, a święta Teressa w Klasztorze.

P. Któż nim był?

O. Byłto święty Franciszek Salezy, biskup genewski. Urodził się on w Sabaudyi z szlachetnéj rodziny, od dzieciństwa objawiał pobożność i czystość obyczajów, które mu zjednały szczególniejszą protekcyą Najświętszéj Panny; wszedł do stanu duchownego, i całkiem się poświęcił nawracaniu niedowiarków, których miał szczęście znowu naprowadzić do wiary na raz siedmdziesiąt tysięcy.

P. Jakiż on zakon fundował?

O. Fundował on wspólnie z świętą Szantal zakon Wizytek, w którym się przechowywał duch pobożności, łagodności i miłosierdzia, jaki oznaczał tego świętego najprzyjemniejszego w owych czasach.

P. Jakież inne pocieszenia Bóg udzielił Kościołowi?

O. Innemi pocieszeniami, które Bóg udzielił Kościołowi, były powodzenia missyonarzy. Jedni z nich nawrócili wielką część Ameryki i utworzyli *Redukcye Paragwaju*, gdzie widziano jaśniejącą całą niewinność piérwotnych chrześcian; drudzy znowu nawrócili wielkie prowincye Wschodu.

P. Kto był święty Wincenty a Paulo?

O. Święty Wincenty a Paulo urodził się w Gaskonii i w dziecińswie zajmował się paszeniem trzód. Bóg wydobył go z nicości i powołał do Kapłaństwa.

P. Co się mu przytrafiło po jego wyświęceniu?

O. Po wyświęceniu się swojém, był pojmany przez Turków, którzy go uprowadzili w niewolę do Tunis; lecz tam nawrócił swojego pana i z nim wrócił do Francyi, gdzie ustanowił Kongregacyą dla wspierania nieszczęśliwych wszelkiego rodzaju i ustanowił kongregacyą dla wspierania ich za życia swojego i po zgonie; jest to kongregacya: dobrych *Siostr świętego Wincentego a Paulo.*

P. Co jeszcze zrobił?

O. Fundował jeszcze towarzystwo missyonarzy dla udzielania pomocy duchownéj biednym mieszkańcom wiosek, a nawet dla oświecania w wierze niewiernych: sąto *Lazaryści*. Nakoniec żywił on wiele prowincyj trapionych wojną i głodem; on sam więcéj zrobił dobrego niż wszyscy filozofowie marzyli o tém.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *zesłaną na siebie chorobę przyjmę na siebie z poddaniem się woli Najwyższego Pana.*

LEKCYA XLIX.

CHRYSTYANIZM WPROWADZONY I UTRZYMANY.

MĘCZENNICY W JAPONII. ZAKON TRAPISTÓW.

(Dalszy ciąg wieku siedmnastego).

P. Czy Kościół miał swoich męczenników w siedmnastym wieku?

O. Kościół miał swoich męczenników w siedmnastym wieku. Najsłynniejsi z nich byli w Japonii, któréj niemal wszystkich mieszkańców święty Franciszek Xawery i jego następcy nawrócili.

P. W któréj epoce wybuchło prześladowanie?

O. Prześladowanie najgłówniejsze było w r. 1622. Lecz chrześcianie okazali zadziwiającą żarliwość o pozyskanie męczeństwa?

P. Wymień kilka przykładów.

O. Widziano ubogą niewiastę sprzedającą pas swój, by miała za co kupić słup przy którém uwiązaną i żywcem spaloną została za wiarę; dzieci nawet cztero i pięcioletnie zdumiewały swoich katów okazywaną stałością. Kościół pocieszony tylu zwycięztwami, wkrótce musiał boleć nad nową herezyą.

P. Jakażto była herezya?

O. Byłato herezya Janseniusza, biskupa Ypres, który w dziele swojém utrzymywał że człowiek nie jest wolnym i że niepodobna mu wykonywać niektóre przykazania Boga.

Janseniści usiłowali odwieść wiernych od Sakramentów, zbytnie zwiększając usposobienia potrzebne do ich przyjęcia.

P. Jak Kościół był broniony?

O. Dla obrony prawdy przeciw Jansenistom, z pomiędzy których główniejszymi byli Arnaud Nicole, Quesnel, Bóg natchnął dwóch sławnych biskupów francuzkich, Bossueta i Fenelona; a dla odpokutowania zniewag zadanych dobrym obyczajom przez gorszących grzeszników, dał początek nowéj kongregacyi.

P. Jakato była owa kongregacya?

O. Trapistów, założona przez młodego duchownego, Armanda de Rance. I wówczas gdy żywot Trapistów bardziéj anielski niż ludzki, odpokutowywał występki świata, Bóg otworzył schronienie żałującém grzesznicom.

P. Cóżto za schronienie?

O. Tém schronieniem był zakon *N. Panny ucieczki*, do którego przyjmowano grzesznice dziewczyny i niewiasty, jakoteż i dziewice bez skazy, aby nie upokarzać piérwszych. Wszystkie żyły one w wspólności nadając sobie wzajemnie miłą nazwę siostr; gdyż w oczach religii, żal jest bratem niewinności.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *codziennie odwidzać będę Przenajświętszy Sakrament.*

LEKCYA L.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

FUNDACYA BRACISZKÓW SZKÓŁ CHRZEŚCIAŃSKICH I ZAKONU ŚWIĘTEGO ODKUPICIELA. MISSYE W CHINACH I W AMERYCE.

Wiek ośmnasty.

P. Jak Kościół był napastowany w ośmnastym wieku?

O. W ośmnastym wieku Kościół był napastowany przez rozwiązłość, jansenizm i filozofów.

P. Jak Bóg przybył na pomoc wierze?

O. Bóg przybył na pomoc wierze wydaniem wielkich doktorów którzy odparli apostołów błędu, i utworzeniem wielu kongregacyj religijnych dla wychowywania młodzieży, a pomiędzy innemi Braci szkół Chrześciańskich.

P. Kto był ich założycielem?

O. Ich założycielem był ksiądz de La Salle, kanonik w Reims, on przepisał Braciom reguły dla wychowywania młodzieży. Zakon tych braci wielce się przyczynił do utrzymania wiary pomiędzy ludem; w czasie ostatniego wieku widziano inny powstający we Włoszech dla obrony i rozszerzania prawdy.

P. Jakiż to jest zakon?

O. Jestto zakon Przenajświętszego Odkupiciela, przeznaczeniem jego jest głosić Ewangielią ubogim mieszkańcom wiosek. Był on założony przez świętego Alfonsa-Maryą de Liguori, biskupa de Sainthe-Agathe w królestwie Neapolitańskiém, natchniętego od Boga dla bronienia prawdy przeciw bezbożnym i położenia tamy jansenizmowi, psują-

cemu prawdziwe zasady moralności i wygładzającemu pobożność usunieniem sakramentów.

P. Bezbożność czy także czyniła postępy?

O. Bezbożność czyniła także swoje postępy, nadewszystko we Francyi. Dla wynagrodzenia Kościoła, missyonarze francuzcy nawrócili w Chinach wielką liczbę osób, a między innemi całą gałęź rodziny cesarskiéj, która w prześladowaniu okazała odwagę piérwotnych Chrześcian.

P. Jakież jeszcze inne były podboje wiary?

O. Inne jeszcze podboje Chrześciańskiéj wiary były: nawrócenie i ucywilizowanie wielu dzikich narodów Ameryki, a w szczególności pokolenia zwanego Illynoa.

P. Jaki był charakter owych dzikich przed ich nawróceniem?

O. Charakterem tych dzikich przed ich nawróceniem było barbarzyństwo najbardziéj oburzające. Pożerali oni jeńców, których piekli przy wolném ogniu, piérwéj jednak powyrywawszy im paznokcie i poobcinawszy palce oraz uszy. Po nawróceniu zaś swojém stali się łagodnymi, gościnnymi i bardzo pobożnymi.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dła miłości Boga; a na dowód téj miłości, *nigdy czytać nie będę książek podejrzanych.*

LEKCYA LI.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

WIELU OBROŃCÓW RELIGII. MADAME LUDWIKA FRANCUZKA.
(Dalszy ciąg wieku ośmnastego).

P. Czy Kościół używał w pokoju swoich podbojów?

O. Kościół nie używał w pokoju swoich podbojów; był on napastowany przez bezbożnych znanych pod nazwą filozofów, oni rozpościerali zasady Lutra i Kalwina i wypierali się prawd najlepiéj uzasadnionych i najświętszych obowiązków.

P. Co więcéj jeszcze czynili?

O. Utworzyli ligę przeciw religii i usiłowali stawić ją w sprzeciwieństwie z naukami; lecz się to im nie powiodło. Najsławniejsi z owych filozofów byli Wolter i Rousseau.

P. Jakie było życie Woltera?

O. Życie Woltera nietylko nie było godne chrześcianina, ale i uczciwego człowieka; urodził się on i odbył nauki w Paryżu. Wyszedłszy z kollegium wyprawiony został przez ojca do Hollandyi, zkąd odesłany z powodu swojéj rozwiązłości; za powrotem wtrącony do więzienia. Oszukał księgarza, zubożył drugiego; wybuchł on z zepsuciem serca i oddychał tylko nienawiścią przeciw religii aż do zgonu swojego, nastąpionego w 1778 roku.

P. Jaki był zgon?

O. Słyszano go często z wściekłością powtarzającego te wyrazy: *Jestem opuszczony od Boga i ludzi.* Domagał się

księdza, lecz temu przyjaciele nie dozwolili przystępu do niego.

P. Kto był Rousseau?

O. Jan Jakób Rousseau, drugi patryarcha bezbożności, był rodem z Genewy. Ulegając wadom dzieciństwa, popełnił kradzież, wyrzekł się protestantyzmu i przyjął religią katolicką, którą znów rzucił dla powrócenia do protestantyzmu, żył lat dwadzieścia pięć w publicznéj rozwiązłości.

P. Jakież są jego dzieła?

O. Dzieła jego tak są złe, że protestanci genewscy, jego współrodacy, jedno z główniejszych kazali spalić katowi publicznie.

P. Jak umarł?

O. Rousseau zakończył swój zawód, śmierć jego była odpowiednią życiu: zażył trucizny i zastrzelił się z pistoletu.

P. Przez kogo Wolter i Rousseau byli odparci?

O. Wolter i Rousseau byli gruntownie odparci przez Bergiego, Nonotte, Bullet, Guénée, którzy pomścili prawdę, gdy tymczasem Opatrzność stawiła przeciw zbrodniom wypielęgnowanym przez filozofią wielkie odpokutowania.

P. Jaka z pomiędzy nich była najgłówniejszą?

O. Najgłówniejszą ofiarą odpokutowania była Madame Ludwika de France, córka Ludwika XV, która w kwiecie wieku, rzuciła pałac wersalski i weszła do Karmelitek w Saint-Denis, tam spędziła życie na modlitwie, postach i najostrzejszéj pokucie.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *nigdy nie będę czytał książek podejrzanych.*

LEKCYA LII.

CHRYSTYANIZM UTRZYMANY I ROZSZERZONY.

DUCHOWIEŃSTWO WE FRANCYI. MĘCZENNICY REWOLUCYI. MISSYA W KOREI. — (Koniec ośmnastego wieku).

P. Jakie były cierpienia Kościoła przy końcu ośmnastego wieku?

O. Odszczepieństwo, prześladowanie i zgorszenie. Przemagająca bezbożność chciała utworzyć Kościół według swojego widzi mi się i spisała akt odszczepieństwa znany pod nazwą: *Cywilnéj ustawy duchowieństwa*, wymagając od wszystkich duchownych aby składali przysięgę na tę ustawę.

P. Co jeszcze następnie uczyniono?

O. Następnie kazano mordować duchownych i biskupów którzy wiernymi pozostali, a pomiędzy innymi świętego arcybiskupa Arles i szanownego księdza Fenelon owego ojca sierot.

P. Mów daléj.

O. Ci których niewleczono na rusztowanie, wtrącano do nieczystych więzień, tam karmiono chlebem i wodą, obarczano obelgami, a nakoniec skazywano na deportacyą.

P. Czego się jeszcze dopuszczała bezbożnosć.

O. Niezadowolona jeszcze bezbożność, w swéj zaciekłości przeciw Kościołowi, rzuciła się na Ojca świętego Piusa VI, który mając lat ośmdziesiąt, był przeprowadzony z więzienia do więzienia, aż do Valence w Delfinacie, gdzie nakoniec oddał ducha w skutku złego obchodzenia się jakiego doznał.

P. Jak Bóg pomścił swój Kościół?

O. Bóg pomścił swój Kościół zlawszy na Francyą potok klęsk, wyniszczając prześladowców najstrasliwszym zgonem, powiększej części ponieśli oni głowy swoje na szafot; inni pożarci zostali przez psy i stoczeni przez robaki.

P. Czém Kościół był pocieszony?

O. Kościół został pocieszony: 1, cudownym obiorem nowego papieża, który wielkim swoim charakterem ocalił barkę świętego Piotra wśród burz które nią miotały; 2, nawróceniem wielkiéj liczby protestantów; 3, szybkiém rozszerzeniem wiary w Ameryce i w Korei.

Ponawiam więc setny pięćdziesiąty szósty raz postanowienie, *miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga.*

CZĘŚĆ CZWARTA

Obejmująca Historyą i Wykład Czci Zewnętrznéj i Świąt.

LEKCYA I.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O POTRZEBIE I KORZYŚCIACH CZCI ZEWNĘTRZNÉJ.

P. Coto jest cześć?

O. Cześć, jestto ogół oznak uszanowania, uczczenia, miłości i ufności jakie oddajemy Bogu.

P. Ile jest rodzai czci?

O. Dwa są rodzaje czci: cześć wewnętrzna obejmująca wszystkie uczucia wiary, nadziei i miłości, jakowe winni jesteśmy Bogu; i cześć zewnętrzna która jest objawem tych uczuć.

P. Coto są ceremonie?

O. Ceremonie, sąto czynności tajemnicze i zewnętrzne, ustanowione dla poparcia czci zewnętrznéj w celu uczynienia jéj wyrazistszą i wspanialszą.

P. Coto jest obrzęd?

O. Obrzęd, jestto ceremonia, wykonana według porządku przepisanego od Kościoła. Mówi się obrzęd rzymski dla oznaczenia ceremonii, jak te są odbywane w Rzymie.

P. Coto jest liturgia?

O. Liturgia, jest ogół ceremonii używanych w służbie Bożéj. Wyraz liturgia, znaczy działanie najznakomitsze, gdyż służba Boża jest dziełem najszlachetniejszém jakie możemy wykonać, ona albowiem zapoznaje nas z samym Bogiem.

P. Dlaczego cześć zewnętrzna jest potrzebną?

O. Cześć zewnętrzna nieodbicie jest potrzebną: 1, ponieważ człowiek winien jest Bogu hołd duszy i ciała swojego: dusza wielbi Boga przez cześć wewnętrzną, a ciało przez cześć zewnętrzną.

P. Dlaczego jeszcze cześć zewnętrzna jest potrzebną?

O. Cześć zewnętrzna jest potrzebną: 2, albowiem człowiek nie będąc duchem czystym, potrzebuje pomocy rzeczy zmysłowych dla wzniesienia się do duchowości.

P. Jaka jest piérwsza korzyść czci zewnętrznéj?

O. Piérwsza korzyść czci zewnętrznéj, jest bezustanne przypominanie wszystkich prawd człowiekowi, a które aby znał, miłował i wykonywał, nader jest ważną rzeczą.

P. Wytłumacz nam tę odpowiedź.

O. Za patryarchów cześć zewnętrzna przypominała człowiekowi stworzenie świata, jedność Boga, jego Opatrzność, życie przyszłe; za prawa Mojżeszowego, przypominała, że Bóg nietylko jest władcą całéj natury, lecz i panem narodów, że on nagradza lub karze one nieomylnie według ich czynów.

P. Jakie prawdy przypomina cześć zewnętrzna Ewangielii?

O. Za Ewangielii wyznanie zewnętrzne, przypomina nam wszystkie wielkie prawdy, objawione patryarchom i Mojżeszowi, wszystkie tajemnice Pana naszego i wszystkie obowiązki nasze względem Boga, względem bliźniego i względem nas samych.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *z wielkiém staraniem uczyć się będę téj czwartéj części Katechizmu.*

LEKCYA II.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O KORZYŚCIACH CZCI ZEWNĘTRZNÉJ, -- (Dalszy ciąg).

Początek ceremonii.

P. Jaka jest druga korzyść czci zewnętrznéj?

O. Drugą korzyścią wyznania zewnętrznego jest, iż ustala prawdy religii i zabezpiecza ją przeciw wszelkim napadom i nowatorstwom heretyków.

P. Jaka jest trzecia korzyść czci zewnętrznéj?

O. Trzecia korzyść czci zewnętrznéj jest, iż czyni ludzi lepszymi, łącząc ich dla obznajmienia z obowiązkami względem Boga, względem bliźniego i względem nich samych. Gdyby nie było Kościoła, ani niedzieli, ani powinności znajdowania się na mszy, ludzie wkrótce staliby się bardzo złymi i nader niebezpiecznymi.

P. Jaki jest początek ceremonij towarzyszących czci zewnętrznéj Kościoła Katolickiego?

O. Początek ceremonij towarzyszących czci zewnętrznéj Kościoła Katolickiego jest boski; Bóg sam albowiem ją ustanowił przez Jezusa-Chrystusa, lub przez Apostołów, lub przez następców napełnionych duchem świętym, i dzierżących jego władzę.

P. Skąd to pochodzi, że ceremonie nie wszędzie są jednakowe?

O. Ceremonie nie wszędzie są jednakowe dlatego, iż prócz istotnych, które się nie zmieniają, są przydatkowe mogące się zmieniać stosownie do czasu i miejsca. Lecz takowe urozmaicenie nietylko nie szkodzi jedności religii, owszem przyczynia się do świetniejszego odbicia piękności Kościoła.

P. Czy ceremonie Kościoła zasługują na miłość i uszanowanie nasze?

O. Ceremonie Kościoła zasługują na miłość i uszanowanie nasze z powodu swojego początku, korzyści, jakowe nastręczają, i chwały jaką Bóg z nich odnosi.

P. Dlaczego powinniśmy obeznać się z ceremoniami?

O. Winniśmy obeznać się z ceremoniami, albowiem takowe zostały ustanowione dla nauki naszéj, dla zbudowania, ułatwienia, zrozumienia i zamiłowania religii za pomocą wyobrażeń zmysłowych.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *uczyć się będę z wielką starannością ceremonij Kościoła.*

LEKCYA III.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O KOŚCIOŁACH.

P. Jakie miejsca były poświęcone dla czci Boga u Żydów?

O. Miejscem poświęconém dla czci Boga u Żydów, był przybytek, świątynia Salomona, w któréj wszystko się łączyło co mogło zająć zmysły i natchnąć Żydów wielką miłością i wielkiém uszanowaniem dla Boga.

P. A u Chrześcian?

O. U Chrześcian są kościoły przedstawiające jeszcze widoczniéjsze znaki dobroci Boga: Krzyż, Ołtarz, stół święty i chrzcielnica.

P. Dlaczego kościoły się przyozdabiają?

O. Przyozdabiają się kościoły: 1, dla zajęcia zmysłów naszych, i natchnienia nas wielkiém wyobrażeniém o Bogu; 2, dla okazania Bogu, że od niego otrzymujemy wszystkie nasze bogactwa.

P. Wk ościołach piérwotnych Chrześcian ile było części?

O. W kościołach piérwotnych Chrześcian, było siedm części: piérwszą, *przedsionek zewnętrzny*, byłato przestrzeń dłuższa niż szersza, znajdująca się przy wejściu do kościoła, pokryta dachem wspiérającym się na kolumnach.

P. Jaka była druga?

O. Drugą była *kruchta*. Z przedsionku wchodziło się do kruchty; byłato galerya pokryta, otaczająca trzecią część kościoła.

P. Jaka była trzecia?

O. Trzecią częścią kościoła był dziedziniec kwadratowy, niepokryty niczem. W środku stał wodotrysk wody święconéj, przy którym wszyscy wchodzący umywali ręce i twarze. Wodotrysk ten obecnie jest zastąpiony przez kropielnicę.

P. Jaka była czwarta?

O. Czwartą częścią kościoła był *przedsionek wewnętrzny*; przestrzeń ta była zachowaną dla pokutujących, zwanych *słuchaczami*, pogan, żydów, odszczepieńców, którzy ztąd mogli słuchać słowa Bożego.

P. Jaka była piąta?

O. Piątą częścią kościoła była *nawa*; ta część kościoła dlatego nazywała się nawą, tojest okrętem, gdyż Kościół jest okrętem żeglującym na morzu świata, aż do przybicia swojego do portu wieczności. Nawa w całéj swojéj długości była przedzieloną dwoma przegrodami; po lewéj stronie było miejsce dla męższczyzn, a po prawéj dla niewiast.

P. Jaka była szósta?

O. Szóstą częścią kościoła było *presbiteryum* czyli *chór*; był on oddzielony od nawy *kratą*. W chórze znajdowały się siedzenia duchownych i tron biskupa; chór miał kształt półkola.

P. Jaka była siódma?

O. Siódmą częścią było *Sanctuarium*: oddzielone ono było od presbiteryum firanką, którą zaciągano po konsekracyi; w Sanctuarium znajdował się ołtarz.

P. Co jeszcze było obok ołtarza?

O. Obok głównego ołtarza był mniejszy ołtarz, na którém składano, chléb i wino ofiarowane przez wiernych do

świętéj ofiary. Ten rozkład kościołów był utworzony według wzoru kaplic podziemnych w Katakumbach, gdzie się zgromadzali piérwsi Chrześcianie, i co kościoły nasze czynić powionno nader szanownemi.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę brał wodę święconą z wielkiém uszanowaniem.*

LEKCYA IV.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O KOŚCIOŁACH. (Dalszy ciąg).

P. Dlaczego przyzwoitą jest rzeczą módz sobie zdać rachunek ze wszystkich rzeczy będących w naszych kościołach?

O. Przyzwoitą jest rzeczą módz sobie zdać rachunek z rzeczy będących w naszych kościołach; gdyż inaczéj te miejsca święte byłyby dla nas miejscami pospolitemi, nic nieprzemawiającemi do serca naszego.

P. Co nam przypomina *krypta*?

O. *Krypta*, przypomina wydrążenia podziemne znajdujące się pod wielkim ołtarzem w starych kościołach, co wyobrażało dawne katakumby dawnych Chrześcian. (1)

(1) We wszystkich naszych teraźniejszych ołtarzach, takowy krypt, zastępuje portatyl, zwany inaczéj ołtarzem przenośnym; pod spodem którego znajduje się wydrążenie, mieszczące w sobie relikwie świętych, opieczętowane i podpisane przez biskupa konsekrującego ów portatyl.

P. Co nam przypominają świéce?

O. Świéce przypominają nam świéczniki złote i lampy świątyni jerozolimskiéj, oraz dni powstającego Kościoła, w których ojcowie nasi zniewoleni byli ukrywać się w podziemiach katakumb, dla odprawiania świętych tajemnic tylko przy świetle lamp.

P. Co w nas sprawiać powinien ten widok?

O. Ten widok przypominający nam żywot piérwszych Chrześcian, winien nas pobudzać do naśladowania ich cierpliwości, świętobliwości i miłości. Świéce przedstawiają jeszcze Pana naszego Jezusa-Chrystusa, prawdziwe światło świata.

P. Jaką jeszcze pamiątkę katakumb znajdujem w naszych kościołach?

O. Jeszcze znajdujemy pamiątkę katakumb w naszych kościołach, w malowaniach. Groty katakumb, w których piérwsi Chrześcianie odprawiali święte tajemnice, są pokryte malowaniami zastosowanemi do ich położenia ówczesnego, jakoto: *Daniel w lwiéj jamie*, *Jonasz połknięty przez rybę i następnie przez nią na brzeg wyrzucony; Pan nasz pod figurą dobrego pasterza.*

P. Co jeszcze uważasz pod względem tych malowań?

O. Uważam pod względem tych malowań, że ich przedmioty zawsze są stosowne do przechowania w duszy ufności i miłości; albowiem ojcowie nasi byli bez żółci dla swoich prześladowców. Następnie malowano walki męczenników; pamiętne czyny świętych, wszystkich stanów i wszystkich krajów.

P. Jaka była w tém dążność Kościoła?

O. Kościół chciał przez te obrazy: 1, nauczać nas; 2, przypominać nam, że wszyscy święci są jego dziećmi.

P. Jaki jest początek dzwonów?

O. Początek dzwonów bardzo jest starożytny. Kościół używając ich do służby Bożéj, błogosławi one i nadaje im imię jakiego świętego, abyśmy dźwięku ich słuchali z większém poszanowaniem i uległością.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *wchodzić będę do kościoła z największém uszanowaniem.*

LEKCYA V.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O BŁOGOSŁAWIEŃSTWACH I CMENTARZACH.

P. Coto jest błogosławić?

O. Błogosławić jaką rzecz, jestto ją oczyścić i poświęcić Bogu i ceremoniom religijnym.

P. Kto nadał Kościołowi władzę błogosławienia istot?

O. Bóg nadał Kościołowi władzę błogosławienia istot. W starym testamencie, Mojżesz, prorokowie i kapłani posiadali tę władzę, i często jéj używali. W nowym zaś, Pan nasz bardzo często błogosławił istoty; Apostołowie i Kościół odziedziczyli tę władzę i używają jéj.

P. Dlaczego Bóg nadał Kościołowi władzę błogosławienia?

O. Bóg nadał Kościołowi władzę błogosławienia: 1, dla ochronienia przedmiotu błogosławionego z pod panowania złego ducha, i przywiedzenia takowego do piérwotnéj świętości; 2, dla odłączenia go od rzeczy pospolitych i świeckich; 3, dla nadania mocy onemu, wzniesienia nas ku ostatecznemu przeznaczeniu naszemu.

P. Jakie miejsca Kościół błogosławi?

O. Kościół błogosławi swoje świątynie, domy nasze, cmentarze; nakoniec wszystko czego się dotyka człowiek święty, a to by nam dać wzniosłe wyobrażenie o nas samych i nauczyć jak się mamy szanować.

P. Dlaczego cmentarze mieszczą się obok kościołów?

O. Dlatego cmentarze mieszczą się obok kościołów: 1, aby okazać że religia czuwa nad zmarłemi dziećmi swojemi z wielką troskliwością; 2, by nie dozwolić nam abyśmy zapominali o zmarłych; 3, aby wzbudzić w nas poważne myśli, gdy wchodzimy do kościoła; 4, nakoniec, aby nam okazać związek istniejący pomiędzy trzema Kościołami: niebieskim, ziemskim i czyscowym.

P. Jaką nam daje naukę Kościół w błogosławieństwie cmentarzy?

O. W błogosławieniu cmentarzy, kościół przedstawia żywe wyobrażenie zmartwychwstania, a to w celu pocieszenia nas i uważania śmierci za sen.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę sam siebie wielce szanował.*

LEKCYA VI.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O UROCZYSTOŚCIACH, ICH PRZEDMIOCIE I ICH PIĘKNOŚCI.

P. Coto jest czas?

O. Od chwili grzechu piérworodnego, czas jest zwłoką udzieloną przez sprawiedliwość bożą grzesznemu człowiekowi dla czynienia pokuty. I dlategoto Koncylium Trydenckie mówi, iż życie Chrześcianskie winno być ciągłą pokutą.

P. Jak się dzieli czas roku?

O. Czas roku Kościół dzieli na trzy części: *piérwsza* obejmuje Adwent, i przypomina nam cztery tysiące lat, przez które Messyasz był oczekiwany; *druga* rozciąga się od Bożego Narodzenia do Wniebowstąpienia i obejmuje całe śmiertelne życie Pana naszego; *trzecia* zaczyna się od Zielonych Świątek, a kończy z dniem Wszystkich Świętych, i zawiera życie Kościoła.

P. Coto są uroczystości?

O. Wyraz *uroczystość*, znaczy uraczenie czyli radość w zebraniu religijném. Uroczystości były od początku świata; miały one miejsce pod patryarchami, również za prawa Mojżeszowego jak i Ewangelii.

P. Co jest piérwszym przedmiotem uroczystości?

O. Piérwszym przedmiotem uroczystości, jest przypomnienie nam główniejszych wypadków religii, jakiemi są czyny Pana naszego, zesłanie Ducha świętego, życie Najświętszéj Panny i Świętych.

P. Co jest drugim przedmiotem uroczystości?

O. Drugim przedmiotem uroczystości jest, utrwalenie tych wszystkich wypadków i wzbudzenie w nas wdzięczności za dobrodziejstwa Boga.

P. Jakie są pożytki z uroczystości?

O. Pożytki z uroczystości są: 1, że nas pobudzają do wdzięczności względem Boga, i do naśladowania świętych; 2, że nas zachęcają do cnót, które obowiązani jesteśmy szczególnie wykonywać w każdéj porze roku; 3, że nas odrywają od prac zwyczajnych, aby takowe użyteczniejszemi uczynić i uświętobliwić.

P. Jak trzeba święta święcić?

O. Dla uświęcenia świąt, należy dobrze zrozumiéć dążność, jaką Kościół założył sobie w ustanowieniu takowych, i usiłować wzbudzić w sercu naszém uczucia, jakiemi święto powinno nas natchnąć. Dobrym środkiem do święcenia przynależnego świąt, jest przygotowanie się do nich przez nowennę i przyjęcie z żarliwością sakramentów pokuty i ciała i krwi Pańskiej.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *przygotowywać się będę do świąt przez nowennę.*

LEKCYA VII.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O NIEDZIELI I OFFICIUM.

P. Które jest najpiérwsze święto kościelne?

O. Piérwszém świętem kościelném jest Niedziela. Wszystkie narody mają jeden dzień poświęcony służbie bożéj. Apostołowie poświęcili Niedzielę czci bożéj, na pamiątkę zmartwychwstania Pana naszego, tak, że Niedziela jest wiecznym pomnikiem tego wielkiego cudu.

P. Jak piérwotni Chrześcianie obchodzili Niedzielę?

O. Piérwotni Chrześcianie obchodzili Niedzielę z wielką gorliwością; zgromadzali się dla modlenia razem, słuchali czytania Pisma świętego i napomnień biskupów, wszyscy przystępowali do stołu świętego, i wspierali ubogich, każdy według możności swojéj.

P. Jakieto były modlitwy, które piérwotni Chrześcianie razem odmawiali.

O. Modlitwami które piérwotni Chrześcianie razem odmawiali, było śpiewanie psalmów, hymnów, czytanie ksiąg świętych; taki był początek *Officyum*.

P. Coto jest officyum?

O. Officyum, jestto zebranie rozmaitych modlitw ustanowionych od Kościoła, a które kapłani codziennie odmawiają. Zowie się ono officium, albowiem wypełniamy nasz obowiązek względem Boga dla uczczenia Go, podziękowania Mu i uproszenia o łaski.

P. Jak się dzieli officium?

O. Officyum dzieli się na siedm godzin czyli części: *jutrznią, primę, tercyą, sextę, nonę, nieszpór i kompleta.* Te części zowią się godzinami officium, z powodu, iż się odmawiają w rozmaitych godzinach dnia i nocy, dla uczczenia rozmaitych tajemnic męki Pana naszego, podziękowania Bogu za Jego dobrodziejstwa i przypomnienia nam największych wypadków religijnych.

P. O któréj godzinie odmawia się jutrznia?

O. Jutrznia odmawia się w nocy. Składa się ona z trzech nokturnów i z czwartéj części zwanéj *laudes*. Piérwszy nokturn odmawia się około dziewiątéj wieczorem, drugi o północy, trzeci o trzeciéj godzinie, a laudes tuż przed jutrznią.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *przykładać się będę do dobrego zrozumienia ceremonij kościelnych.*

LEKCYA VIII.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O OFFICIUM. (dalszy ciąg).

P. Z czego się składa jutrznia?

O. Jutrznia składa się z psalmów, hymnów, antyfon, lekcyj, wierszy i odpowiedzi.

P. Coto są psalmy?

O. Psalmy, sąto święte śpiewy, napisane przez Dawida.

P. Coto jest hymn?

O. Hymn jestto śpiew na cześć Boga i świętych. Zwyczaj śpiewania hymnów przy modleniu się, sięga aż kolébki chrystyanizmu. Śpiewają się one stojący, dla okazania, że serca nasze winny być wzniesione ku Bogu, gdy usta nasze głoszą Jego pochwały.

P. Coto jest antyfona?

O. Wyraz antyfona, znaczy śpiew naprzemian, który wykonywają dwa chóry odpowiadające sobie, i wspólnie się zachęcające.

P. Coto są lekcye?

O. Lekcye składają się z kilku ustępów Pisma świętego, z wykładów ojców Kościoła, i życia tych świętych, których się obchodzi uroczystość, one dają nam dokładną naukę. Pismo, jest prawem, komentarze ojców świętych są jego wykładem, życie zaś świętych zastosowaniem.

P. Coto są wiersze?

O. Wiersze, sąto krótkie zdania wyciągnięte z Pisma świętego, przez które Kościół zamierza zwrócić naszą uwagę; i dlatego śpiewają się one przez jeden głos tylko.

P. Coto są odpowiedzi?

O. Odpowiedzi, sąto wyrazy następujące po lekcyach; wyrażają one postanowienie nasze wykonania nauki, którąśmy co tylko słyszeli, i naśladowania przykładów świętych jakie nam przypomniano.

P. Jak się kończy jutrznia?

O. Jutrznia kończy się przez *Te Deum*, uwielbiony śpiew ułożony od świętego Ambrożego i świętego Augustyna, który śpiewamy dla podziękowania Bogu za tajemnice Pana naszego zdziałane podczas nocy.

P. Jakieżto są owe tajemnice?

O. Główniejsze są: narodzenie Zbawiciela, Jego pożegnanie z Apostołami, Jego omdlenie w ogrodzie oliwnym, Jego Zmartwychwstanie.

P. Coto są laudes?

O. Laudes są ostatnią częścią officyum nocnego. Składają się one z czterech psalmów i jednego hymnu, dla uświę-

cenia naszych zmysłów, i ostrzeżenia byśmy ich nie skalali wśród dnia.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *powtórzę często jak Apostołowie: Panie, naucz nas modlić się.*

LEKCYA IX.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O OFFICIUM. (dalszy ciąg).

P. Jakie są godziny składające officium dzienne?

O. Godziny składające officium dzienne są: prima, tercya sexta, nona, nieszpór i kompleta.

P. Jakie tajemnice czcimy w godzinie prymy?

O. W godzinie prymy czcimy Zbawiciela obarczonego sromotą, i stawionego przed Piłatem przez żydów, a zarazem także poświęcamy Bogu początek dnia.

P. W innych godzinach?

O. W tercyi czcimy Zbawiciela skazanego na śmierć, i obchodzimy zstąpienie Ducha-Świętego na Apostołów; w sexcie, Pan nasz jest przybity na krzyżu; w nonie, Pan nasz kona dla naszéj miłości.

P. Coto są nieszpory?

O. Nieszpory są częścią officyum, które odmawiamy w wieczór dla obchodzenia pogrzebu Pana naszego, i podziękowania Mu za ustanowienie Przenajświętszego Sakramentu oł-

tarza. Odmawia się pięć psalmów nieszpornych dla uczczenia pięciu ran Pana naszego i błagania o odpuszczenie grzechów, któreśmy popełnili w przeciągu dnia pięciu zmysłami naszemi.

P. Jaki jest sens psalmów nieszpornych niedzielnych?

O. Piérwszy psalm przypomina nam wieczne narodzenie Pana naszego, Jego kapłaństwo i wiekuiste panowanie jakowego dostąpił przez swoje męki.

P. Ciągnij daléj tę samę odpowiedź?

O. W drugim psalmie obchodzimy ustanowienie Przenajświętszego Sakramentu Ciała i Krwi Pańskiéj. W trzecim opiewamy szczęśliwość tego, który się poddał Jezusowi-Chrystusowi, a niedolę grzesznika powstającego przeciw Niemu.

P. Dokończ tego objaśnienia.

O. W czwartym, wezwani są wszyscy ludzie do chwalenia Zbawiciela, którego panowanie tak szczęśliwymi nas czyni. W piątym, Kościół opowiada dziatkom swoim szczególne dobrodziejstwa, jakie otrzymali od Boga; wzywa je do złożenia podziękowania, i zwiastuje im Niebo.

P. Co znaczy hymn niedzielny?

O. Hymn niedzielny wyraża wielkie pożądanie nieba.

P. Dlaczego odśpiewuje się *Magnifikat*?

O. Odśpiewuje się *Magnifikat* dla wyrażenia Bogu całéj naszéj wdzięczności, pożyczając słów Najświętszéj Maryi Panny dla lepszego takowéj okazania.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę regularnie obecnym na nieszporach.*

LEKCYA X.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O OFFICIUM. (dokończenie).

O użyciu łaciny. — O śpiewie.

P. Jak sie nazywa ostatnia godzina dnia?

O. Ostatnia godzina dnia, zowie się kompletą, co znaczy dopełnienie, albowiem zakończa officyum.

P. Co wyrażają psalmy komplety?

O. Piérwszy psalm komplety wyraża ufność naszą w Bogu, w chwili gdy się udajem na spoczynek; drugi, oznacza skutki opieki Boga nad tymi, którzy w nim pokładają nadzieję; w trzecim, Kościół zachęca nas do wzniesienia serca naszego ku Bogu, gdy się obudzimy w nocy, i przypomina nam zwyczaj piérwotnych Chrześcian, którzy wstawali w nocy dla modlenia się.

P. Coto jest hymn komplety?

O. Hymn komplety, jestto długie westchnienie ku Niebu, owéj błogosławionéj ojczyznie, w któréj już nie będzie żadnéj pomroki ani niebezpieczeństwa.

P. Jak się kończy kompleta?

O. Kompleta kończy się hymnem starca Symeona. Chrześcianin upewniony, że Bóg go miłuje z ojcowską tkliwością, pragnie spocząć w Jego objęciach i przed rozejściem się, wierni oddają się pod opiekę swojéj najlepszéj matki, odśpiewując antyfonę do Najświętszéj Maryi Panny.

P. Dlaczego Kościół używa łaciny w swoich officyach?

O. Kościół używa łaciny w swoich officyach: 1, dla utrzymania jedności wiary; bowiem języki żywotne zmieniają się ciągle, wkrótce przeto pociągnęłyby za sobą nadwerężenia w liturgii i formułach Sakramentów.

P. Dlaczego jeszcze?

O. 2, dla zachowania powszechności wiary, byśmy łatwiéj jedni dla drugich mogli być zrozumiałymi; 3, dla uczynienia jéj tajemnic szanowniejszemi.

P. Jaki jest początek śpiewu duchownego?

O. Śpiew jest wrodzonym człowiekowi. Jest on istotnie religijnym, gdyż we wszystkich narodach najpiérwéj był używanym do uczczenia Bóstwa; a Kościół katolicki, który zatrzymał wszystko co tylko jest dobrego i prawdziwego w podaniach starożytnych, utrzymał także i śpiew.

P. Kto ułożył śpiew kościelny?

O. Święty Ambroży, a bardziéj jeszcze święty Grzegórz papież; onito ułożyli śpiew jaki po dziś dzień mamy. Śpiew kościelny jest nader piękny, i sprawia w duszy najwyższe wrażenie pobożności.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *śpiewać będę zarówno dobrze sercem jak i ustami pochwały Boga.*

LEKCYA XI.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O OFIERZE W OGÓLNOŚCI I O OFIERZE MSZY W SZCZEGÓLOŚCI.

P. Coto jest ofiara?

O. Ofiara, jestto poświęcenie Bogu jakowéjś rzeczy, którą niszczymy na cześć Jego dla uznania najwyższego Jego władztwa nad wszystkiemi stworzeniami.

P. Dlaczego ofiara jest potrzebną?

O. Ofiara jest potrzebną, albowiem jest jedynym środkiem uznania najwyższego władztwa Boga nad wszystkiém co tylko istnieje.

P. Jakto?

O. Ponieważ niszcząc jakie stworzenie na cześć Boga, człowiek przez ten czyn mówi do niego: Uznaję, że jesteś najsamowładniejszym Panem życia i śmierci wszystkich istot i mnie samego.

P. Dlaczego były ofiary krwawe?

O. Ofiary były krwawe dla odpokutowania grzechu; składając one, człowiek mówił do Boga: Wyznaję, żem zasłużył na śmierć jak ta istota, którą ci poświęcam.

P. Któż ustanowił ofiary?

O. Bóg ustanowił ofiary, gdyż człowiek nie byłby ani pomyślał, iż krew zwierzęcia może się podobać Bogu i zgładzić grzechy.

P. Ofiary z zwierząt czy podobały się Bogu same z siebie?

O. Ofiary z zwierząt i innych stworzeń, nie podobają się Bogu same z siebie, lecz tylko dlatego, że przedstawiały ofiarę nieskończenie droższą, która kiedyś spełnioną być miała.

P. Ile było rodzai ofiar u Żydów?

O. Cztery były rodzaje ofiar u Żydów: 1, *całopalenie*, w którém ofiara była przez ogień strawioną: składano ją dla uczczenia Boga; 2, ofiara *dziękczynna*, dla podziękowania; 3, ofiara *błagalna*, dla odpokutowania grzechów; 4, ofiara *prośby*, dla uproszenia łask Boga.

P. Co zawsze towarzyszyło owym ofiarom?

O. Wspólne używanie zawsze towarzyszyło tym ofiarom, tojest, że wierni i kapłani spożywali mięso ofiary, aby wejść w związek z Bogiem, za pośrednictwem mięsiw mu poświęconych.

P. Czém zastąpione zostały ofiary starożytnych?

O. Ofiary starożytnych zostały zastąpione jedyną i wieczną ofiarą, ofiarą Kalwaryi, któréj były figurą, i która jest daleko wyższéj ceny.

P. Coto jest msza?

O. Msza, jest dalszym ciągiem i ponowieniem ofiary krzyża. Jedyna tylko zachodzi różnica pomiędzy mszą a ofiarą Kalwaryi, że na ołtarzu Pan nasz jest składany nie w krwawym sposobie, gdy tymczasem na krzyżu był złożony w krwawym sposobie.

P. Dlaczego ofiara mszy jest potrzebną?

O. Ofiara mszy jest potrzebną byśmy się stali uczestnikami męk Pana naszego Jezusa - Chrystusa, pożywając ciało Jego, i pijąc krew, a tym sposobem zjednali sobie zasługi ofiary Krzyża.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *towarzyszyć będę ofierze ołtarza jak gdybym towarzyszył ofierze Kalwaryi.*

LEKCYA XII.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O UBIORZE KAPŁANA.

P. Jakie są ozdoby kapłana mającego odprawić mszę?

O. Ozdobami kapłana mającego odprawiać mszę są: humerał, alba, pasek, manipularz, stuła i ornat.

P. Coto jest humerał?

O. Humerał, jestto obsłona biała, którą kapłan spuszcza przez głowę i pokrywa swoje ramiona. Przypomina ona skromność wyrazów, i staranie z jakiém unikać powinniśmy wszelkiéj bezpożytecznéj rozmowy, gdy jesteśmy w kościele.

P. Coto jest alba?

O. Alba, jestto szata biała, obszerna, aż do nóg spadająca: jest ona symbolem czystości, z jaką kapłan winien stawać przed ołtarzem wraz z wiernymi przy świętéj ofierze.

P. Coto jest pasek?

O. Pasek jest przeznaczony do utrzymania alby; przypomina on pęta, któremi Zbawiciel był skrępowany w czasie męki swojéj, jako téż odstrychnienie się od życia zmysłowego.

P. Coto jest manipularz?

O. Manipularz, jestto ozdoba którą kapłan nosi na lewéj ręce; w początkach byłato chustka przeznaczona do ocierania potu i łez; przypomina ona równie nam, jak i kapłanowi, zajęcie się pełnieniem dobrych uczynków, i nagrodę jaka za nie oczekuje.

P. Coto jest stuła?

O. Stuła, jestto ozdoba którą kapłan okrywa w około szyję i krzyżuje na piersiach swoich; jest ona symbolem jego godności i władzy, i objawia uszanowanie, jakie miéć powinniśmy dla kapłanów.

P. Coto jest ornat?

O. Ornat, byłoto niegdyś wielkie, okrągłe i obszerne ubranie, używane zarównie przez świeckich jak i duchownych. Piérwsi zaprzestali je nosić, lecz Kościół zatrzymał i dał kapłanom. Oznacza on miłość, która ożywiać powinna nasze uczynki i nasze modły.

P. Jakie są ozdoby dyakona?

O. Ozdoby dyakona są: 1, stuła na lewém ramieniu podpięta pod prawém ramieniem, aby nie przeszkadzała ruchom; 2, dalmatyka czworograniastego kształtu, z pewnym rodzajem krótkich rękawów; daną ona została dyakonowi, albowiem jest wygodniejszą dla tych, którzy muszą miéć wiele ruchu, jakto było w piérwotnym Kościele.

P. Jaka jest oddzielna ozdoba poddyakona?

O. Tunicella jest oddzielną ozdobą poddyakona; była ona zwykłém odzieniem prostych sług u Rzymian. Przeznaczając ją kościół do użycia sługom ołtarza, zachował pamiątkę najodleglejszéj starożytności.

P. Dlaczego Kościół nadał oddzielne ubiory sługom ołtarza?

O. Kościół nadał oddzielne ubiory sługom ołtarza: 1, aby nas przejąć większém uszanowaniem dla religii, a nadewszystko dla świętéj ofiary; 2, aby nam przypominać usposobienie, z jakiém winniśmy być jéj obecnymi.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę badał z starannością ceremonie Kościoła.*

LEKCYA XIII.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O OZDOBACH BISKUPÓW, O KOLORZE TYCH OZDÓB.

P. Jakie są ozdoby biskupów gdy uroczyście celebrują?

O. Ozdoby biskupów gdy uroczyście celebrują są: trzewiki, krzyż na piersiach, tunicella, dalmatyka, rękawiczki, pierścień, mitra, pastorał i palliusz, jeśli to jest arcybiskup, oraz gremiał.

P. Jaki jest początek trzewików?

O. Trzewiki które biskup bierze w kościele, były obuwiem odznaczającém kapłanów i senatorów rzymskich. I dlategoto Kościół nadał takowe swoim najwyższym kapłanom, którzy nosić je powinni przy odprawianiu tajemnic świętych.

P. Jakie jest ich znaczenie?

O. Oznaczają one, że biskupi są następcami Apostołów, owych wielkich missyonarzy, którzy przebiegali świat, głosząc Ewangielią.

P. Coto jest krzyż piersiowy?

O. Krzyż piersiowy, jestto ozdoba, którą biskupi noszą na piersiach; przypomina ona starożytny zwyczaj, gdy wszyscy pierwotni Chrześcianie nosili krzyż zawieszony na szyi.

P. Coto jest tunicella i dalmatyka?

O. Tunicella i dalmatyka, sąto ozdyby właściwe poddyakonom i dyakonom. Biskup one przywdziewa dla okazania, że jest odziany pełnością kapłaństwa.

P. Co znaczą rękawiczki?

O. Rękawiczki, których biskup używa gdy celebruje, oznaczają błogosławieństwo, o które stara się u Boga, i czystość z jakową przystępuje do ołtarza.

P. Coto jest pierścień?

O. Pierścień, jest oznaką przymierza, które biskup zabiera przy swojém poświęceniu z Kościołem.

P. Coto jest mitra?

O. Mitra jest ozdobą, któréj początek odnosi się aż do dawnego prawa; oznacza ona władzę duchowieństwa; dwie wstążki spadające na ramiona, oznaczają stary i nowy testament, które biskup najdokładniéj znać powinien.

P. Coto jest pastorał?

O. Pastorał jest berłem biskupiém; jestto, że tak powiem laska pasterska, przypominająca obowiązek czuwania nad trzodą swoją.

P. Coto jest pallium?

O. Pallium, jestto ozdoba z wełny jagnięcia białego, naznaczona małemi krzyżami czarnemi, które oznaczają miłosierdzie i niewinność, jakie powinny charakteryzować pasterza.

P. Coto jest gremiał?

O. Gremiał, jestto zasłona jedwabna, którą kładą na kolanach biskupa, gdy ten zasiada w czasie mszy pontyfikalnéj, dla ochronienia ozdób jego.

P. Dlaczego Kościół używa rozmaitych kolorów w ozdobach swoich?

O. Kościół używa rozmaitych kolorów w ozdobach swoich, abyśmy lepiéj pojmowali ducha każdéj uroczystości obchodzonéj, i do takowéj odpowiednio byli przygotowani: biały, przypomina nam niewinność; czerwony miłosierdzie; fioletowy, pokutę i nadzieję; zielony, cierpliwość i wiarę; czarny, myśl o końcu ostatecznym.

P. Jakie są ozdoby ołtarza?

O. Ozdoby ołtarza są: trzy obrusy któremi się ten pokrywa przez uszanowanie; lichtarze; tabernakulum i krzyż.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *dzięki moje składać będę Bogu, iż ustanowił wspaniałe ceremonie religijne.*

LEKCYA XIV.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O NACZYNIACH ŚWIĘTYCH I WODZIE ŚWIĘCONÉJ.

P. Jakie są najgłówniejsze naczynia święte?

O. Najgłówniejsze naczynia święte są: kielich, patena, puszka do Najświętszego Sakramentu, monstrancya. Nazy-

wają się święte, albowiem są poświęcone przez biskupa, i jedynie przeznaczone dla czci bożéj.

P. Coto jest kielich?

O. Kielich, jestto naczynie, którego kapłan używa przy ołtarzu do poświęcenia i brania najdroższej Krwi Pana naszego. Kielich tak jest dawnym jak chrystyanizm, albowiem w kielichu Pan nasz poświęcił Krew swoją, i oddał ją Apostołom.

P. Coto jest patena?

O. Patena, jestto rodzaj talerza, na którym kapłan składa hostyą, którą ofiaruje i poświęca podczas mszy.

P. Coto jest puszka?

O. Puszka, jestto naczynie święte, podobne do kielicha zamkniętego pokrywą, w niém się przechowuje Najświętsza Eucharystya dla użycia wiernych i chorych.

O. Coto jest monstrancya?

O. Monstrancya, jestto rodzaj przenośnego przybytku, w którym Pan nasz jest wystawiony na cześć wiernych w czasie błogosławień i processyi.

P. Jaka ceremonia poprzedza mszę niedzielną?

O. Ceremonia błogosławienia wodą święconą i skropienie, poprzedza mszę niedzielną.

P. Dlaczego kapłan kładzie sól w wodę którą błogosławi?

O. Kapłan kładzie sól w wodę dla okazania, że woda święcona wstrzymuje dusze nasze od zepsucia przez grzéch.

P. Jakie są skutki wody święconéj?

O. Skutki wody święconéj są: 1, wypędza złe duchy; 2, służy do leczenia chorych; 3, ściąga na nas pomoc boską; 4, maże grzéchy powszednie.

P. Jak jéj używać powinniśmy?

O. Powinniśmy jéj używać z wielkiém uszanowaniem, miéć ją u siebie, i czynić znak krzyża na sobie przynajmniéj wstając i kładąc się na spoczynek.

P. Dlaczego pokropienie wykonywane jest w kościele?

O. Pokropienie wykonywa się w kościele, dla wypędzenia złego ducha, i oczyszczenia wiernych, nakoniec by obecnymi byli mszy świętéj z uwagą, niewinnością i pobożnością. Używanie wody święconéj tak jest dawne jak Kościół, a potęga jéj dowiedziona mnóstwem cudów.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *starać się będę z wszelkiém usiłowaniem znajdować przy kropieniu wodą święconą przed mszą.*

LEKCYA XV.

CRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTZNIE.

O PROCESSYACH I O PIERWSZÉJ MSZY.

P. Coto są processye?

O. Processye sąto pochody religijne i uroczyste duchowieństwa i ludu.

P. Czy użycie processyj jest bardzo dawne?

O. Processye były w użyciu za prawa Mojżeszowego, poświadczają to processye Dawida i Salomona w czasie przeniesienia arki przymierza do Jeruzalem.

P. Co znaczą processye?

O. Processye są wyobrażeniem życia naszego i przypominają nam, że jesteśmy tylko wędrownikami na téj ziemi. Krzyż naprzód niesiony, a za nim chorągwie, wskazuje że dla dojścia do Nieba powinniśmy postępować śladami Jezusa-Chrystusa i świętych.

P. Dlaczego ustanowiono processyą w niedzielę przed wielką mszą.

O. Ustanowiono processyą w niedzielę przed wielką mszą na pamiątkę zmartwychwstania Jezusa-Chrystusa.

P. Na wiele części dzieli się msza święta?

O. Msza święta dzieli się na sześć części: *piérwsza*, zawiéra w sobie przygotowanie dokonywane poniżéj ołtarza; *druga*, od introitu aż do offertorium; *trzecia*, od ofertorium aż do kanonu; *czwarta*, od kanonu do *Ojcze nasz; piąta*, od *Ojcze nasz* aż do komunii; *szósta*, od komunii aż do końca mszy.

P. Co znaczy wyraz msza?

O. Wyraz msza znaczy odprawę, gdyż w piérwszych wiekach chrześciaństwa, dyakon odprawiał Katechumenów na ofiarowanie, a wiernych przy końcu mszy. Mówił on do piérwszych: *Katechumeni wyjdźcie;* a do drugich: *Idźcie, chwila wyjścia nadeszła.*

P. Z czego składa się piérwsza część mszy?

O. Piérwsza część mszy składa się z *Confiteor* i wielu innych modlitw. We wszystkich zaś kapłan wyznaje swą niegodność i obwinia się o grzéchy: lud go naśladuje, albowiem przez żal należy się przygotowywać do świętéj ofiary.

P. Co mówi następnie Kapłan?

O. Następnie Kapłan mówi: *Niech Pan będzie z wami*, i powtarza te wyrazy aż do ośmiu razy w ciągu mszy, a lud odpowiada: *I z duchem Twoim.* Wyrazy te zawiérają w sobie wszystko co tylko możemy pragnąć najlepszego; i dobrze wysłuchamy mszy jeśli sobie żadnéj przeszkody nie będziem czynili życzeniu objawionemu przez usta Kapłana.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, a to dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *odmawiać będę* Confiteor *przy początku mszy z wielką pobożnością.*

LEKCYA XVI.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O NAKADZANIACH I O DRUGIÉJ CZĘŚCI MSZY.

P. Co czyni ksiądz stanąwszy przy ołtarzu?

O. Gdy ksiądz stanie przy ołtarzu, całuje go przez uszanowanie, prosząc Boga w imię świętych których relikwie spoczywają w ołtarzu, aby mu przebaczył jego grzéchy.

P. Jaka ceremonia następuje po tych modlitwach?

O. Po tych modlitwach następuje w mszach uroczystych ceremonia nakadzenia. Zwyczaj ofiarowania kadzideł w służbie Bożéj był przepisany Mojżeszowi od samego Pana.

P. Co znaczy nakadzenie?

O. Nakadzenie znaczy miłość, modlitwę i dobrą woń cnót, jakowe winniśmy rozpościerać w około nas.

P. Dlaczego księdza nakadzają?

O. Księdza nakadzają, albowiem on jest przedstawicielem Jezusa-Chrystusa; gdyż ofiarowanie kadzidła jakiéj osobie było u starożytnych oznaką zaszczytu.

P. Co ksiądz czyni po nakadzeniu?

O. Po nakadzeniu ksiądz udaje się na stronę Epistoły i czyta Introit rozpoczynający drugą część mszy. Wyraz introit znaczy wejście, albowiem go śpiewają, gdy kapłan przystępuje do ołtarza dla odprawienia mszy.

P. Z czego się składa introit?

O. Introit zwykle się składa z kilku wierszy psalmów, aby obwieścić wielką tajemnicę mającą się spełnić, a któréj sprawiedliwi dawnego zakonu długi czas pragnęli.

P. Jaka modlitwa następuje po introicie?

O. Po introicie następuje *Kyrie eleison.* Te wyrazy greckie znaczą: *Panie zmiłuj się. Kyrie* lub *Chryste eleison* powtarza się dziewięć razy dla przypomnienia dziewięciu chorów Aniołów.

P. Coto jest, *Gloria in excelsis?*

O. *Gloria in excelsis* jestto hymn uwielbienia, wdzięczności i miłości, który Kościół wznosi do Boga po ubłaganiu jego miłosierdzia. Powtarzając go winniśmy radować się z Aniołami z narodzenia Zbawiciela, który wkrótce poświęci się za nas na Ołtarzu.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę usiłował powtarzać* Kyrie eleison, *jak pierwotni chrześcianie.*

LEKCYA XVII.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O DRUGIÉJ CZĘŚCI MSZY. — (Ciąg dalszy).

P. Co czyni Kapłan kończąc *Gloria in excelsis?*

O. Kończąc *Gloria in excelsis*, kapłan czyni znak krzyża, 1, dla naśladowania piérwotnych chrześcian', którzy czynili ten znak ubóstwiony przed i po wszystkich swoich znaczniejszych czynnościach; 2, dla przypomnienia że ofiara ołtarza jest to samo co ofiara krzyża.

P. Co czyni następnie?

O. Następnie całuje ołtarz, aby czerpał w łonie Zbawiciela, przedstawionego przez ołtarz, pokój jakiego życzy wiernym, wymawiając: *Niech Pan będzie z wami.* Lud odpowiada: *I z Duchem Twoim.*

P. Jaka modlitwa następuje po tych wyrazach?

O. Po tych wyrazach, kapłan zaczyna modlitwę zwaną *Kollektą.*

P. Zkąd pochodzi to nazwanie?

O. To nazwanie zostało nadane owéj modlitwie: 1, ponieważ odmawia się za zgromadzenie; bowiem wyraz Kollekta znaczy zgromadzenie; 2, ponieważ obejmuje skrót wszystkich żądań wiernych przedstawionych Panu.

P. Jak się kończy Kollekta?

O. Kollekta kończy się temi wyrazami: *przez Pana naszego Jezusa-Chrystusa;* gdyż w imię Jezusa-Chrystusa prosimy

i przez Jego zasługi oczekujemy skutku próśb naszych. Lud odpowiada: *Amen. Niech się stanie.*

P. Coto jest Epistoła?

O. Jestto czytanie ksiąg świętych następujące po Kollekcie. Nazywa się Epistołą, gdyż zwykle jest wyciągiem z listów Apostołów, a nadewszystko świętego Pawła. Siada się w czasie Epistoły, aby można jéj słuchać z większém nabożeństwem.

P. Co po Epistole następuje?

O. Po Epistole następuje Graduał czyli odpowiedź, przez którą lud okazuje że jest przygotowany do wykonania nauk usłyszanych. Nazywa się Graduałem, albowiem się śpiéwa na stopniach.

P. Jak się zowie jeszcze inaczéj?

O. W dniach żałoby i postu odpowiedź ludu śpiéwa się tonem smutnym i przeciągłym; wówczas nazywa się *traktem.* W dniach radości zaś śpiéwa się tonem daleko weselszym i bywa poprzedzona i zakończona przez *aleluja.*

P. Coto jest *Aleluja* i proza?

O. *Aleluja* jestto wyrażenie radości: jestto śpiéw świętych w niebie; prozy są dalszym ciągiem, i dlatego nazywają się sekwencyami czyli dalszemi ciągami.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *słuchać będę Epistoły z wielką żądzą korzystania z niéj.*

LEKCYA XVIII.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O DRUGIÉJ I TRZECIÉJ CZĘŚCI MSZY.

P. Jak się odbywa czytanie Ewangielii?

O. Czytanie Ewangielii odbywa się wśród mnóstwa modlitw i ceremonij zdolnych natchnąć nas głębokiém uszanowaniem dla słowa Bożego. W czasie mszy uroczystych, dyakon zwykle śpiéwa Ewangielią.

P. Co poprzedza księgę Ewangielii?

O. Księgę Ewangieli poprzedza krzyż, świece gorejące i kadzenia. Dyakon czyni znak krzyża na świętéj księdze dla przypomnienia nam, że Ewangielia jest opowiadaniem krzyża.

P. Co odpowiada lud na czytanie Ewangielii?

O. Na czytanie Ewangielii lud odpowiada: *Chwała Tobie, Panie Jezu Chryste!* gdyż Ewangielia jest wielkiém dobrodziejstwem. Stojący słucha się Ewangielii dla okazania gotowości postępowania śladem Jezusa-Chrystusa.

P. Co następuje po czytaniu Ewangielii?

O. Po czytaniu Ewangielii następuje nauka zwana kazaniem, po którém zwykle ma miejsce *zapowiedź* czyli uwiadomienie, przez które kapłan ogłasza święta w tygodniu przypadające, oraz związki małżeńskie, które mają być zawartemi. To nam okazuje jak ważną jest rzeczą być obecnym na mszy parafialnéj.

P. Co następuje po kazaniu?

O. Po kazaniu kapłan wraca do ołtarza i zaczyna śpiéwać wyznanie wiary *(Credo)*. Śpiéwając go potwierdzamy, iż wierzymy we wszystkie prawdy jakich nas nauczano.

P. Gdzie się zaczyna część trzecia mszy?

O. Po *Credo* zaczyna się część trzecia mszy, ciągnie się ona aż do prefacyi. To wszystko co poprzedza aż do ofertorium nazywało się niegdyś mszą Katechumenów.

P. Jaką wówczas kapłan odmawia modlitwę?

O. Wówczas kapłan odmawia modlitwę zwaną *Ofertorium*, gdyż w tym czasie wierni składali na ołtarzu chléb i wino przyniesione przez siebie dla ofiary. My powinniśmy w czasie ofertorium dobrém sercem wraz z Panem naszym oddać się na ofiarę Bogu.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *słuchać będę czytania Ewangielii tak jak gdybym słuchał samego Pana naszego przemawiającego.*

LEKCYA XIX.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O TRZECIÉJ CZĘŚCI MSZY. — (Ciąg dalszy).

P. Co czyni kapłan po odmówieniu ofertorium?

O. Odmówiwszy ofertorium kapłan odkrywa kielich, który dotąd był osłoniony przez uszanowanie, dla poświęcenia następnie rozkłada korporał.

P. Coto jest korporał?

O. Korporał jestto czworograniaste płótno przeznaczone do przyjęcia Ciała Pana naszego. Korporał winien być z najcieńszego lnianego płótna, albowiem prześcieradło, w które Zbawiciel był obwinięty, było z cienkiego lnu zrobione.

P. Coto jest palka?

O. Wyraz palka znaczy pokrycie. Jestto tekturka obszyta dwoma płótnami, a przeznaczona do okrycia kielicha.

P. Jak kapłan ofiaruje hostyą?

O. Kapłan bierze patenę, na któréj jest złożona hostya; wznosi oczy ku niebu i ofiaruje Bogu chléb, który ma być zmieniony w Ciało Pana naszego.

P. Dlaczego go ofiaruje?

O. Ofiaruje go za siebie, za obecnych i za wszystkich wiernych żywych i umarłych. Bierze następnie kielich, w który nalewa wino i cokolwiek wody, dla przedstawienia związku ludu wiernego z Panem naszym.

P. Co czyni następnie?

O. Następnie ofiaruje kielich za cały świat; potém upokarza się przed Bogiem i wzywa Ducha Świętego, aby spełnił te ofiary zmieniając one w Ciało i Krew Jezusa-Chrystusa.

P. Co znaczy chléb błogosławiony?

O. Chléb błogosławiony jest oznaką miłości i związku jakie panować powinny pomiędzy wszystkimi chrześcianami.

P. Jak powinniśmy przyjmować chléb błogosławiony.

O. Powinniśmy przyjmować chléb błogosławiony z uszanowaniem, z radością, z ufnością, w duchu miłości i z pragnieniem przyjęcia komunii ś., któréj on jest figurą.

P. Jaki jest początek i przyczyna jałmużny zbieranéj w czasie mszy?

O. Początek jałmużny zbieranéj w czasie mszy równie jest dawny jak i chrystyanizm; wskazuje ona że miłość chrześcian nie zasadza się na wyrazach, lecz na dobrych uczynkach.

P. Dlaczego kapłan umywa sobie ręce po ofertorium?

O. Po ofertorium kapłan umywa sobie ręce dla dwóch przyczyn: jednéj naturalnéj a drugiéj tajemniczéj, która jest wielką nauką świętobliwości dla nas samych.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *dawać będę jałmużnę co niedziela każdym razem jak będę w stanie.*

LEKCYA XX.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O TRZECIÉJ I CZWARTÉJ CZĘŚCI MSZY.

P. Co czyni kapłan po umyciu rąk?

O. Po umyciu rąk, kapłan wraca na środek ołtarza i błaga Przenajświętszą Trójcę, aby przyjęła ofiarę jaką składa dla Jéj chwały.

P. Ciągnij daléj tę samę odpowiedź.

O. Następnie całuje ołtarz, odwraca się ku ludowi i mówi: *Módlcie się bracia;* poczém odmawia sekretę.

P. Coto jest sekreta?

O. Sekreta jestto modlitwa, przez którą kapłan błaga Boga, aby raczył pobłogosławić ofiary wiernych i wiernych samych, aby się one stały miłym Sakramentem; nazywa się sekreta, gdyż ją kapłan odmawia w cichości.

P. Gdzie się zaczyna czwarta część mszy?

O. Po modlitwie sekretnéj zaczyna się czwarta część mszy i ciągnie aż do *Ojcze nasz.*

P. Coto jest prefacya?

O. Prefacya jestto wstęp do wielkiéj modlitwy, nazywanéj *Kanon;* Kościół wzywa nas, abyśmy oddali cześć Bogu że raczył przyjąć ofiary nasze, a my śpiéwamy z całym chórem niebieskim hymn nieustający.

P. Jaki jest ten hymn nieustanny?

O. Święty, święty, święty Pan Bóg Zastępów: Błogosławiony który przychodzi w imię Pańskie, hosanna na Wysokości.

P. Coto jest Kanon?

O. Wyraz Kanon znaczy reguła. Kanonem mszy sąto modlitwy przepisane od Kościoła dla ofiarowania świętéj ofiary, a których zmienić nie pozwolono. Kanon sięga najdawniejszéj starożytności i odmawiać go powinniśmy z najgłębszém uszanowaniem i wielką ufnością.

P. Co znajdujesz w modlitwach Kanonu?

O. W *piérwszéj* modlitwie Kanonu jest oznaczony główny cel, dla którego się ofiara odbywa, chwała Boga, dobro Kościoła katolickiego; w *drugiéj*, wymienione są osoby, które mają główny udział we mszy; w *trzeciéj*, Kościół nam przypomina, że jesteśmy w spółeczności z całym chórem niebieskim.

P. Jaka jest dążność jego?

O. Dążność jego jest zobowiązanie nas, abyśmy wszyscy tworzyli jednę tylko duszę i jedno serce, i zupełną pokładali ufność w wstawieniu się świętych.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę obecnym mszy świętéj w duchu ofiary.*

LEKCYA XXI.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O PIĄTÉJ CZĘŚCI MSZY. — (Dalszy ciąg).

P. Co czyni Kapłan przed Konsekracyą?

O. Przed Konsekracyą Kapłan wyciąga ręce nad chlebem i winem; w czasie tego obrzędu powinniśmy się uważać jako ofiary i polecać się Bogu.

P. Czego żąda następnie Kapłan?

O. Kapłan żąda następnie największego z cudów, przemiany chleba i wina w Ciało i Krew Jezusa-Chrystusa; ma on prawo jéj żądać i władzę otrzymać.

P. Kto mu nadał tę władzę?

O. Sam Pan nasz, kiedy wyrzekł do Apostołów i ich następców, po poświęceniu chleba i wina: *Czyńcie to na pamiątkę moją.*

P. Co robi następnie?

O. Następnie przypomina to co Zbawiciel czynił podczas ostatniéj wieczerzy, poczém wymawia tonem prostym, jednakowym, jak Jezus-Chrystus sam gdy czynił cuda, owe wyrazy poświęcenia.

P. Dlaczego podnosi hostyą i kielich?

O. Wznosi hostyą i kielich dla uwielbienia Zbawiciela, który się poświęcił.

P. Jaką modlitwę odmawia Kapłan po podniesieniu kielicha?

O. Po podniesieniu kielicha, kapłan odmawia modlitwę przez którą ofiaruje Pana naszego Bogu Ojcu, na pamiątkę Jego męki, Jego zmartwychwstania i Jego wniebowstąpienia.

P. O co Go prosi?

O. Prosi Go aby przyjął łaskawie ofiarę jaką mu przedstawia, i serca wiernych które Mu składa w tymże czasie.

P. Coto jest Memento za umarłych?

O. *Memento* za umarłych potém następujące, jestto modlitwa przez którą kapłan błaga dla dusz czyszcowych wejścia do Jeruzalem niebieskiego.

P. Jakie życzenie powinno nas ożywiać w czasie tych wszystkich modlitw?

O. Podczas tych wszystkich modlitw powinniśmy najgorręcéj pragnąć stać się ofiarami godnemi Boga, aby dostać się do nieba, do którego droga, w skutku ofiary, otwartą nam została i dla otrzymania onego zaufać nieocenionym zasługom Jezusa-Chrystusa.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę z najgłębszém zebraniem ducha podczas Konsekracyi.*

LEKCYA XXII.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O PIĄTÉJ CZĘŚCI MSZY.

P. Gdzie się zaczyna piąta część mszy?

O. Piąta część mszy zaczyna się od *Ojcze nasz*. *Ojcze nasz* poprzedza przedmowa, czyli modlitwa przygotowawcza, która się mówi przez uszanowanie dla *Modlitwy Pańskiéj*, a to w celu przysposobienia nas do należytego odmówienia jéj.

P. Jaką prośbę po *Ojcze nasz* powtarzają obecni?

O. Obecni przez usta kleryka powtarzają ową prośbę z *Ojcze nasz*, która mieści w sobie wszystkie inne: t. j. *Ale nas zbaw odezłego*.

P. Po *Ojcze nasz* jaka następuje ceremonia?

O. Po *Ojcze nasz*, kapłan łamie hostyą nad kielichem, jednę jéj część wpuszcza w najdroższą Krew wskazując przez to nierozłączne zjednoczenie jakie mamy zawrzeć z Panem naszym przez komunią, dwie inne, które późniéj sam spożywa, składa na patenie.

P. Jaka ceremonia w tém miejscu odbywała się u pierwotnych chrześcian?

O. W tém miejscu u pierwotnych chrześcian dawano sobie pocałunek pokoju dla okazania, iż się kochali jak bracia. Pokój, który dyakon udziela duchownym w dniach święte-

cznych, jest kosztownym szczątkiem owego świętego zwyczaju.

P. Coto jest *Agnus Dei?*

O. *Agnus Dei* jestto modlitwa, w któréj Kapłan błaga Pana naszego, aby nam udzielił pokój na tym i na drugim świecie.

P. Jaką modlitwę odmawia po *Agnus Dei?*

O. Po *Agnus Dei*, odmawia trzy piękne modlitwy dla natychmiastowego przygotowania się do przyjęcia Pana naszego; powtarzać one wybornym jest środkiem do przygotowania nas samych do komunii.

P. Co następuje po tych modlitwach?

O. Po tych modlitwach następuje powtórzenie wyrazów setnika: *Panie nie jestem godzien, abyś wszedł do przybytku mego; ale tylko rzeknij słowem, a będzie uzdrowiona dusza moja.*

P. Coto są ablucye?

O. Ablucye sąto oczyszczenia, przez które kapłan ociera usta swoje i palce, aby nic nie pozostało z świętych postaci chleba i wina. Odbywając one, odmawia modlitwy dziękczynne za łaski komunii.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę komunikować Sakramentalnie albo duchowo za każdym razem, gdy będę słuchał mszy świętéj.*

LEKCYA XXIII.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O SZÓSTÉJ CZĘŚCI MSZY.

P. Jaka jest szósta i ostatnia część mszy?

O. Szósta i ostatnia część mszy jest dziękczynienie. Obejmuje ona Antyfonę zwaną komunia, post-komunią, *Ite missa est*, błogosławieństwo i Ewangielią świętego Jana.

P. Coto jest Antyfona zwana komunia?

O. Antyfona zwana komunia jestto modlitwa, którą kapłan odmawia, a chór powtarza w czasie wielkich mszy natychmiast po komunii.

P. Dlaczego to?

O. Jak śpiéwy odbywają się w czasie biesiad królewskich, tak chciał i Kościół, aby śpiéwano podczas biesiady, w któréj człowiek zasiada przy stole samego Boga.

P. Coto jest post-komunia?

O. Post-komunia jestto modlitwa odmawiana na podziękowanie za łaski po komunii i dlatego nazywa się post-komunia.

P. Co znaczy *Ite missa est?*

O. *Ite missa est* znaczy: *Idźcie, już po mszy;* tojest: Możecie odejść, msza się skończyła. W wielkich mszach dyakon mówi: *Ite missa est*, w imieniu Kapłana.

P. Czy zawsze się mówi *Ite missa est?*

O. Nie zawsze się mówi *Ite missa est.* Gdy po mszy następują inne modlitwy, wzywa się lud do dalszego chwalenia

Boga i mówi się: *Benedicamus Domino, Błogosławmy Panu.* To się powtarza zwłaszcza w czasie Adwentu i Postu.

P. Dlaczego kapłan udziela błogosławieństwo?

O. Kapłan udziela błogosławieństwo życząc wiernym aby zachowali owoce świętéj ofiary, i dla okazania swojego uczucia i pragnienia jakie ma o ich zbawienie.

P. Dlaczego odmawia Ewangielią ś. Jana?

O. Odmawia Ewangielią świętego Jana z powodu głębokiego uszanowania, jakie zawsze okazywano dla tych słów świętych. Sami poganie tak one podziwiali, że chcieli aby wyryte były złotemi literami w miejscach ich zgromadzenia, aby wszyscy mogli czytać one.

P. Co mówi lud po skończeniu Ewengielii?

O. Po skończeniu Ewangielii lud przez usta kleryka, mówi: *Deo gratias, Dzięki Bogu;* dzięki Przenajświętszéj Trójcy za wszystkie dobrodziejstwa, których ofiara ołtarza jest skróceniem.

P. Jak powinniśmy wychodzić po mszy?

O. Powinniśmy wychodzić po mszy z wielkiém zebraniem ducha i cały dzień przepędzać jak gdybyśmy byli na górze Kalwaryi śmierci Zbawiciela obecni.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *wychodzić będę po mszy z najgłębszém zebraniem ducha.*

LEKCYA XXIV.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O DNIACH TYGODNIA I MIESIĄCA.

P. Jak powinniśmy uważać dnie tygodnia?

O. Dnie tygodnia powinniśmy uważać jako ciągłe święto, w którém nietylko należy się wstrzymać od wszelkich prac mogących obrazić Boga, lecz jeszcze trzeba modlić się do niego i uwielbiać świętością naszego postępowania.

P. Dlaczego ustanowiono święta szczególne?

O. Ustanowiono święta szczególne dla ożywienia gorliwości oziębłych i wzbudzenia ich odwagi przypomnieniem wielkich wypadków religii i podania im nowych pobudek do cnoty.

P. Jaką nazwę Kościół nadaje dniom tygodnia?

O. Kościół nadaje dniom tygodnia nazwę *feryj*, co znaczy spoczynek i święto, dla przypomnienia nam, że każdy dzień powinien być dla nas dniem spoczynku przez zaniechanie grzechu, a święta przez radość spokojnego sumienia.

P. Jakie nabożeństwa szczegółowe są przywiązane do każdego dnia tygodnia?

O. Poniedziałek poświęcony jest duszom w czyscu; wtorek Aniołom stróżom; środa Męce Pańskiéj; czwartek Przenajświętszemu Sakramentowi ciała i krwi Pańskiéj; piątek śmierci Pana naszego; sobota Najświętszéj Pannie.

P. Czém były dnie środowe i piątkowe w piérwszych wiekach?

O. W piérwszych wiekach środa i piątek w każdym tygodniu były dniami *stacyi*, tojest dniami postu, modlitwy i zgromadzeń przy grobach męczenników. Ztądto pochodzi zwyczaj i prawo wstrzemięźliwości w piątki. W Rzymie poszczono soboty od piérwszego wieku. I ztąd ma pochodzenie prawo wstrzemięźliwości w tym dniu.

P. Co uważasz co do dni miesiąca?

O. Uważam co do dni miesiąca, że Kościół nadał każdemu z nich nazwę świętego, aby każdego dnia przypominać nam przykład braci naszych przebywających w Niebie i ośmielać do naśladowania ich cnót.

P. Co powinniśmy czynić by odpowiedzieć téj dążności Kościoła?

O. By odpowiedzieć téj dążności Kościoła, powinniśmy czytać życie świętego każdego dnia, nadewszystko w gronie rodziny.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *czytać będę życie świętego każdego dnia.*

LEKCYA XXV.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O ADWENCIE.

P. Coto jest Adwent?

O. Wyraz Adwent znaczy przybycie, nadejście. Adwent jest czasem modlitw i pokuty ustanowionéj od Kościoła dla przygotowania nas do święta Narodzenia Pańskiego.

P. Jakiém uczuciem Kościół chce nas natchnąć w czasie Adwentu?

O. W czasie Adwentu Kościół chce nas natchnąć naprzód uczuciem pokuty dla przygotowania serc naszych do narodzenia Messyasza; on nam powtarza wyrazy przez ś. Jana wyrzeczone do żydów nad brzegami Jordanu: *Czyńcie pokutę, gotujcie drogi pańskie, czyńcie proste ścieszki jego.*

P. Co czyni jeszcze?

O. Przywdziéwa ozdoby fioletowe; opuszcza *aleluja* wczasie swoich obrzędów.

P. Jakim jeszcze inném uczuciem chce nas natchnąć?

O. Chce nas także natchnąć uczuciem nadziei; i dlatego to zwiastuje nam w Epistołach i w Ewangieliach mszy bliskie przybycie Messyasza.

P. Co Adwent przedstawia?

O. Adwent przedstawia cztery tysiące lat, przez ciąg których Zbawiciel był oczekiwany. Kościół wzywa nas abyśmy wzdychali za jego przyjściem tak jak patryarchowie i prorocy. I od piętnastego grudnia aż do dwudziestego trzeciego, każe odmawiać wielkie antyfony, będące gorącemi westchnieniami ku Messyaszowi.

P. Co powinniśmy czynić by dobrze przepędzić Adwent?

O. Aby dobrze przepędzić Adwent powinniśmy: 1, wyrzec się grzechu; 2, czynić niektóre umartwienia; 3, gorąco oczekiwać przyjścia Messyasza w sercach naszych; 4, żyć wwiększém zebraniu ducha, z większą żarliwością niż w czasach zwyczajnych.

P. Jakie powody mamy dobrego przepędzania Adwentu?

O. Wiele powodów obowięzuje nas do dobrego przepę-

dzania Adwentu: 1, posłuszeństwo Kościołowi; 2, wdzięczność dla Jezusa-Chrystusa; 3, nasz interes duchowy, gdyż gorliwość nasza będzie miarą dobrodziejstw Messyaszowych.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *powtarzać będę codziennie, przez czas Adwentu, tę modlitwę: Boskie dzieciątko Jezus naródź się w mojém sercu.*

LEKCYA XXVI.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

ŚWIĘTO NIEPOKALANEGO POCZĘCIA NAJŚWIĘTSZÉJ PANNY.

P. Jakie święto obchodzi się ósmego grudnia?

O. Ósmego grudnia obchodzi się święto Niepokalanego Poczęcia Najświętszéj Panny. Najświętsza Panna mając zostać matką Boga, była uchronioną od grzéchu pierworodnego; gdyż tak przystawało czci trzech osób Trójcy świętéj, Ojcu, którego Marya jest córką, Synowi, którego jest matką, Duchowi świętemu, którego jest oblubienicą.

P. Niepokalane poczęcie Najświętszéj Panny jestże dogmatem wiary?

O. Niepokalane Poczęcie Najświętszéj Panny, nie jest dogmatem, ale zdaniem bardzo upewnioném, bo ugruntowaném na powadze ojców i teologów, oraz na postępowaniu Kościoła, który ustanowił święto umyślne dla jego uczczenia.

P. Czy to święto bardzo jest dawne?

O. To święto odnosi się do dwunastego wieku. Święty Anzelm arcybiskup Kantorberyjski, bardzo się przyłożył do jego upowszechnienia, a papieże udzielili wielkie odpusty tym którzy godnie takowe obchodzą.

P. Jak święto Niepokalanego Poczęcia może się przyczynić do uświętobliwienia naszego?

O. Święto Niepokalanego Poczęcia uświętobliwia wyobraźnią naszą przedstawieniem obrazu najczystszéj ze wszystkich świętych dziewic; nasz umysł, ostrzegając nas, że powinniśmy naśladować o ile możemy świętość Maryi, gdyż mamy przyjąć w komunii tego samego Boga, którego Ona była matką: ono uświętobliwia nasze serce, przejmując nas natchnieniem postanowienia, oczyszczenia go i zachowania bez zmazy.

P. Co czynić powinniśmy by godnie to święto obchodzić.

O. By je godnie obchodzić, powinniśmy: 1, dziękować Bogu iż Przenajświętszą Pannę zachował od zmazy pierworodnéj; 2, winszować Maryi tego zaszczytnego przywileju; 3, uczynić postanowienie unikania najmniejszych błędów; 4, odbyć jakowe umartwienia lub odmawiać modlitwy na cześć Przenajświętszéj Panny.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *odmawiać będę codziennie trzy Zdrowaś-Mnrya na cześć Niepokalanego Poczęcia.*

LEKCYA XXVII.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

O SUCHEDNIACH I WIGILIACH.

P. Coto są suchedni?

O. Suchedni, sąto trzy dni postu, które przypadają przy końcu każdéj pory roku, a ich początek odnosi się do czasu Apostołów. Zachowując i rozciągając jeszcze bardziéj ten zwyczaj już w całéj mocy wykonany u Żydow, Kościół dał dowód wielkiéj mądrości i wielkiéj pieczołowitości o dobro nasze.

P. Jakto?

O. Oznaczając czas i sposób spełnienia téj nauki Pana naszego: *Jeśli nie będziecie pokutować, wszyscy poginiecie*; nauki, którą wszyscy jesteśmy obowiązani wykonywać jako ludzie, jako grzesznicy i jako chrześcianie?

P. Jakie uczynki nakazuje nam Kościół?

O. Uczynki jakie nakazuje nam Kościół są: post, modlitwa i jałmużna, rzeczy przeciwne trzem wielkim namiętnościom będącym w nas: zamiłowaniu uciech, zamiłowaniu zaszczytów i zamiłowaniu bogactw.

P. Dlaczego Kościół ustanowił suchedni cztery razy do roku?

O. Kościół ustanowił cztery razy do roku suchedni, dla proszenia Boga o przebaczenie grzéchów popełnionych w czasie pory upłynionéj; 2, dla podziękowania mu za łaski nam udzielone; 3, dla zjednania błogosławieństw Nieba

dla święcących się na kapłanów; 4, dla dopomożenia byśmy bardziéj po Chrześciańsku przepędzali porę zaczynającą się.

P. Coto są wigilie?

O. Wyraz wigilia, znaczy czuwanie. Wigilie są dniem wstrzemięźliwości i postu, poprzedzającego wielkie święta roku. Liczą ich sześć: tojest wigilię Bożego Narodzenia, Wielkiéj Nocy, Zielonych Świątek, Wniebowzięcia Najświętszéj Maryi Panny, i Wszystkich świętych. W niektórych dyecezyach uroczystość świętego Piotra i Pawła także jest poprzedzona wigilią. (1)

P. Jak one przepędzać powinniśmy?

O. Jakikolwiek jest nasz wiek, powinniśmy te dnie świętobliwiéj przepędzać niż inne, dla przygotowania się do obchodzenia uroczystości, i otrzymania łask, jakowych Bóg w czasie ich trwania nie zaniedbuje obficiéj udzielać.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, a to dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *połączę z jałmużną i postem, modlitwę.*

LEKCYA XXVIII.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

BOŻE NARODZENIE.

P. Co jest przedmiotem święta Bożego Narodzenia?

O. Przedmiotem tego święta jest: narodzenie Pana naszego Jezusa-Chrystusa. Powinniśmy wierzyć, że syn Boży,

(1) Co u nas właśnie w Polsce ma miejsce.

wcielony w żywocie Maryi Panny, przyszedł na świat dla ocalenia naszego, w stajence w Betleem.

P. Opowiedz nam historyą Jego narodzenia?

O. Od czterech tysięcy lat świat oczekiwał Odkupiciela przyrzeczonego za pośrednictwem wielu proroków; nareszcie chwila przyjścia jego nadeszła. Z rozkazu cesarza Augusta, Józef i Marya udali się do Betleem dla przedstawienia się do spisu ludności. Nie mogąc oni znaleźć mieszkania w mieście, wprowadzili się do małéj stajenki będącéj w okolicy onego. W niéjto Najświętsza Panna wydała na świat Messyasza, od tak dawna oczekiwanego.

P. Kto obwieścił Jego narodzenie?

O. Aniołowie obwieścili Jego narodzenie pasterzom pasącym trzody w sąsiedztwie.

P. Opisz nam grotę w Betleem.

O. Grota w Betleem, w któréj się narodził Zbawiciel, ma trzydzieści siedm i pół stóp długości, jednaście stóp i trzy cale szerokości, a dziewięć stóp wysokości. Jest ona wykuta w skale. Podanie mówi, że w chwili narodzenia Zbawiciela wół i osioł znajdowali się w grocie.

P. Dlaczego Bóg naprzód uwiadomił pasterzy o narodzeniu syna swojego?

O. Bóg najprzód uwiadomił pasterzy o narodzeniu syna swojego, by nam okazał jak szanuje ubóstwo i prostotę serca.

P. Jak powinniśmy być usposobieni do świętobliwego obchodzenia święta Bożego Narodzenia?

O. Dla świętobliwego obchodzenia święta Bożego Narodzenia, powinniśmy mieć grzéch w najwjększém obrzydzeniu, żyć w zupełném oderwaniu się od stworzeń; to nam

głosi Dzieciątko - Jezus, urodzone ubogo, w pokorze i cierpieniu.

P. Ciągnij daléj tę odpowiedź?

O. Powinniśmy tkliwie miłować Zbawiciela, który by pozyskać naszą miłość, przyjął kształt niemowlęcia, i uczynił się bratem naszym; nakoniec powinniśmy naśladować Jego święte dziecięctwo.

P. Dlaczego kapłani odprawiają trzy msze w dniu Bożego Narodzenia?

O. Kapłani odprawiają trzy msze w dniu Bożego Narodzenia, dla uczczenia potrójnego urodzenia syna Bożego: 1, narodzenie Jego odwieczne na łonie Boga Ojca; 2, Jego czasowe narodzenie w stajence w Betleem; 3, Jego duchowe narodzenie w sercach sprawiedliwych przez miłość.

P. Czy jest obowiązkiem słuchać trzech mszy w dniu Bożego Narodzenia?

O. Niéma obowiązku słuchania trzech mszy w dniu Bożego Narodzenia; ale dobrze jest to uczynić jeśli możemy, sama bowiem wdzięczność to nam nakazuje.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, będę często powtarzał: *Boskie dzieciątko Jezus, uczyń serce moje podobném do Twojego.*

LEKCYA XXIX.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

ŚWIĘTO OBRZEZANIA.

P. Coto jest święto obrzezania?

O. Święto obrzezania jest dniem w którym Pan nasz otrzymał na ciele swojém znak dzieci Abrahama.

P. Dlaczego Zbawiciel poddał się temu obrzędowi?

O. Zbawiciel poddał się temu bolesnemu obrzędowi: 1, dla okazania że był prawdziwie człowiekiem i dziecięciem Abrahama i Dawida, według proroków; 2, dla nauczenia nas uszanowania, jakie winniśmy mieć dla praw Boga i Kościoła.

P. Co czynić powinniśmy, aby dobrze obchodzić to święto?

O. Aby dobrze obchodzić to święto, powinniśmy: 1, brzydzić się grzechem, który był przyczyną cierpień dziecięcia Boskiego; 2, oderwać się od zamiłowania zbytecznego stworzeń; 3, mieć udział w dolegliwościach Najświętszéj Maryi Panny.

P. Jakie imię otrzymał syn Boży w dniu swojego obrzezania?

O. W dniu swojego obrzezania, Syn Boży otrzymał imię Jezus, tojest Zbawiciel. Imie to było z Nieba zesłane przez Archanioła Gabryela, i oznajmione przez niego Maryi, gdy jéj zwiastował, że będzie matką Boga. Lecz dopiéro w dniu obrzezania Bóg publicznie dał poznać imię Syna swojego; albowiem w tym dniu Żydzi nadawali imiona dzieciom swoim.

P. Jak Pan nasz jest naszym Zbawicielem?

O. Pan nasz jest naszym Zbawicielem ze wszystkich względów. Jest on Zbawicielem naszego ducha, albowiem wybawił go od błędu; zbawicielem naszego serca, gdyż one wyzwoli z pod ucisku namiętności; zbawicielem naszego ciała, albowiem zwalił niewolę i prawo dozwalające mordu, gwałtu i ucisku jarzma szatana, zmazał grzech, otworzył Niebo, i udzielił wszelkie potrzebnę łaski dla dostąpienia go.

P. Z jakiemi uczuciami winniśmy wymawiać imię Jezus?

O. Powinniśmy wymawiać imię Jezus z wielkiém uszanowaniem, ufnością i miłością. Jest odpust dla tych, którzy schylają głowę wymawiając go lub słysząc wymówione.

P. Czy święto obrzezania jest bardzo dawne?

O. Święto obrzezania jest bardzo dawne. W szóstym wieku stało się uroczystém, albowiem Kościół chciał odpokutować bezprawia spełniane przez pogan tego dnia, który jest piérwszym w roku.

P. Co czynić powinniśmy by wejść w ducha Kościoła?

O. By wejść w ducha Kościoła, powinniśmy piérwszego dnia roku: 1, czynić postanowienia Chrześciańskie za wszystkich naszych braci i za wszystkich ludzi, życząc im szczerze dobrego roku, tojest, dobrego w obliczu Boga; powinniśmy także przemyślać o krótkości czasu, i wiedziéć jak téż jesteśmy z Bogiem.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *wymawiać będę co rano przy obudzeniu się mojém, święte imiona Jezusa i Maryi.*

LEKCYA XXX.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

ŚWIĘTO TRZECH KRÓLI.

P. Jakie święto Kościół obchodzi szóstego stycznia?

O. Szóstego stycznia Kościół obchodzi święto *Trzech Króli*. Trzykrotnie w ciągu piętnastu dni, powołuje on dzieci swoje do żłobu w Betleem, by bogaczy nauczyć umiarkowania i miłosierdzia dla ubogich, a ubogich poddania się w ich cierpieniach i ubóstwie.

P. Coto jest święto Trzech Króli?

O. Święto Trzech Króli jest dniem w którym Pan nasz był uczczony od Magów. Cudowna gwiazda ukazała się na Wschodzie, Magowie oświeceni łaską, przybyli aż do Betleem, ukorzyli się przed dzieciątkiem Jezus, i złożyli mu w darze, złoto, kadzidło i myrrę. Oni są pierwiastkami pogan.

P. Kto byli owi Magowie i wielu ich było?

O. Utrzymują powszechnie, że Magowie byli uczonymi, zajmującymi się nauką gwiazd, i że byli królami. A miało ich być trzech.

P. Jakie cnoty wskazuje nam przykład Magów?

O. Przykład Magów zachęca nas: 1, do korzystania z łaski, albowiem jak tylko postrzegli gwiazdę, opuścili wszystko i udali się za nią; 2, unikania złych towarzystw. Magowie nie wrócili wcale do Heroda, lecz oddalili się do swojego kraju całkiem inną drogą.

P. Święto Trzech Króli czy jest bardzo dawne?

O. Święto Trzech Króli odnosi się do piérwszych wieków Kościoła. Było ono zawsze jedném z najuroczystszych i jakby dalszym ciągiem święta Bożego Narodzenia: i dlatego to w wilią onego się nie pości.

P. Co czynić powinniśmy by wejść w ducha tego święta?

O. By wejść w ducha tego święta, powinniśmy: 1, dziękować Bogu za powołanie nas do wiary; 2, powinniśmy usiłować by stosować nasze postępowanie do wiary naszéj; 3, błagać Boga o zachowanie wiary pomiędzy nami, i o nawrócenie niewiernych.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *przyłożę się do dzieła rozszerzenia wiary*.

LEKCYA XXXI.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

ŚWIĘTO OCZYSZCZENIA NAJŚWIĘTSZÉJ MARYI PANNY.

P. Jakie święto obchodzi się 2 lutego?

O. 2 lutego obchodzi się święto Oczyszczenia Najświętszéj Maryi Panny, pospolicie zwane *Gromnicami*. W tym dniu Kościół podaje rozmyślaniu naszemu trzy tajemnice: 1, Oczyszczenie Najświętszéj Maryi Panny; 2, przedstawienie Dziecięcia Jezus w świątyni; 3, spotkanie się Szymona i Anny z Dzieciątkiem Jezus i jego rodzicami.

P. Coto jest Oczyszczenie Najświętszéj Maryi Panny?

O. Oczyszczenie Najświętszéj Maryi Panny, jest dniem, w którym się ona udała do świątyni Jerozolimskiéj, będąc posłuszną prawu Mojżeszowemu, obowięzującemu wszystkie niewiasty po rozwiązaniu do stawienia się w świątyni dla złożenia ofiary Panu. Najświętsza Marya Panna, lubo niepodlegała temu prawu, poddała się jednak onemu przez duch posłuszeństwa i pokory.

P. Co nas naucza Jéj przykład?

O. Jéj przykład naucza wszystkich Chrześcian uszanowania, z jakiém powinniśmy stosować się do zwyczajów Kościoła, a matkom chrześciankom staranności, z jaką powinny po narodzeniu swych dzieci, udawać się do Kościoła z podziękowaniem Panu.

P. Jaką drugą tajemnicę Kościół obchodzi 2 lutego?

O. Przedstawienie Dzieciątka Jezus w świątyni, jest drugą tajemnicą obchodzoną 2 lutego. Lubo Zbawiciel nie był obowiązanym, chciał jednak przez pokorę swoję poddać się prawu obowiązującemu wszystkich Żydów do poświęcenia Panu ich piérworodnych synów.

P. Jaka jest trzecia tajemnica którą obchodzimy 2 lutego?

O. Trzecia tajemnica, którą obchodzimy 2 lutego, jes spotkanie Szymona i Anny z Dzieciątkiem Jezus i Jego rodzicami.

P. Co starzec uczynił ujrzawszy Zbawiciela?

O. Starzec Szymon wziął Zbawiciela na ręce swoje, i uszczęśliwiony widzeniem Go, prosił o łaskę by mógł umrzéć; przepowiedział on wielkość boskiego Dziecięcia i boleści Maryi.

P. Dlaczego ustanowiono święto Oczyszczenia?

O. Święto Oczyszczenia zostało ustanowione dla obchodu trzech tajemnic, o których dopiéro mówiliśmy, i odpokutowania bezrządów, których się poganie dopuszczali w miesiącu lutym.

P. Co przedstawiają gromnice rozpalone rozdawane w tym dniu?

O. Rozpalone gromnice przedstawiają Jezusa-Chrystusa który jest światłem świata. To święto wymaga od nas wielkiéj pokory, gorącéj miłości i anielskiéj czystości serca.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *oczyszczę najtroskliwiéj moje intencye wchodząc do kościoła.*

LEKCYA XXXII.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

POST.

P. Dlaczego ustanowione są posty i dni wstrzemięźliwości?

O. Posty i dni wstrzemięźliwości są ustanowione dla umocnienia duszy naszéj i zwrócenia jéj panowania nad zmysłami; 2, dla odpokutowania grzechów; 3, dla oddania Bogu dobrodziejstw jakich nam udziela. Post jest jeszcze ustanowiony dla naśladowania postu Pana naszego Jezusa-Chrystusa, i przygotowania nas do komunii Wielkanocnéj.

P. Czy post jest bardzo dawnym?

O. Post pochodzi od Apostołów. Był więc zachowywanym we wszystkich częściach Kościoła. Pierwsi Chrześcianie pościli nadzwyczajnie ostro, i jako jałmużnę rozdawali co tylko pozostawało z wydatków na ich stoły postne.

P. Na czém się post zasadza?

O. Post zasadza się na jedzeniu raz tylko na dzień, zawsze wyrozumiały Kościół pozwala jeszcze użycia małéj wieczerzy.

P. Kto jest obowiązany pościć?

O. Ci którzy skończyli dwadzieścia i jeden lat obowiązani są pościć z mocy prawa kościelnego; lecz wszyscy grzesznicy są obowiązani do pokuty.

P. Jakie przyczyny uwalniają od postu?

O. Choroba, praca mordująca i niedostatek, są przyczynami uwalniającemi od postu.

P. Co należy zrobić w razie wątpliwości?

O. W razie wątpliwości czy należy pościć, trzeba się udać i radzić spowiednika, lub téż światłego i pobożnego lekarza. Gdy nie można pościć, trzeba wykonywać inne dobre uczynki, baczniéj czuwać nad zmysłami swojemi, i znosić pracę czy téż cierpienia z większém poddaniem się woli Boga.

P. Jakie usposobienia należy mićć w czasie postu?

O. Aby pościć z korzyścią, należy post uważać jako środek uświęcenia nas, i czynić wszystko co tylko potrzebném jest do tego, porzucić grzech, być obecnym na naukach i żyć w zebraniu ducha.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *połączę z postem, modlitwę i jałmużnę.*

LEKCYA XXXIII.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

ŚRODA POPIELCOWA I OBRZĘDY WIELKIEGO POSTU.

P. Coto jest nabożeństwo czterdziesto-godzinne?

O. Nabożeństwo czterdziesto-godzinne, sąto modlitwy uroczyste przy wystawieniu Najświętszego Sakramentu i innych pobożnych ćwiczeń wykonywanie. Zaczyna się ono w Niedzielę zapustną i trwa aż do Wtorku następnego włącznie.

P. Dlaczego ustanowione zostało?

O. Ustanowione zostało: 1, dla odciągnięcia wiernych od zabaw, rozrywek, balów i wszelkich występnych wybryków w tych dniach; 2, dla odpokutowania grzechów popełnionych w ów czas; 3, dla przygotowania nas do świętości postu; 4, dla uczczenia czterdziestu godzin upłynionych od skazania na śmierć Pana naszego aż do Jego Zmartwychwstania.

P. Coto jest Środa Popielcowa?

O. Środa Popielcowa jest piérwszym dniem Wielkiego postu. W tym dniu wszystkim wiernym udzielany jest popiół, jako znak rozpoczęcia pokuty.

P. Co myśléć powinniśmy otrzymując popiół?

O. Otrzymując popiół, winniśmy pomyśléć, że jesteśmy grzesznikami skazanymi na śmierć, i wzbudzać w sobie wielki żal dla otrzymania przebaczenia i zaszczytnego Zmartwychwstania.

P. Co czyniono niegdyś w dniu popielcowym?

O. Niegdyś w dniu popielcowym nakazywano pokutę publiczną grzesznikom. Biskup sypał im popiół na głowę, wypędzał ich z kościoła drzewcem krzyża, tak jak niegdyś Bóg wypędził piérwszych rodzicow naszych z raju ziemskiego, pozostawali oni oddzielonymi od wiernych aż do Wielkiego Czwartku.

P. Czy pokuty im naznaczone od Kościoła były bardzo ostre.

O. Pokuty naznaczone im od Kościoła były bardzo ostre, trwały one niekiedy po lat dwadzieścia, a oni poddawali się im z pokorą, by tylko mogli zmazać grzechy swoje.

P. Jak my powinniśmy zgładzać grzechy nasze?

O. Powinniśmy nasze grzechy zgładzać pokutą odpowiednią ich liczbie i ich ważności, i dlategoto Kościół bezprzestannie napomina nas przez ciąg Wielkiego postu, udzielając nam najpiękniejsze nauki, by ożywić w nas ufność i doprowadzić do wejścia w samych siebie.

P. Gdzie się znajdują te nauki?

O. Te nauki znajdują się nadewszystko w Ewangieliach Wielkiego postu. W piérwszéj Niedzieli, Kościół przedstawia nam Jezusa-Chrystusa na pustyni, modlącego się i poszczącego; w drugiéj niedzieli, mówi nam o Niebie, które będzie nagrodą prawdziwie pokutujących; w trzeciéj kreśli nam nieszczęsny stan grzechu, dla zachęcenia do pozbycia się go; w czwartéj chce abyśmy pojęli cud świętéj komunii, w któréj wszyscy mieć udział powinniśmy.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj

miłości, *obecnym będę z pobożnością przy wszystkich naukach w poście.*

LEKCYA XXXIV.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

OSTATNIE PIĘTNAŚCIE DNI WIELKIEGO POSTU.

P. Czemu są poświęcone ostatnie piętnaście dni Wielkiego postu?

O. Ostatnie piętnaście dni Wielkiego postu, są poświęcone uczczeniu męki Pana naszego; i dlategoto Kościół w Ewangieliach każdego dnia przytacza dobrodziejstwa i najpamiętniejsze cuda Zbawiciela, oraz niesprawiedliwość Żydów, którzy szukali wszelkich sposobów by poniósł śmierć.

P. Jak się nazywa ostatni tydzień Wielkiego postu?

O. Ostatni tydzień Wielkiego postu zowie się: 1, *Wielkim tygodniem*, z powodu ilości i wielkości tajemnic, jakie się w nim obchodzą, i długości nabożeństwa; 2, *tygodniem Męki*, z powodu cierpień Pana naszego; 3, a w niektórych krajach *tygodniem (xerofagii)*, ponieważ niegdyś jedzono tylko rzeczy suche, a za napój używano saméj wody; 4, *tygodniem świętym* z powodu świętości tajemnic, jakowe nam przypomina i świętobliwości jakiéj po nas wymaga.

P. Jak téż dawniéj przepędzano tydzień święty?

O. Niegdyś tydzień święty i tydzień Wielkonocny był ciągłém świętem, Trybunały wstrzymywały wymiar sprawiedli-

wości; handel był zawieszony, monarchowie ułaskawiali uwięzionych. Opłacano długi za dłużników, nieprzyjaciele godzili się; każdy starał się odświeżać w umyśle obowiązki swoje i Ewangielią.

P. Jak my powinniśmy go przepędzać?

O. My powinniśmy go przepędzać jak Kościół tego wymaga: 1, rozpamiętywać przez wszystkie dni mękę Pana naszego; 2, wzbudzać w sobie najżywszą odrazę do grzechu, a wielką miłość ku Bogu i bliźniemu; 3, żyć w wielkiém zebraniu ducha; 4, być obecnymi nabożeństwu i przystępować z szczególną żarliwością do Sakramentów Pokuty i Ciała i Krwi Pańskiéj.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę sobie zadawał codziennie jakie umartwienie w wielkim tygodniu.*

LEKCYA XXXV.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

NIEDZIELA PALMOWA. WIELKI CZWARTEK.

P. Jaki wypadek życia Pana naszego święci Kościół w Niedzielę Palmową?

O. W Niedzielę Palmową, Kościół święci wejście tryumfalne Jezusa-Chrystusa do Jeruzalem na pięć dni przed Jego zgonem. Dla ziszczenia przepowiedni Pan nasz chciał odbyć

uroczyste wejście do Jeruzalem. Gdy się już zbliżał, wszyscy wyszli naprzeciw Niemu, niosąc gałązki oliwne w ręku, i napełniając powietrze okrzykami: *Hossanna synowi Dawidowemu, błogosławiony który idzie w imię Pańskie.*

P. Co znaczy processya Palmowa?

O. Processya Palmowa, znaczy wejście Pana naszego do Jeruzalem, i wejście Jego do Nieba z wybranymi po ostatecznym sądzie.

P. Co powinniśmy czynić z palmą poświęconą?

O. Palmę poświęconą powinniśmy zachowywać z wielką starannością i używać jéj do robienia znaku krzyża świętego nad łóżkiem naszém w chwili udania się na spoczynek.

P. Jaką tajemnicę obchodzimy w Wielki Czwartek?

O. W Wielki Czwartek obchodzimy ustanowienie Sakramentu Ciała i Krwi Pańskiéj. W tym dniu szczególniéj dziękować powinniśmy Panu naszemu, że się poświęcił za nas, i błagać Go o przebaczenie zniewag, które odbiera w Przenajświętszym Sakramencie.

P. Jaka dawniéj ceremonia odbywała się w Wielki Czwartek?

O. Dawniéj i dotąd jeszcze, w niektórych krajach ma miejsce udzielanie rozgrzeszenia tym, którzy byli skazani na pokutę publiczną na początku postu. Komunikowano niemal ogólnie, i istotnie nie możemy wybrać stosowniejszego dnia dla okazania wdzięczności Panu naszemu.

P. Co się odbywa w czasie mszy wielko-czwartkowéj?

O. W czasie téj mszy święcą się święte oleje do udzielania Sakramentów chrztu, bierżmowania, ostatniego namaszczenia i kapłaństwa służące. Przy końcu mszy przenoszą Najświętszy Sakrament w miejsce przygotowane, przedstawia-

jące grób Zbawiciela. Wszystko z ołtarzy się zdejmuje, dzwony zaprzestają dzwonić na znak żałoby.

P. Co się robi po mszy.

O. Po mszy odbywa się obmycie nóg, na pamiątkę przykładu i nauki Pana naszego, który sam umywał nogi swoim Apostołom.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę oddawał każdego miesiąca powinną cześć Zbawicielowi w Przenajświętszym Sakramencie.*

LEKCYA XXXVI.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

WIELKI PIĄTEK.

P. Coto jest Wielki Piątek?

O. Wielki Piątek, jestto dzień w którym Kościół obchodzi pamiątkę śmierci Pana naszego Jezusa-Chrystusa.

P. Jak niegdyś obchodzono Wielki Piątek?

O Niegdyś obchodzono Wielki Piątek, przepędzając całą noc na modlitwach w kościele. Wszyscy pościli wyjąwszy dzieci niemające lat siedmiu.

P. Z ilu części się składa nabożeństwo wielko-piątkowe?

O. Nabożeństwo wielko-piątkowe składa się z trzech części?

P. Jaka jest piérwsza?

O. Piérwsza obejmuje dwie lekcye, jednę z Exodum w któréj Mojżesz opisuje ceremonię Baranka Wielkanocnego, figurę Pana naszego; drugą z Izajasza w któréj ten prorok przedstawia nam, że Jezus-Chrystus jest prawdziwym Barankiem wielkanocnym i przepowiada Jego cierpienia. Po nich następuje odczytanie męki, *według świętego Jana.*

P. Jaka jest druga?

O. Drugą częścią nabożeństwa wielko-piątkowego są: *uroczyste modlitwy* które Kościół odmawia za cały świat, a nawet za największych swoich nieprzyjaciół. Przed każdą modlitwą kapłan przyklęka, wyjąwszy przed tą, którą odmawia za Żydów.

P. Jaka jest trzecia?

O. Trzecia jest uczczeniem krzyża, który nam przedstawia Zbawiciela wchodzącego na Kalwaryą.

P. Co śpiewają przynosząc krzyż?

O. Przynosząc krzyż, śpiewają w imieniu Zbawiciela owe tkliwe wyrazy: *Ludu mój, cóż ci uczyniłem? czémże cię zasmuciłem? odpowiedz mi. Wybawiłem cię z niewoli egipskiéj, karmiłem cię manną, wprowadziłem cię do urodzajnéj ziemi, miałem cię w mojéj opiece, a tyś przygotował krzyż dla twojego Zbawiciela.*

O. Co czynić powinniśmy w wieczór wielko-piątkowy?

O. W wieczór wielko-piątkowy, około trzeciéj godziny powinniśmy iść do kościoła, gdyż to jest godzina w któréj skonał Jezus Chrystus, i dobrze uczynimy, jeśli rozpamiętywać będziemy siedm słów które wyrzekł na krzyżu.

P. Jakieto są słowa?

O. 1, *Ojcze, odpuść im, bo nie wiedzą co czynią*; 2, do dobrego łotra: *Dziś ze mną będziesz w Raju*; 3, do Maryi:

Niewiasto, oto twój Syn; a do świętego Jana: *Oto twoja Matka; 4, Pragnę; 5, Boże mój, Boże mój, czemuś mnie opuścił? 6, Dokonało się; 7, Ojcze, w ręce twe polecam ducha mojego.*

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *powtarzać będę każdego piątku, około trzeciéj godziny, pięć* Ojczenasz i pięć Zdrowaś Marya, *na cześć pięciu ran Pana naszego Jezusa-Chrystusa*

LEKCYA XXXVII.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

WIELKA SOBOTA.

P. Coto jest Wielka Sobota?

O. Wielka Sobota jest dniem, w którym Kościół obchodzi pogrzeb Zbawiciela. Niegdyś byłto dzień udzielania uroczystego chrztu Katechumenom. Nabożeństwo w tym dniu składa się z sześciu części.

P. Jaka jest piérwsza?

O. Piérwsza jest błogosławienie nowego ognia, co nam przypomina: 1, że Kościół zawsze błogosławi wszystkie rzeczy, których używa do czci Bożéj; 2, że wszystko powinno być nowe w sercu naszém, by naśladować Zbawiciela zmartwychwstałego.

P. Jaka jest druga?

O. Drugą jest błogosławienie gromnicy Wielkonocnéj. Owa gromnica wielkonocna byłato niegdyś kolumna wosku,

na któréj wypisywano epokę świąt Wielkonocnych. Ona jest piérwszym symbolem Zbawiciela zmartwychwstałego. Pięć ziarn kadzidła które w nią wkładają, oznaczają pięć ran Pana naszego Jezusa-Chrystusa i aromata których użyto do nabalsamowania ciała Jego.

P. Jaka jest trzecia?

O. Trzecią są proroctwa: Jest ich dwanaście, śpiéwano one w piérwszych wiekach dla utrzymania wiernych w pobożności, którzy całą noc przepędzali w kościele. Odnoszą się one zawsze do chrztu i wzywają nas do złożenia podziękowania Bogu.

P. Jaka jest czwarta?

O. Czwartą jest pobłogosławienie chrzcielnicy. Po przysposobieniu Katechumenów, prowadzono ich do chrzcielnicy śpiéwając litanie. Błogosławiono wodę w jakiéj mieli być odrodzonymi. To samo dziś jeszcze się wykonywa.

P. Jaka jest piąta?

O. Piąta jest msza, niéma ona introitu, ponieważ wszystek lud znajduje się w kościele. Jest ona bardzo krótka, gdyż nabożeństwa są nader długie.

P. Jaka jest szósta?

O. Szósta są nieszpory śpiéwane po mszy. Składają się one z jednego psalmu, w którym wzywamy pogan by się połączyli z żydami dla błogosławienia Pana, który przez łaskę chrztu, połączył wszystkie narody w jednym Kościele.

P. Co powinniśmy czynić w Wielką Sobotę?

O. W Wielką Sobotę powinniśmy zagrzebać się z Panem naszym w grobie; pozostawiając nasze zastarzałe nawyknienia do grzechu, byśmy zmartwychwstali z Jezusem-Chrystusem wiodąc nowe życie.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *pytać się będę siebie w Wielką Sobotę: Czy umarłem jako stary człowiek.*

LEKCYA XXXVIII.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

WIELKANOC.

P. Coto jest Święto Wielkanocy?

O. Święto Wielkanocy jest dniem, w którym Pan nasz zmartwychwstał. Zmartwychwstanie Jezusa-Chrystusa jest podstawą wiary naszéj i naszéj nadziei. I dlategoto Kościół obchodzi z taką wystawnością i weselem pamiątkę tego wielkiego wypadku.

P. Co znaczy wyraz Wielkanoc?

O. Wyraz Wielkanoc znaczy przejście, tojest, dla Hebrajczyków, przejście Anioła wytępiciela i wyswobodzenie ich z poddaństwa egipskiego; dla Chrześcian zaś, przejście Pana naszego z śmierci do życia, i ich wyzwolenie z poddaństwa grzechowi i czartu.

P. Dlaczego processya się odbywa przed mszą?

O. Odbywa się processya przed mszą na pamiątkę podróży, jaką Apostołowie i uczniowie odbyli w Galilei, gdy Pan nasz kazał im powiedzióć przez święte niewiasty: *idźcie, powiedzcie uczniom, iż was uprzedza do Galilei.*

P. Co czynić należy by godnie obchodzić święto Wielkanocne?

O. By godnie obchodzić święto Wielkanocne, należy: 1, mieć wielką wiarę w zmartwychwstanie Pana naszego; 2, dziękować Mu iż chciał się narodzić, umrzeć i zmartwychwstać dla nas; 3, zmartwychwstać z grzechu do łaski tak że po Wielkanocy, wiedziem nowe życie, co jest zakładem naszego zaszczytnego zmartwychwstania w dniu sądu ostatecznego.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *z wszelką troskliwością przystępować będę do komunii Wielkanocnéj.*

LEKCYA XXXIX.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

ZWIASTOWANIE.

P. Jakie święto obchodzone bywa 25 marca?

O. Dwudziestego piątego marca obchodzimy święto Zwiastowania Najświętszéj Maryi Panny. Archanioł Gabryel wysłany do Maryi dla uwiadomienia jéj, iż zostanie matką Boga, rzekł do niéj: *Bądź pozdrowiona, łaski pełna. Pan z tobą, błogosławionaś ty między niewiastami.*

P. Co uczyniła Najświętsza Panna?

O. Najświętsza Panna zmieszała się na te wyrazy i skromnie milczała, myśląc sama w sobie, co mogło znaczyć to pozdrowienie.

P. Co uczynił Anioł ujrzawszy ją pomieszaną?

O. Anioł widząc ją pomieszaną z pospiechem starał się uspokoić, mówiąc: *Nie bój się Marya, albowiem znalazłaś*

łaskę u Boga; Duch święty zstąpi na cię, a moc Najwyższego zaćmi tobie. Przetoż i co się z ciebie narodzi święte, będzie nazwane Synem Bożym. Marya, któréj zezwolenie było potrzebném, poddała się z pokorą rzekłszy: *Oto służebnica Pańska, niech mi się stanie według słowa twego.* I natychmiast Syn Boży wcielił się w łonie Maryi.

P. Co uważasz co do téj godności Matki Boga?

O. Uważam co do téj godności Matki Boga, żeto jéj wszystkie niewiasty winne są zaszczyt i względy, jakich doznają od czasów Ewangielii. I dlatego powinny mieć do Maryi najtkliwsze nabożeństwo.

P. Coto jest *Zdrowaś Marya?*

O. *Zdrowaś Marya*, czyli pozdrowienie anielskie, jestto modlitwa na cześć Najświętszéj Panny.

P. Z czego się ona składa?

O. Składa się: 1, z wyrazów które Anioł zwrócił do Najświętszéj Panny; 2, z wyrazów świętéj Elżbiety, gdy przyjmowała odwiedziny swojéj krewnéj; 3, z wyrazów przydanych od Kościoła.

P. Kiedy należy odmawiać *Zdrowaś Marya*?

O. Często należy powtarzać *Zdrowaś Marya*, ale nadewszystko trzy razy: rano, w południe i wieczór; podobnież jak Anioł pański, rano, w południe i wieczór, do których przywiązane są wielkie odpusty.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *nie zaniedbam błogosławić téj godziny odmawiając Zdrowaś Marya.*

LEKCYA XL.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

MIESIĄC MARYI, SKAPLERZ, RÓŻANIEC.

P. Jakie są główniejsze praktyki pobożne do Najświętszéj Panny?

O. Główniejsze praktyki pobożne do Najświętszéj Panny są: miesiąc Maryi, szkaplerz i różaniec.

P. Coto jest miesiąc Maryi?

O. Miesiąc Maryi, jestto miesiąc maj, poświęcony uczczeniu Najświętszéj Pany. Tego nabożeństwa, które powstało we Włoszech w ostatnim wieku, celem jest otrzymać od królowéj dziewic zachowanie niewinności wśród pokus powstających tłumnie w pięknéj porze roku.

P. Jak należy obchodzić miesiąc Maryi?

O. By dobrze obchodzić miesiąc Maryi, należy codziennie ofiarować na cześć Najświętszéj Panny kilka modlitw, kilka czytań i usiłować wchodzić w jéj ślady.

P. Coto jest skaplerz?

O. Skaplerz jestto nabożeństwo na cześć Najświętszéj Panny; było ono natchnione błogosławionemu Szymonowi Stoke, przełożonemu Karmelitów w dwónastym wieku.

P. Co mu przyrzekła Najświętsza Panna?

O. Najświętsza Panna przyrzekła wyjednać dla tych, którzy będą nosić skaplerz, nadzwyczajne łaski w otrzymaniu dobrego zgonu; lecz niéma się przez to rozumieć, że wszyscy co noszą skaplerz są pewnymi zbawienia.

P. Co jeszcze przyrzekła?

O. Przyrzekła jeszcze, że wyzwoli z czysca wszystkich spółczłonków pomarłych, w sobotę po ich zgonie.

P. Co należy czynić aby mieć udział w tych przywilejach?

O. Aby mieć udział w piérwszym przywileju, dostateczną jest rzeczą żyć po chrześciańsku w swoim stanie i nosić zawsze skaplerz. By mieć udział w drugim, trzeba także żyć po chrześciańsku; kto umie czytać, powinien powtarzać godzinki do Najświętszéj Panny codziennie; kto zaś nie umie, powinien pościć wszystkie środy.

P. Coto jest różaniec?

O. Różaniec jestto nabożeństwo na cześć Najświętszéj Panny; zasadza się ono na odmawianiu w każdym tygodniu trzech koronek, czyli piętnastu dziesiątek Zdrowaś Maryi, rozpamiętywając główniejsze tajemnice Pana naszego i Najświętszéj Panny. Te tajemnice rozdzielone są na trzy klassy: tajemnice *radosne*, tajemnice *żałosne*, i tajemnice *chwalebne*.

P. Kto ustanowił różaniec?

O. Świętemu Dominikowi Najświętsza Panna poleciła ustanowienie różańca, w początkach trzynastego wieku. To nabożeństwo zjednywa największe łaski, a mnóstwo papieży, królów i książąt cisnęło się do zostania członkami bractwa. I my to samo uczynić powinniśmy, gdyż mamy nader naglącą potrzebę protekcyi Najświętszéj Panny.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *przystąpię do bractwa Skaplerza i Różańca.*

LEKCYA XLI.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

KRZYŻOWE DNI. PROCESSYE ŚWIĘTEGO MARKA.

P. Coto są krzyżowe dni?

O. Kryżowe dni sąto trzydniowe processye, modlitwy i posty, poprzedzające Wniebowstąpienie, dla uproszenia u Boga błogosławieństwa dla roli.

P. Lecz wszakże prawa natury są niezmienne?

O. Prawa natury nie są niezmienne, zależą one od woli Boga, który one utworzył. Co więcéj, gdy Go prosimy o otrzymanie deszczu lub pogody, nie prosimy aby ilość deszczu mającego spaść w roku, według praw natury, zmniejszyła się; prosimy tylko aby dészcz spadł w czasie i miejscu przynależném.

P. Kto ustanowił dni Krzyżowe?

O. Święty Mamert biskup w Vienne w Delfinacie ustanowił dni Krzyżowe przy schyłku piątego wieku, dla uśmierzenia plag trapiących miasto Vienne i cały Delfinat.

P. Co czynić należy dla święcenia dni Krzyżowych?

O. Dla święcenia dni Krzyżowych, należy: 1, zachować wstrzemięźliwość od pokarmów mięsnych przez trzy dni w których się one obchodzą; 2, bywać na processyach, o ile można z pobożnością i skruchą.

P. Kto ustanowił processyą świętego Marka?

O. Processya świętego Marka ustanowioną została od świętego Grzegorza Wielkiego, dla przebłagania gniewu Bo-

skiego w zarazie trapiącéj miasto Rzym. Byłoto w szóstym wieku. Wszystkie kościoły przyswoiły sobie tę processyą dla zachowania życia naszego i wszelkich dóbr od plag mogących im zagrażać.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę bywał z pobożnością na processyach w dni krzyżowe.*

LEKCYA XLII.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

WNIEBOWSTĄPIENIE.

P. Coto jest za święto Wniebowstąpienia?

O. Święto Wniebowstąpienia jestto dzień, w którym Pan nasz wzniósł się do Nieba.

P. Jak Pan nasz wzniósł się do Nieba?

O. Czterdziestego dnia po swojém Zmartwychwstaniu Pan nasz wyszedł z Betanii z uczniami swoimi i swoją świętą Matką, wstąpił na górę Oliwną, dał Apostołom rozkaz i moc opowiadania Ewangielii wszelkiemu stworzeniu, pobłogosławił ich poraz ostatni przyrzekając Ducha-Świętego; poczém wzniósł się do nieba w ich obecności, własną swoją mocą, wprowadzając z sobą dusze sprawiedliwych pomarłych przed Jego przyjściem.

P. Co uczynili Apostołowie?

O. Apostołowie śledząc wzrokiem mistrza swojego wstępującego do niebios, oddalili się do Jeruzalem dla oczekiwania na ustroni i modlitwie zstąpienia Ducha-Świętego.

P. Jaki cud zrobił Zbawiciel wstępując do Nieba?

O. Wstępując do Nieba, Pan pozostawił na skale odciśnięty ślad stóp swoich; i takowy do dziś dnia widzieć jeszcze można.

P. Dlaczego Zbawiciel wstąpił do Niebios?

O. Zbawiciel wstąpił do Niebios: 1, by objął wposiadanie chwałę na jaką święte Jego człowieczeństwo zasłużyło przez mękę swoję; 2, dla zesłania Ducha-Świętego na swoich Apostołów, a przez nich na cały świat; 3, dla otworzenia nam Nieba; 4, dla przygotowania tam miejsc i strzeżenia ich dla nas.

P. Co czynić powinniśmy, by godnie święcić Wniebowstąpienie?

O. By godnie święcić Wniebowstąpienie, powinniśmy oderwać się od rzeczy ziemskich i z szczerością pragnąć zająć miejsce, jakie nam Jezus-Chrystus przygotował w Niebie.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *często będę patrzał w Niebo mówiąc: Mam tam miejsce oczekujące na mnie.*

LEKCYA XLIII.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

ZIELONE ŚWIATKI.

P. Coto są Zielone Świątki?

O. Zielone Świątki są dniem, w którym Duch-Święty zstąpił na Apostołów. Wyraz *Pentecôte* znaczy pięćdziesiąt, al-

bowiem zstąpienie Ducha-Świętego nastąpiło w pięćdziesiąt dni po Zmartwychwstaniu Pana naszego. Owe pięćdziesiąt dni tworzą czas Wielkanocny, będący wesołém przygotowaniem do uroczystości Zielonych Świątek.

P. Jak nas Kościół przygotowuje jeszcze do tego święta?

O. Kościół jeszcze przygotowuje nas do tego święta: 1, wzywając abyśmy się modlili przez dziesięć dni oddzielających Wniebowstąpienie od Zielonych Świątek; 2, ustanowieniem wigilii z postem obowięzującym.

P. Jak Duch-Święty zstąpił na Apostołów?

O. Duch-Święty zstąpił na Apostołów pod postacią języków ognistych. Ogień oświeca, wznosi, oczyszcza, zmienia w ogień to co zapalił. Toż samo téż zdziałał w Apostołach, i dziś jeszcze działa w tych, którzy godnie Go przyjmują.

P. Dlaczego się ukazał pod postacią języków?

O. Ukazał się pod postacią języków dla okazania, że Apostołowie powinni byli wszędzie opowiadać Ewangielią, jakiéj on nadał im najdoskonalsze zrozumienie.

P. Jakie dary jeszcze towarzyszyły niegdyś zstąpieniu Ducha-Świętego na wiernych?

O. W piérwszych wiekach zstąpienie Ducha-Śwtętego na wiernych przez bierzmowanie, zwykle było połączone z darami zewnętrznemi, jakiemi były: dar języków i prorokowanie. Ustały one jak tylko religia dostatecznie została ugruntowaną

P. Jakie są usposobienia do przyjęcia Ducha-Świętego i dobrego obchodzenia uroczystości Zielonych Świątek.

O. Usposobieniami do przyjęcia Ducha-Świętego i dobrego obchodzenia uroczystości Zielonych Świątek są: 1, go-

rące pragnienie przyjęcia Ducha-Świętego; 2, zupełne oderwanie się od wszelkich złych żądzy.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego, dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *lękać się będę opierać natchnieniom łaski.*

LEKCYA XLIV.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

TRÓJCA ŚWIĘTA.

P. Coto jest za święto Trójcy Świętéj?

O. Święto Trójcy Świętéj jest dniem wyłącznie na to poświęconym, aby Kościół oddał cześć jednemu Bogu w trzech osobach. Cała religia dąży do chwały Boga, a w skutku tego do chwały Trójcy Świętéj, i można powiedziéć, że święto Trójcy Świętéj jest wieczne.

P. Dlaczego ustanowiono szczegółowe święto Trójcy Świętéj.

O. Ustanowiono szczegółowe święto Trójcy Świętéj dla zadowolenia pobożności Chrześcian, którzy nie poprzestając na ogólném święcie, pragnęli jeszcze poświęcić jeden dzień uczczeniu téj tajemnicy. Ustanowienie tego święta nastąpiło około dziewiątego wieku, potwierdzone zaś zostało przez Rzym około czternastego wieku.

P. Jakie są nasze obowiązki względem Trójcy Świętéj?

O. Obowiązki nasze względem Trójcy Świętéj są czcić ją nie szperając w téj tajemnicy. Tajemnica ta jest jakby

słońce, którego istnienie jest pewne, chociaż oczy nasze zbyt są słabe, aby mogły patrzéć w niego.

P. Co jeszcze powinniśmy czynić?

O. Powinniśmy jeszcze naśladować trzy dostojne osoby. Są one najdoskonaléj święte, przeto i my usiłować winniśmy stać się świętymi i doskonałymi. Są one ściśle połączone, my winniśmy zatém naśladować Je przez tkliwą miłość ku naszym bliźnim.

P. Jaki jeszcze inny obowiązek mamy do spełnienia?

O. Powinniśmy dziękować każdéj z trzech osób za to co dla nas uczyniła. Ojciec nas stworzył, Syn nąs odkupił, a Duch-Święty nas uświęcił.

P. Jakie nabożeństwo odbywać powinniśmy na cześć Trójcy Świętéj.

O. Możem odbywać nabożeństwo na cześć Trójcy Świętéj przez zebranie się trzech osób, i odmówienie rano, w południe i wieczór, siedmiu *Chwała Ojcu*, i jednego *Zdrowaś Marya*. Wielkie odpusty są do tego przywiązane; jestto najlepszy środek wynagrodzenia bluźnierstw bezbożnych.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a dowód téj miłości, *często się będę pytał sam siebie: Czyim jestem obrazem.*

LEKCYA XLV.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

BOŻE CIAŁO.

P. Coto jest za Święto Bożego Ciała?

O. Święto Bożego Ciała jestto dzień poświęcony czci szczególniejszéj Pana naszego Jezusa-Chrystusa w Najświętszym Sakramencie Ołtarza. Codziennie obchodzi się to święto odprawianiem ofiary mszy świętéj, tak że uroczystość Eucharystyi jest ciągłą tak jak i Trójcy Świętéj; jednak Kościół ustanowił święto oddzielne, poświęcone uczczeniu Jezusa-Chrystusa obecnego na ołtarzach naszych.

P. Czy to święto jest bardzo dawne?

O. Święto Ciała i Krwi Pańskiéj jest tak dawne jak Kościół, lecz święto szczególne sięga dopiéro trzynastego wieku.

P. Dlaczego zostało ustanowione?

O. Ustanowione zostało: 1, dla wynagrodzenia Zbawiciela za zniewagi wyrządzone mu przez bezbożników i odszczepieńców; 2, dla ożywienia pobożności Chrześcian ku Przenajświętszemu Sakramentowi. Nabożeństwo Bożego Ciała, najpiękniejsze ze wszystkich, ułożone zostało przez świętego Tomasza z Akwinu.

P. W jakiéj epoce święto Bożego Ciała stało się powszechném?

O. Święto Bożego Ciała stało się powszechném w Kościele 1311 roku, po Koncylium powszechném w Vienne.

Najuroczystszą częścią tego święta jest processya, w któréj w tryumfie jest obnoszonym Pan nasz Jezus-Chrystus.

P. Co czynić powinniśmy by Go uczcić?

O. Powinniśmy: 1, towarzyszyć processyi z zebraniem ducha i pobożnością; 2, dziękować Zbawicielowi za nadzwyczajną dobroć, iż pozostaje z nami i zwidza nasze ulice i place; 3, błagać Go o przebaczenie za nasze nieuszanowania i za nasze niewdzięczności względem Niego; 4, modlić się o nawrócenie tych, którzy Go obrażają nawet w tym dniu jeszcze.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *będę oddawał z drugimi należny pokłon przez całą oktawę Bożego Ciała.*

LEKCYA XLVI.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

ŚWIĘTO SERCA JEZUSOWEGO.

P. Coto jest święto Serca Jezusowego?

O. Święto Serca Jezusowego jestto uroczystość ustanowiona od Kościoła dla uczczenia serca Zbawiciela gorejącego dla nas miłością, i dla wynagrodzenia zniewag, których jest przedmiotem.

P. Jaką cześć winniśmy świętemu sercu Jezusowemu?

O. Winniśmy świętemu Sercu Jezusowemu tę samę cześć, jaką winniśmy Jego świętemu człowieczeństwu, gdyż jest

osobiście połączone z bóstwem. W świętém sercu Jezusa czcimy samego Jezusa-Chrystusa.

P. Jaki jest początek nabożeństwa do świętego Serca Jezusowego?

O. Nabożeństwo do świętego Serca Jezusowego objawione zostało wielebnéj Małgorzacie Maryi Alocoque, zakonnicy francuzkiéj Wizytce, żyjącéj w siedmnastym wieku.

P. Dlaczego to nabożeństwo objawione zostało w tych ostatnich czasach.

O. Nabożeństwo to zostało objawione w tych ostatnich czasach dla ożywienia żarliwości Chrześcian przedstawieniem ich miłości Najukochańszego i Najmilszego Serca.

P. Jaki jest duch tego nabożeństwa?

O. Duchem tego nabożeństwa jest: 1, uczczenie wdzięcznością i poświęceniem bez granic nieskończonéj miłości Serca-Jezusowego dla ludzi, nadewszystko w Eucharystyi; 2, naprawienie wszelkiemi możliwemi sposobami zniewag na jakie miłość naraziła je w ciągu Jego życia śmiertelnego i naraża jeszcze codziennie w Najświętszym Sakramencie.

P. Jakie są główniejsze owoce tego nabożeństwa?

O. Ognista miłość dla Zbawiciela i niezliczone łaski są owocem i nagrodą tego nabożeństwa.

P. Coto jest bractwo Serca Świętego?

O. Bractwo jestto stowarzyszenie potwierdzone od Kościoła dla uczczenia świętego Serca Jezusa, do którego wiele odpustów jest przywiązanych. Zobowiązania onego zasadzają się na odmawianiu każdego dnia jednego *Ojcze nasz*, jednego *Zdrowaś*, i jednego *Wierzę*.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *przystąpię do towarzystwa pobożnego Serca świętego.*

LEKCYA XLVII.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

NAWIDZENIE. WNIEBOWZIĘCIE NAJŚWIĘTSZÉJ MARYI PANNY.

P. Jakie święto Kościół obchodzi 2 lipca?

O. 2 lipca Kościół obchodzi święto Nawidzenia Najświętszéj Panny. Obchodzimy Maryą odwidzającą świętą Elżbietę, krewnę swoję, z powinszowaniem łask, jakiemi Bóg ją obdarzył.

P. Przez kogo święto Nawidzenia ustanowione zostało?

O. Święto Nawidzenia ustanowione zostało przez papieża Urbana VI, a publiczném uczynione w czternastym wieku od papieża Bonifacego IX, dla zakończenia rozdwojenia Zachodniego, trapiącego Kościół.

P. Jakie cnoty okazała Najświętsza Panna w Nawidzeniu swojém?

O. W Nawidzeniu swojém Najświętsza Panna okazała wiele cnót, które winniśmy naśladować w naszych rozmowach i w naszych odwidzinach: miłość, pokorę, skromność i żarliwość o chwałę Boga.

P. Jakie święto obchodzimy 15 sierpnia?

O. 15 sierpnia obchodzimy święto Wniebowzięcia Najświętszéj Maryi Panny w najgorętszéj miłości dla Boga, bez

ulegnienia Jéj ciała najmniejszemu zepsuciu. Wniebowzięcie Maryi nie jest dogmatem wiary, lecz prawdą o któréj nikt powątpiewać niepowinien.

P. Kiedy ustanowione zostało święto Wniebowzięcia?

O. Święto Wniebowzięcia sięga poza wiek szósty; było ono obchodzone z wielką wystawnością, a niegdyś z wielką nadewszystko żarliwością.

P. Jakie jest zajęcie Najświętszéj Maryi Panny w Niebie?

O. Zajęcie Najświętszéj Maryi Panny w Niebie jest takie samo, jak Pana naszego Jezusa-Chrystusa. Przyczynia się Ona za nami, popiera naszą sprawę, i udziela nam hojnie łask Boga; kocha nas tak tkliwie jak żadna matka nigdy dotąd nie kochała dziecięcia swojego.

P. Co powinniśmy czynić, by zasłużyć na Jéj opiekę?

O. Dla zasłużenia na Jéj opiekę powinniśmy: 1, być wiernymi łasce, gdyż tym sposobem Marya doszła Najwyższego szczytu chwały swojéj; 2, składać Jéj codziennie cośkolwiek, choćby tylko lekki hołd, aby takowy był tylko ciągłym.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *przybiorę Najświętszą Pannę za moją powiernicę.*

LEKCYA XLVIII.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

NARODZENIE NAJŚWIĘTSZÉJ MARYI PANNY.

P. Jakie święto obchodzimy 8 września?

O. 8 września obchodzimy święto Norodzenia Najświętszéj Panny.

P. Czy to święto jest bardzo dawne?

O. To święto sięga jedenastego wieku i zdaje się że początek swój wzięło we Francyi, zkąd przeszło do innych części Kościoła Katolickiego.

P. Co powinniśmy czynić, by go dobrze obchodzić?

O. By go dobrze obchodzić, powinniśmy: 1, dziękować Bogu że nam dał tak dobrą matkę; 2, winszować Najświętszéj Pannie pełności łask, z jakiemi na świat przybyła; 3, powziąć postanowienie naśladowania cnót Najświętszéj Maryi Panny w dzieciństwie.

P. Jak powinniśmy uważać Najświętszą Pannę w Jéj uroczystościach i w całém Jéj życiu?

O. Powinniśmy uważać Najświętszą Pannę w Jéj uroczystościach i w całém Jéj życiu jako wzór wszystkich Chrześcian, a nadewszystko Chrześcianek. Córka, małżonka, matka, wdowa, a zawsze dziewica, Marya przedstawia im wzór najdoskonalszy w wszelkich stosunkach, w jakich tylko mogą się znajdować. Naśladując Najświętszą Pannę, doznawać one będą poszanowania i szczęścia, jakowych religia chce im nastręczyć.

P. Co za pożytek przynosi cześć oddawana Najświętszéj Pannie?

O. Cześć oddawana Najświętszéj Pannie napełnia serca łagodnością, czystością i zaufaniem, i wywiera wpływ na obyczaje publiczne uświęcając one, a nawet na sztuki przejmując one natchnieniem i uszlachetniając.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *wzywać będę Maryi w wszelkich moich troskach i pokuszeniach.*

LEKCYA XLIX.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

ZNALEZIENIE I PODWYŻSZENIE KRZYŻA ŚWIĘTEGO.

P. Którę jest piérwsze święto ustanowione na cześć Krzyża?

O. Piérwsze święto na cześć Krzyża jest to, które Konstantyn ustanowił na pamiątkę cudownego Krzyża, jak się mu objawił.

P. Czy to święto było bardzo uroczyste?

O. W początkach swych to święto było bardzo uroczyste, i jeszcze bardziéj takowém się stało, gdy w roku 326 święta Helena, matka Konstantyna, wynalazła krzyż Zbawiciela. Obie te okoliczności połączone stanowią jedno tylko święto, które nazywamy Znalezieniem Krzyża świętego. Bywa ono obchodzone 3 maja.

P. Jakie jest drugie święto na cześć Krzyża?

O. Drugiém świętem na cześć Krzyża obchodzoném jest Podwyższenie Krzyża świętego, ustanowione w ósmym wieku na podziękowanie Bogu za powrócenie prawdziwego krzyża, który Persowie uprowadzili z Jeruzalem.

P. Jak powinniśmy czcić Krzyż święty?

O. Powinniśmy czcić Krzyż święty rozmyślając często nad naukami, jakie on nam udziela; umieszczając go przyzwoicie w naszych mieszkaniach, nosząc na sobie i oddając pokłon w przechodzie, oraz zawsze czyniąc w każdéj okoliczności znak Krzyża świętego.

P. Coto jest droga krzyżowa?

O. Droga krzyżowa, co do litery uważając, znaczy przestrzeń jaką boski Zbawiciel przebył pod ciężarem Krzyża; przestrzeń ta rozciąga się od pałacu Piłata aż do miejsca na Kalwaryi, w którém został ukrzyżowany.

P. Co tu rozumiemy przez drogę krzyżową?

O. Rozumiemy tu przez drogę krzyżową, drogę przenośnie przedstawioną, jaką przebył Pan nasz obciążony własnym Krzyżem. By takowe przedstawienie tkliwszém uczynić, umieszczają się w pewnych odległościach obrazy wyobrażające Zbawiciela wchodzącego na Kalwaryą.

P. Kto ustanowił drogę krzyżową?

O. Papieże ustanowili drogę Krzyżową, dla ułatwienia Chrześcianom przejścia w duchu owéj drogi, którą rzeczywiście przechodził Zbawiciel i wzbudzenia w ich duszy wielkich uczuć miłości i żalu.

P. Jakie są skutki tego nabożeństwa?

O. Skutki tego nabożeństwa są: 1, rozproszenie pomroki naszego pojęcia; 2, wzruszenie serc naszych; 3, dopomoże-

nie dokładniejszemu rozpamiętywaniu tajemnic męki Pana naszego.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *często będę błagał o naukę Krzyża.*

LEKCYA L.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

ŚWIĘTO ŚWIĘTEGO MICHAŁA I ANIOŁÓW STRÓŻY.

P. Cześć świętych Aniołów czy jest bardzo dawną?

O. Cześć Aniołów odnosi się do Starego Testamentu i znajduje się w wszelkich praktykach Kościoła, jakto widzimy w Prefacyi, w Kanonie mszy, w litaniach i innych modlitwach najdawniejszéj starożytności.

P. Jakież święta Kościół ustanowił na cześć świętych Aniołów?

O. Kościół ustanowił dwa święta szczególne na cześć świętych Aniołów: tojest, święto świętego Michała i święto Aniołów Stróży.

P. Z jakiéj okoliczności ustanowione zostało święto świętego Michała?

O. Święty Michał wódz wojsk niebieskich objawił się na górze Gargan we Włoszech w roku 493; i z téj okoliczności ustanowiono święto szczegółowe na cześć jego i wszystkich dobrych Aniołów.

P. Jaką cześć oddajemy Aniołom?

O. Cześć jaką oddajemy Aniołom jest niższą od czci oddawanéj Bogu. Czcimy ich bowiem tylko jako ministrów Boga, jako naszych pośredników i przyjaciół.

P. Jakie jeszcze inne święto Kościół ustanowił na cześć świętych Aniołów?

O. Innèm jeszcze świętem ustanowionèm na cześć świętych Aniołów jest święto Aniołów Stróżów. Odnosi się ono do siedmnastego wieku.

P. Jakie uczucie w nas natchnąć powinno?

O. Powinno ono natchnąć nas uczuciem wielkiéj wdzięczności ku Bogu, a wysokiego szacunku dla duszy naszéj, wiodącego nas do szanowania samych siebie, szanowania drugich i nigdy niegorszenia ich.

O. Co jesteśmy winni naszemu Aniołowi Stróżowi?

P. Winni jesteśmy trzy rzeczy naszemu Aniołowi Stróżowi: 1, uszanowanie z powodu jego obecności; 2, miłość z powodu jego dobroci dla nas; 3, zaufanie z powodu możnéj jego opieki jaką nas otacza.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *odmawiać będę żarliwie każdego dnia modlitwę do mojego Anioła Stróża.*

LEKCYA LI.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

ŚWIĘTO WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH.

P. Jakie święto obchodzimy 1 listopada?

O. 1 listopada obchodzimy święto Wszystkich Świętych. W nabożeństwie dnia tego, Kościół przywodzi nas do uczucia radości i uczucia smętności.

P. Jakim sposobem i gdzie to znajdujesz?

O. W Epistole zachęca nas, mówiąc, iż w Niebie są święci wszystkich krajów i wszystkich wieków. W Ewangieli wskazuje nam cnoty jakie wykonywać powinniśmy aby tam dojść. W Prefacyi powiada, że święci są bracia nasi, że nas uważają z miłością, i że nas wspierają swojemi potężnemi modłami. W nieszporach nam przypomina, że jesteśmy na wygnaniu, i każe nam wzdychać razem z Izraelitami w niewoli Babilońskiéj będącymi za Jerozolimą niebieską, naszą prawdziwą Ojczyzną.

P. Czy święto Wszystkich Świętych jest bardzo dawne?

O. Święto Wszystkich Świętych sięga siódmego wieku. Było ono ustanowione w Rzymie przez papieża Bonifacego IV, następnie przeszło do całego chrześciaństwa.

P. Dlaczego zostało ustanowione?

O. Zostało ustanowione: 1, dla uczczenia wszystkich świętych, a nadewszystko tych, których nie znamy lub których święto niéma dnia oznaczonego w roku; 2, dla podziękowania Bogu za łaski, jakiemi obdarzył wybranych swoich; 3, dla

wzbudzenia w nas chęci do naśladowania cnót tych świętych; 4, dla podania nam sposobności naprawienia błędów, jakie mogliśmy popełnić w obchodzeniu każdego święta w szczególności.

P. Co czynić trzeba by godnie obchodzić święto Wszystkich Świętych?

O. By godnie obchodzić święto Wszystkich Świętych, należy wzbudzić w sercu naszém żądzę osiągnienia Nieba i wielką odrazę ku ziemi, oraz powziąść szlachetne postanowienie naśladowania świętych.

P. Coto jest błogosławienie świętych?

O. Błogosławienie świętych, jestto akt, mocą którego papież oznajmia, że jaka osoba jest błogosławioną po swoim zgonie.

P. Coto jest kanonizacya świętych?

O. Kanonizacya świętych, jestto uroczyste i stanowcze postanowienie, mocą którego papież zalicza jaką osobę w rzęd świętych i upoważnia do oddawania jéj czci w całym kościele.

P. Czego potrzeba by przystąpić do błogosławienia i kanonizacyi świętych.

O. By przystąpić do błogosławienia i kanonizacy świętych, potrzeba niezawodnych cudów, któreby zdziałała ta osoba po zgonie swoim. Kościół w tym względzie postępuje z roztropnością prawdziwie boską, jaką nawet odszczepieńcy i bezbożnicy są zmuszeni podziwiać.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, będę sobie często mówił: *chcę być wielkim świętym.*

LEKCYA LII.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

DZIEŃ ZADUSZNY.

P. Jakie święto obchodzimy nazajutrz Wszystkich Świętych?

O. Nazajutrz Wszystkich Świętych, obchodzimy święto czyli wspomnienie zmarłych. Łącząc święto zmarłych z uroczystością Wszystkich Świętych, Kościół chciał nam przypomnieć, że wszyscy jesteśmy bracia.

P. Czy Kościół zawsze się modlił za zmarłych?

O. W piérwszych wiekach zaraz Kościół modlił się za zmarłych, składając świętą ofiarę w dniu ich zgonu i w rocznicę; modli się on jeszcze za nich we wszystkich mszach; nakoniec ustanowił szczegółowe święto dla niesienia ulgi wszystkim zmarłym?

P. Czy to święto jest bardzo dawne?

O. To święto sięga dziesiątego wieku; powstało ono w Franche-Compté, a święty Odilon, opat w Kluniaku, uczynił go obowięzującém dla wszystkich klasztorów swojego zakonu, ztąd dopiéro upowszechniło się po całém Kościele katolickim.

P. Co uważasz pod względem obrzędów pogrzebowych?

O. Uważam pod względem obrzędów pogrzebowych: 1, że Kościół daje nam wielkie wyobrażenie Chrześcianina; 2, że nas pociesza nadzieją zmartwychwstania, którą dobitnie głosi w swoich pogrzebnych śpiewach.

P. Co znaczy krzyż wzniesiony nad grobem?

O. Krzyż jaki wznosimy nad grobem, wskazuje, iż tu spoczywa ciało Chrześcianina, który żył w nadziei, a oczekuje z ufnością dnia Zmartwychwstania powszechnego.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego, jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód téj miłości, *poświęcę wszystkie poniedziałki modleniu się za umarłych.*

LEKCYA LIII.

CHRYSTYANIZM PRZEDSTAWIONY ZEWNĘTRZNIE.

ŚWIĘTO POŚWIĘCENIA KOŚCIOŁA.

P. Coto jest za święto poświęcenia kościoła?

O. To święto przypomina nam pamiątkę pierwotnego poświęcenia naszych kościołów. Wszystko co służy religii, powinno być święte, i dlatego Kościół poświęca swoje świątynie. To poświęcenie zewnętrzne, jest tylko wyobrażeniem naszego poświęcenia się Bogu; gdyż my powinniśmy być bardziéj świętymi niż kościoły i ołtarze.

P. Do kogo należy poświęcenie kościołów?

O. Poświęcenie kościołów należy do samego biskupa. Poprzedzone zaś jest postem i długiemi modlitwami, przy towarzyszeniu licznych i pięknych obrzędów, nauczających nas jak Bóg jest święty i z jak wielkiém uszanowaniem powinniśmy wchodzić do kościoła.

P. Jakich uczuć winniśmy doznawać wchodząc do kościoła?

O. Wchodząc do kościoła winniśmy doświadczać wielkiego uczucia radości i uszanowania; gdyż kościół jest domem Boga, Ojca naszego. Wszystko co tam widzimy, przemawia do serca naszego, i pociąga do cnoty, chrzcielnice, kazalnice, konfessyonały, obrazy świętych, ołtarze, krzyż.

P. Dlaczego się kościoły poświęcają pod wezwaniem jakiego świętego?

O. Poświęcają się kościoły pod wezwaniem jakiego świętego, aby w nim dać wiernym wzór i opiekuna; aby zobowiązać ich do obchodzenia święta ich patrona z wielką pobożnością i stałą wolą postępowania jego śladami.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga, a na dowód téj miłości, *naśladować będę w naszych kościołach uszanowanie Aniołów.*

LEKCYA LIV.

OGÓLNE ZEBRANIE.

RELIGIA W CZASIE I W WIECZNOŚCI.

P. Jak powinniśmy zapatrywać się na religią?

O. Powinniśmy zapatrywać się na religią: 1, jako na wielki wypadek obejmujący wszystkie czasy, objaśniający wszystko, i do którego wszystko się odnosi; 2, jako niezmierne

dobrodziejstwo i źródło wszelkiego dobra używanego przez nas.

P. Okaż nam, że religia jest źródłem wszelkiego dobra używanego przez nas?

O. Religia jest źródłem wszystkiego dobra, którego używamy, albowiem jéj winniśmy światło nasze, cnoty, zbawienne zakłady, dobre prawa, świętych i wszystkich ludzi, którzy byli prawdziwymi dobroczyńcami swoich współbraci.

P. Jaki więc wniosek z tego wyprowadzić należy?

O. Należy z tego wyprowadzić wniosek, że religia jest boską, gdyż nauka czyniąca ludzi lepszymi, jest nauką dobrą; jest zaś dlatego dobrą, że jest prawdziwą, a jest prawdziwą dlatego, że jest boską; ta więc religia która tylko sama uczyniła ludzi lepszymi, która tylko sama ich ucywilizowała, pochodzi od Boga.

P. Jaka więc tylko religia jedynie uczyniła ludzi lepszymi i która ich ucywilizowała?

O. Jedyną religią, która uczyniła ludzi lepszymi, i która ich ucywilizowała, jest religia Chrześciańska; ona tylko sama jest dobrą, ona sama jest boską.

P. Jaki cel zamierza sobie religia cywilizująca ludy?

O. Cywilizując ludy, tojest czyniąc one lepszemi, oświeceńszemi i szczęśliwszemi, religia zamierza krok za krokiem doprowadzić one do udoskonalenia i do zupełnego uszczęśliwienia w wieczności, gdzie do nich zastosowanym zostanie w całéj rozciągłości owoc odkupienia.

P. Jak nazywasz to uszczęśliwienie zupełne, do którego religia nas prowadzi i przygotowuje?

O. Tém uszczęśliwieniem zupełném, do którego nas religia prowadzi i przygotowuje, jest Niebo, które będzie uzupełnieniem naszych wszystkich prawych życzeń.

P. Wykaż nam co dotego niektóre szczegóły?

O. Co do Boga, niebo będzie spełnieniem owego życzenia wyrażonego przez Zbawiciela. *Ojcze, przyjdź królestwo twoje.* Niebo więc będzie co do Boga zupełném okazaniem Jego chwały; panowaniem ukochanego Ojca nad posłusznemi dziećmi, słowem: Bóg będzie wszystkiém dla wszystkich.

P. Co do stworzeń, czém będzie Niebo?

O. Co do stworzeń, Niebo będzie spełnieniem owego życzenia objawionego w ich imieniu przez świętego Pawła: *Wiemy bowiem, iż wszystko stworzenie wzdycha, oczekując przywłaszczenia synów bożych, odkupienia ciała naszego.* — ad Rom. VIII, 21. Niebo i ziemia odnowione, przyodziane zostaną nowém światłem i pięknością, których pojąć nie jesteśmy w stanie.

P. Dla człowieka czém będzie Niebo?

O. Dla człowieka, Niebo będzie uzupełnieniem wszystkich życzeń jego. Dla ciała naszego, pragniemy mieszkania przyjemnego i świetnych strojów. Niebieska Jeruzalem będzie naszém pomieszkaniem, a ciało nasze odziane zostanie chwałą i nieśmiertelnością świetniejszemi niż słońce.

P. Czego jeszcze pragniemy dla naszego ciała?

O. Dla naszego ciała pragniemy jeszcze zdrowia, piękności, lotności w przenoszeniu się życia; nic nas nie kosztuje urzeczywistnienie tych wszystkich żądań: Niebo nam ich udzieli bez żadnego przymieszania złego i to nazawsze.

P. Czego pragniemy dla ducha naszego?

O. Dla naszego ducha pragniemy, abyśmy znali jasno i wiele rzeczy, a niemasz wysileń jakichbyśmy nie czynili dla nabycia tych wiadomości. W niebie znać będziemy wszystkie rzeczy bardzo jasno.

P. Czego pragniemy dla naszego serca?

O. Dla naszego serca pragniemy kochać i być kochanymi; by to osiągnąć, często poświęcamy majątek a nawet i życie samo. W Niebie będziem kochać i będziem kochani od wszystkiego co tylko jest najmilsze.

P. Co pragniemy jeszcze?

O. Pragniemy jeszcze władzy i chwały. W Niebie będziemy królami, uwieńczeni koroną; słowem, Niebo jest naprawą wszelkiego braku ziemskiego, i wiecznym spoczynkiem onego w porządku.

P. Jaki wniosek wyprowadzić należy z tego i z całego Katechizmu?

O. Ten wniosek należy wyprowadzić z tego i z całego Katechizmu, żeśmy powinni bardzo miłować i wykonywać religią, która stanowi szczęście nasze na ziemi, i wiedzie do doskonałego szczęścia w Niebie.

Postanawiam miłować Boga nad wszystko, a bliźniego mojego jak siebie samego dla miłości Boga; a na dowód tej miłości, *z pilnością uczyć się będę religii, będę ją miłował i wykonywał wiernie aż do ostatniego tchnienia mojego.*

KONIEC.

Spis przedmiotów.

W TOMIE DRUGIM ZAWARTYCH.

CZĘŚĆ TRZECIA.

		Stronnica
I.	Piérwsze przepowiednie Apostołów. — Wiek piérwszy.	1
II.	Życie świętego Piotra i świętego Pawła.-Wiek piérwszy.	4
III.	Życie świętego Pawła (ciąg dalszy). — Wiek piérwszy.	7
IV.	Życie innych Apostołów. — Wiek piérwszy. . . .	9
V.	Obyczaje pogan. — Wiek piérwszy.	12
VI.	Obyczaje Chrześcian. — Wiek piérwszy	15
VII.	Obyczaje Chrześcian (ciąg dalszy). — Wiek piérwszy.	17
VIII.	Obyczaje Chrześcian (ciąg dalszy). — Wiek piérwszy.	19
IX.	Chrystyanizm wprowadzony. — Wiek piérwszy. . .	21
X.	Piérwsze i drugie prześladowanie. — Wiek piérwszy. .	24
XI.	Trzecie i czwarte prześladowanie. — Piérwszy i drugi wiek	27
XII.	Piąte i szóste prześladowanie. — Wiek drugi . . .	29
XIII.	Szóste prześladowanie (ciąg dalszy). — Wiek drugi .	32
XIV.	Siódme prześladowanie. — Wiek trzeci.	34
XV.	Ósme i dziewiąte prześladowanie. — Wiek trzeci . .	37
XVI.	Dziesiąte prześladowanie. — Trzeci i czwarty wiek . .	39
XVII.	Dziesiąte prześladowanie (ciąg dalszy).—Wiek czwarty.	41
XVIII.	Dziesiąte prześladowanie (ciąg dalszy).—Wiek czwarty.	43
XIX.	Dziesiąte prześladowanie (ciąg dalszy).—Wiek czwarty.	46
XX.	Boskość religii. — Czwarty wiek	48
XXI.	Arius, święty Atanazy. — Wiek czwarty	50
XXII.	Święty Hilary, święty Marcin, święty Grzegórz z Nazianzy i święty Bazyli. — Wiek czwarty	53

Stronnica.

XXIII. Święty Hillarion, święty Ambroży, święty Augustyn. — Drugie Koncylium jeneralne. — Czwarty i piąty wiek. 56

XXIV. Święty Chryzostom, święty Hieronim, święty Arsen. Trzecie i czwarte Koncylium jeneralne. — Dalszy ciąg wieku piątego 58

XXV. Święty Patryk, święta Klotylda, święty Benedykt. Piąte Koncylium jeneralne. — Wiek piąty i szósty . . . 61

XXVI. Święty Augustyn apostoł Anglii, święty Jan jałmużnik. Wiek szósty i siódmy. 63

XXVII. Święty Jan jałmużnik (ciąg dalszy). — Krzyż prawdziwy oddany. — Wiek siódmy 65

XXVIII. Święty Sofroniusz. Szóste Koncylium jeneralne. Święty Willibrod. — Wiek siódmy i ósmy 67

XXIX. Święty Bonifacy, Męczeństwo zakonników w Lerins i świętego Stefana Samotnika. — Wiek ósmy. . . 70

XXX. Święty Jan Damasceński. Siódme Koncylium powszechne, święty Anskier, święty Eulog, święty Metodyusz. — Wiek ósmy i dziewiąty 72

XXXI. Ósme Koncylium powszechne. Nawrócenie Normandów. Założenie Opactwa w Kluniaku. — Wiek dziewiąty i dziesiąty 74

XXXII. Święty Gerard, święty Odon, święta Adelajda, Nawrócenie Polaków. — Wiek dziesiąty 75

XXXIII. Święty Brunon, święty Wilhelm, święty Piotr Damian, święty Grzegorz VII. — Wiek jedenasty 77

XXXIV. Wielki święty Bernard, Założenie Kamedułów, Lanfrank arcybiskup w Kantorbery. — Wiek jedenasty . . . 78

XXXV. Nawrócenie Węgrów. Pokój Boży. Założenie Kartuzów. (Dalszy ciąg jedenastego wieku) 81

XXXVI. Fundacya zakonu świętego Antoniego. Kawalerów świętego Jana, świętego Łazarza, świętego Bernarda. — Wiek jedenasty i dwunasty 83

XXXVII. Założenie zakonów rozmyślających. Założenie zakonu Kawalerów Teutońskich i zakonników Trójcy. — (Dalszy ciąg wieku dwunastego). 85

XXXVIII. Fundacya zakonu świętego Ducha. Koncylium Laterańskie. Nawrócenie Rugianów. — Wiek dwunasty i trzynasty 87

Stronnica.

XXXIX. Założenie cztérech zakonów żebrzących, Karmelitów, Franciszkanów, Dominikanów i Augustyanów. Święty Tomasz. — (Dalszy ciąg trzynastego wieku) . . . 90
XL. Święty Ludwik, święty Ferdynand. Koncylia powszechne Laterańskie i Lyońskie, Zakonnicy Najświętszéj Maryi Panny od Nadgrody.—(Dalszy ciąg trzynastego wieku). 92
XLI. Fundacya braci Cellitów i zakonu świętéj Brygitty. — Wiek czternasty 94
XLII. Koncylium powszechne w Vienne, Święta Elżbieta, Nawrócenie części Tartaryi, Nawrócenie Litwy. — (Dalszy ciąg czternastego wieku) 96
XLIII. Koncylium Konstancyeńskie, święty Wincenty Ferreryusz, Fundacya zakonu Dobrowolnie Ubogich. — Wiek piętnasty 97
XLIV. Fundacya zakonu Najmniejszych, Koncylium Florenckie, Odkrycie Ameryki.—(Dalszy ciąg wieku piętnastego). 99
XLV. Walka Kościoła Rzymskiego z protestantyzmem. —Wiek szesnasty 101
XLVI. Fundacya braci świętego Jana Bożego i Jezuitów. święty Franciszek Xawery. — (Dalszy ciąg szesnas. wieku). 102
XLVII. Koncylium Trydenckie, święty Karol Boromeusz, święta Teressa, Urszulinki. — Koniec szesnastego wieku. . 104
XLVIII. Święty Franciszek Salezy, Missye w Ameryce i w Lewancie, święty Wincenty a Paulo.—Wiek siedmnasty. 106
XLIX. Męczennicy w Japonii, Zakon Trapistów. (Dalszy ciąg wieku siedmnastego) 108
L. Fundacya Braciszków Szkół Chrześciańskich i Zakonu Świętego Odkupiciela, Missye w Chinach i w Ameryce. Wiek ośmnasty 110
LI. Wielu obrońców religii, Madame Ludwika Francuzka. (Dalszy ciąg ośmnastego wieku) 112
LII. Missya w Korei, Koniec ośmnastego wieku 114

CZĘŚĆ CZWARTA.

I. O potrzebie i korzyściach czci zewnętrznéj . . . 117
II. O korzyściach czci zewnętrznéj (dalszy ciąg). Początek ceremonii 119

Stronnica.

III.	O Kościołach	121
IV.	O Kościołach (ciąg dalszy)	123
V.	O Błogosławieństwach i Cmentarzach	125
VI.	O uroczystościach, ich przedmiocie i ich piękności	127
VII.	O niedzieli i Oficium	128
VIII.	O Oficium (ciąg dalszy)	130
IX.	O Oficium (ciąg dalszy)	132
X.	O Oficium (dokończenie). O użyciu łaciny. O śpiewie	134
XI.	O ofierze w ogólności, i o ofierze mszy w szczególności	136
XII.	O ubiorze Kapłana	138
XIII.	O ozdobach biskupów, o kolorze tych ozdób	140
XIV.	O naczyniach świętych i wodzie święconéj	142
XV.	O processyach i o piérwszéj części mszy	144
XVI.	O nakadzaniach i o drugiéj części mszy	146
XVII.	O drugiéj części mszy (ciąg dalszy)	148
XVIII.	O drugiéj i trzeciéj części mszy	150
XIX.	O trzeciéj części mszy (ciąg dalszy)	151
XX.	O trzeciéj i o czwartéj części mszy	153
XXI.	O czwartéj części mszy (ciąg dalszy)	155
XXII.	O piątéj części mszy	157
XXIII.	O szóstéj części mszy	159
XXIV.	O dniach tygodnia i miesiąca	161
XXV.	O Adwencie	162
XXVI.	Święto Niepokalanego Poczęcia Najświętszéj Panny	164
XXVII.	O Suchedniach i Wigiliach	166
XXVIII.	Boże Narodzenie	167
XXIX.	Święto Obrzezania	170
XXX.	Święto Trzech Króli	172
XXXI.	Święto Oczyszczenia Najświętszéj Maryi Panny	173
XXXII.	Post	175
XXXIII.	Środa Popielcowa. Obrzędy Wielkiego postu	177
XXXIV.	Ostatnie piętnaście dni Wielkiego postu	179
XXXV.	Niedziela Palmowa. Wielki Czwartek	180
XXXVI.	Wielki Piątek	182
XXXVII.	Wielka Sobota	184
XXXVIII.	Wielkanoc	186
XXXIX.	Zwiastowanie	187
XL.	Miesiąc Maryi. Szkaplerz. Różaniec	189

Spis przedmiotów

W TOMIE PIÉRWSZYM ZAWARTYCH.

Przedmowa do Dzieci.

CZĘŚĆ PIÉRWSZA.

Stronnica.

I. Katechizm 1
II. Pismo Święte i Podanie 3
III. Bóg uważany sam w Sobie. 7
IV. Piérwszy dzień stworzenia 9
V. Drugi dzień stworzenia 11
VI. Trzeci dzień stworzenia 13
VII. Koniec trzeciego a początek czwartego dnia stworzenia . 15
VIII. Dalszy ciąg czwartego dnia stworzenia 18
IX. Piąty dzień stworzenia 20
X. Koniec piątego a początek dnia szóstego stworzenia . . 22
XI. Dalszy ciąg szóstego dnia stworzenia 24
XII. Człowiek uważany sam w sobie 26
XIII. Człowiek uważany w swoich stosunkach z stworzeniami. 29
XIV. Człowiek uważany w swoich stosunkach z Bogiem . . 31
XV. Znajomość Aniołów 34
XVI. Upadek człowieka 36
XVII. Zgódność sprawiedliwości i miłosierdzia boskiego w ukaraniu piérworodnego grzéchu 38
XVIII. Historya Joba 41
XIX. Znajomość religii. — Jest to wielka łaska 43
XX. Coto jest religia 45

Stronnica.

XXI. Piérwsza obietnica.— Adam i Abel piérwsza i druga figura Messyasza 48
XXII. Noe, trzecia figura Messyasza (Przed J. - C. 2348) . . 50
XXIII. Druga obietnica i czwarta figura Messyasza: Melchizedech (Przed J.-C. 2247—1921) 52
XXIV. Izaak, piąta figura Messyasza. (Przed J. - C. 1871—1836). 55
XXV. Trzecia i czwarta obietnica. — Szósta figura Messyasza. Jakób. (Przed J. - C. 1739). 57
XXVI. Siódma figura Messyasza: Józef. (Przed J. - C. 1729—1689). 59
XXVII. Piąta obietnica. — Ósma figura Messyasza: Baranek Wielkonocny. (Przed J. - C. 1491). 61
XXVIII. Dziewiąta figura Messyasza: Manna. — Szósta obietnica. (Przed J. - C. 1491) 63
XXIX. Dziesiąta i jedenasta figura Messyasza: Ofiary i wąż miedziany. (Przed J. - C. 1451). 65
XXX. Dwunasta figura Messyasza: Mojżesz. (Przed J.-C. 1451). 67
XXXI. Trzynasta figura Messyasza: Jozue. (Przed J. - C. 1450—1426) 69
XXXII. Czternasta figura Messyasza: Gedeon. (Przed J. - C. 1405). 71
XXXIII. Piętnasta fig. Messyasza: Samson. (Przed J.-C. 1245-1117). 74
XXXIV. Siódma obietnica Messyasza. (Przed J. - C. 1116—1048). 76
XXXV. Szesnasta figura Messyasza: Dawid. (Przed J. - C. 1022—1015) 78
XXXVI. Siedmnasta figura Messyasza: Salomon. (Przed J.-C. 1015—982). 80
XXXVII. Ośmnasta figura Messyasza: Jonasz. (Przed J.-C. 975-825). 83
XXXVIII. Proroctwa Dawida. 86
XXXIX. Proroctwa Izajasza. (Przed J.-C. 721) 88
XL. Proroctwa Ozeusza, Micheusza Joela i Jeremiasza. (Przed J.-C. 600) 90
XLI. Proroctwa Ezechiela. (Przed J. - C. 580) 93
XLII. Proroctwa Daniela. (Przed J. - C. 551—538) 95
XLIII. Proroctwa Aggeusza, Zacharyasza i Malachiasza. (Przed J. - C. 538—454). 97
XLIV. Zbiór ogólny i zastosowanie obietnic, figur i proroctw, do Pana naszego Jezusa-Chrystusa 100
XLV. Monarchia Assyryjczyków i Persów. (Przed J. - C. 900 — 460) 104

XLVI.	Historya Judyty. (Przed J.-C. 810)	108
XLVII.	Historya Tobiasza. (Przed J.-C. 611)	110
XLVIII.	Historya Estery. (Przed J.-C. 460)	112
XLIX.	Monarchia Greków i Rzymian. (Przed J.-C. 336—170)	114
L.	Historya Machabeuszów. (Przed J.-C. 170)	117
LI.	Jedność religii i Kościoła	119
LII.	Wpływ religii	122

CZĘŚĆ DRUGA.

I.	Stan świata przy przyjściu Messyasza	125
II.	Narodzenie Messyasza	128
III.	Skryte życie Pana naszego Jezusa-Chrystusa	130
IV.	Piérwszy rok	133
V.	Piérwszy rok	135
VI.	Piérwszy rok	137
VII.	Drugi rok	139
VIII.	Drugi rok	142
IX.	Trzeci rok	144
X.	Trzeci rok	147
XI.	Trzeci rok	149
XII.	Męka Pana naszego	152
XIII.	Dalszy ciąg	155
XIV.	Pogrzeb i zmartwychwstanie Pana naszego	159
XV.	Uwielbione życie Pana naszego	161
XVI.	Pan nasz Zbawiciel świata	164
XVII.	Pan nasz nowy Adam	168
XVIII.	Piérwszy i drugi artykuł Składu Apostolskiego wiary	170
XIX.	Trzeci, czwarty i piąty artykuły Składu Apostolskiego	174
XX.	Czyściec	176
XXI.	Szósty i siódmy artykuły Składu Apostolskiego	179
XXII.	Ósmy, dziewiąty, dziesiąty i jedenasty artykuły Składu Apostolskiego	181
XXIII.	Dwunasty artykuł Składu Apostolskiego. — Znak krzyża	184
XXIV.	Nadzieja i miłość	187
XXV.	Miłość. — Dziesięcioro przykazań	190
XXVI.	Piérwsze przykazanie	193
XXVII.	Dalszy ciąg piérwszego przykazania — Drugie przykazanie	195

XXVIII. Dalszy ciąg drugiego pazykazania. Trzecie przykazanie. 198
XXIX. Czwarte przykazanie 201
XXX. Piąte, szóste i dziewiąte przykazanie 204
XXXI. Siódme i dziesiąte przykazanie 207
XXXII. Ósme przykazanie 209
XXXIII. O Sakramentach 212
XXXIV. O chrzcie 214
XXXV. O chrzcie. (Dalszy ciąg) 217
XXXVI. O Bierzmowaniu 219
XXXVII. O Przenajświętszym Sakramencie Ołtarza 222
XXXVIII. O Przenajświętszym Sakramencie Ołtarza. (Dalszy ciąg). 224
XXXIX. O Pokucie 226
XL. O Pokucie. (Dalszy ciąg) 229
XLI. O Pokucie. (Dalszy ciąg) 232
XLII. O Odpustach i Jubileuszu 234
XLIII. O Ostatniém namaszczeniu 237
XLIV. O Sakramencie Kapłaństwa. 239
XLV. O Sakramencie Kapłaństwa. (Dalszy ciąg) 242
XLVI. O Sakramencie Małżeństwa 245
XLVII. O łasce i modlitwie 248
XLVIII. Cel połączenia naszego z Panem naszym Nowym Adamem 251
XLIX. Cel połączenia naszego z Panem naszym nowym Adamem. (Ciąg dalszy) 254
L. Co może zerwać połączenie nasze z Panem naszym nowym Adamem 256
LI. O Kościele 258
LII. O tèm co może uwiecznić połaczenie nasze z Panem naszym nowym Adamem czyli o Kościele. (Ciąg dalszy). 262

SPROSTOWANIE.

W Tomie I Części I na stron. 43, zamiast Lekcya XX, ma być XIX.
„ I Części I „ 48, „ XX, „ XXI.
„ I Części I „ 61, „ XXXII, „ XXVIII.

Stronnica.

XLI.	Krzyżowe dni. Processye świętego Marka . . .	191
XLII.	Wniebowstąpienie	192
XLIII.	Zielone Świątki	193
XLIV.	Trójca-Święta	195
XLV.	Boże-Ciało	197
XLVI.	Święto Serca Jezusowego	198
XLVII.	Nawidzenie. Wniebowzięcie Najświętszéj Maryi Panny.	200
XLVIII.	Narodzenie Najświętszéj Maryi Panny	202
XLIX.	Znalezienie i Podwyższenie Krzyża świętego . . .	203
L.	Święto świętego Michała i Aniołów stróży . . .	205
LI.	Święto wszystkich świętych	207
LII.	Dzień zaduszny	209
LIII.	Święto poświęcenia Kościoła	210
LIV.	Religia w czasie i w wieczności.	211

SPROSTOWANIE.

W Tomie II Części III na str. 43, zamiast Lekcya XVII, ma być XVIII.
„ II „ IV „ 155, w wierszu 6 zamiast: o piątéj części mszy, ma być: o czwartéj części mszy (ciąg dalszy).
